NOËLLE HENRY

NU SÎNT EROINĂ

SIGNATA
SRL

NOËLLE HENRY

NU SÎNT EROINĂ

ISBN 973-551-0013-8

Bun de tipar : 24.10.1991
Apărut 1991
Coli tipar : 7,66

Tiparul executat la
S.C. „Helicon“ Banat S.A.
Timişoara, Calea Aradului 1
sub comanda nr. 4

NOËLLE HENRY

NU SÎNT EROINĂ

Volum îngrijit
de
CRISTINA IOANA POP

EDITURA SIGNATA SRL TIMIȘOARA
1991

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Textul a fost reprodus după Noëlle Henry, *Nu sînt eroină* — traducere de Sylvia C. Oprescu, Gorjan, 1941, aplicîndu-se normele ortografice în vigoare și adaptîndu-se tacit unele forme și formulări învechite ale traducerii — fără a se altera spiritul ei — la uzul lingvistic actual.

Mă găseam la St. Ménéhaut în ziua cînd s-a inaugurat monumentul ridicat în memoria tinerei franceze Erica de Bois-Dauphin, ce fusese proclamată eroină națională.

Dimineața, coborînd din tren în gara St. Ménéhaut, nu știam că trebuia să se țină această ceremonie. Dacă aș fi știut, n-aș fi ales data de 27 ianuarie 1921 pentru ca să vin să-mi rostuiesc cele cîteva treburi care mă aduceau în acest oraș. Într-adevăr, în vederea ceremoniei, am găsit băncile și birourile de notariat închise.

Nu-mi rămînea decît să aștept pînă a doua zi. Mă resemnai totuși și mă apucai să-mi caut un adăpost, pe care-l găsii, după destulă căutare, într-un hotel păcătos, la marginea orașului. A trebuit însă să mă mulțumesc; era singurul loc unde găsi o cameră, orașul fiind năpădit de mulțimea curioșilor venită să asiste la sărbătoarea patriotică ce se va desfășura după-amiaza.

M-am lăsat purtat de mulțime pînă în Place d'Armes.

Un soare luminos strălucea pe un cer albastru și făcea să scînteieze, pe arborii pieței și pe acoperișurile caselor, zăpada proaspăt căzută.

Începu ceremonia. Timp de două ceasuri, mulțimea strînsă în jurul meu nu încetă să vibreze cu entuziasm și să manifeste un respect mișcător și unanim la admirarea tinerei fete al cărei eroism era sărbătorit cu o strălucire fără seamăn.

Ministrul de război însuși, generali, delegatul guvernului britanic, prefectul, primarul orașului St. Ménéhaut, președinta femeilor franceze slăviră, în cuvîntări pline de avînt, această figură curată de tînără franceză.

Ei nu se sfiiră să amintească de Jeanne d'Arc și să o treacă pe Erica în rîndul eroinelor care s-au ridicat să apere Franța, în ceasurile dezastrului național.

Erica de Bois-Dauphin fusese o copilă plăpîndă, timidă, încîntătoare cu ochii mari întunecați, pieptănată cu bucle negre, împărțindu-și viața între părinții săi, pe care-i adora, și muzică.

Totuși, în ciuda tinereții sale, a slăbiciunii fizice, ea se închinase trup și suflet luptei împotriva inamicului, cu o energie, o inteligență, un curaj, un spirit de inițiativă și o hotărîre uimitoare.

Monumentul ce se inaugura astăzi trebuia să amintească tinerimii franceze, sacrificiul și exemplul său.

Ea dezvăluise Statului major aliat planul marei ofensive proiectate de germani pentru începutul anului 1918. Înfrîngerea suferită de

duşmanii noştri le dădu una din loviturile cele mai grele şi mai răsunătoare din întregul război.

Erica descoperise locurile unde erau ascunse depozite importante de arme şi muniţii, cîmpuri de aviaţie secrete de pe care decolau în fiecare zi escadrilele morţii. Ea trimisese necontenit informaţii asupra mişcării trupelor germane în regiune, înmatricularea, starea lor tehnică, starea lor de spirit, efectivul, condiţia sanitară.

Ea murise la 27 ianuarie 1918, exact acum trei ani, împuşcată de către guvernatorul oraşului, care descoperise în ea pe unul dintre cei mai temuţi agenţi ai serviciului secret aliat din regiune.

Abia împlinise şaisprezece ani !

Numele ofiţerului care o executase nu fu pronunţat la tribuna oficială, însă umbra sa, evocată de sentimentele şi gîndurile mute ale mulţimii, plutea întunecată, neliniştitoare, peste asistenţă, pentru a face parcă mai mişcătoare şi mai vrednică de milă tinereţea şi frageda frumuseţe a victimei sale.

Un bărbat de lîngă mine, care stătuse în localitate pe întreaga durată a ocupaţiei, fapt de care era foarte mîndru, spuse că acest ofiţer era contele de Hohensee, penultimul guvernator german, al oraşului. Îl cunoaşte foarte bine, căci trecea de multe ori pe zi în automobil, pentru ca să meargă la comenduire. Era un om aspru, rece, marţial. Dispăruse după dramă şi nu se mai auzise nimic despre el.

Erica de Bois-Dauphin avea cui să semene. Tatăl său, marchizul de Bois-Dauphin, fusese inițiatorul și șeful unui serviciu de spionaj, care acoperise tot ținutul de o rețea de patrioți hotărîți la orice sacrificiu, în lupta împotriva Germaniei. Arestat în 1917, cu multe luni înaintea fiicei sale, fusese împușcat după un scurt proces, împreună cu mai mulți colaboratori.

Unchiul tinerei Erica, contele Gilles, ale cărui acțiuni rămaseră legendare în tot nordul țării, ridicase și dezvoltase organizația înființată de marchiz, atunci cînd germanii credeau că o distruseseră prin executarea șefului și a complicilor lui.

Contele fusese, în tot timpul ocupației, obsesia contraspionajului german. Prins de mai multe ori, el putuse să scape întotdeauna într-o manieră cu adevărat îndrăzneață, dublat mereu de un noroc de neimaginat.

Se spunea în mulțime că el se împotrivise cu cea mai mare energie la ceremonia din această zi. Cauza, credeau oamenii, se datora unei modestii fără margini.

Contele Gilles stătea în primul rînd, în tribuna de onoare. Era palid, încordat și dădea semne de mare nervozitate. De mai multe ori în timpul cuvîntărilor, cînd se evoca patriotismul și curajul nepoatei sale, el schițase un gest de violent protest, pe care și-l stăpînise imediat cu o sforțare în care trebuie să-și fi pus toată energia.

Probabil că amintirile evocate de această ceremonie îi împrospătau o durere veche pe care timpul nu o vindecase. Astfel tălmăcii agi-

tația sa, după ce auzii o femeie de lîngă mine spunînd că el avusese o dragoste profundă pentru nepoata sa, într-atît, încît înainte de război nu erau văzuți niciodată unul fără celălalt.

Imensa mulțime ascultase cuvîntările într-o liniște religioasă, înflăcărată, tulburată doar de hohotele de plîns ale femeilor. Atunci capetele se clătinau într-o mișcare comună de emoție, ca spicele dintr-un lan de grîu, sub bătaia vîntului. . .

Un mare drapel tricolor, care îmbrăca în faldurile lui monumentul, căzu ; răsună sfîșietor o trompetă dînd onorul. Urmară cîteva clipe emoționante de reculegere, apoi delegațiile înaintară pentru a depune la picioarele soclului, cu gesturi solemne, nenumărate coroane.

Detașamentele trimise de către regimentele franceze, aliniate impecabil, defilară dînd onorul cu sabia, cu drapelele în vînt, într-o cadență perfectă, impresionantă. Marseilleza răsuna rade falnică.

Cînd se termină ceremonia mă apropiai de monument și privii chipul Ericăi de Bois-Dauphin sculptat în piatră. Era opera unui mare artist.

Monumentul reprezenta pe tînăra fată cu o îmbrăcăminte scurtă și cu părul căzîndu-i în bucle, ceea ce îi păstra un aer de copil. Fruntea, nasul, gura, ovalul feței aveau o linie pură, ochi mari. Totuși, expresia nu avea acea ardoare, acea încredere la care te puteai aștepta să le găsești pe figura unei eroine.

Expresia ei era mișcătoare, rugătoare. Aveam în fața mea mai degrabă o victimă și nicidecum o învingătoare. Mirarea mea se stinsese repede. Mi-am amintit-o însă mai tîrziu.

Începui să hoinăresc pe străzile St. Ménéhautului, mic oraș pitoresc și aristocratic. Așezat mult în spatele frontului, suferise puțin de pe urma bombardamentelor aeriene și asta numai în ultimii ani de război. Importanța sa strategică fusese destul de mare, căci era punctul de întretăiere al cîtorva mari linii venind dinspre nord și vest.

Întîmplarea mă conduse pe o stradă liniștită, mărginită de o parte de cîmpuri, de cealaltă de un zid înalt acoperit de iederă. După trei sute de metri ajungeai la un grilaj de fier, o minunăție a artei fierarilor din secolul al optsprezecelea.

Printre gratii putui zări, înmormîntate sub zăpadă, un parc măreț, cu pajiști întinse, straturi ascunse sub ramuri vestejite, alei, copaci impunători și desfrunziți, alei cu carpeni, bazine cu arteziene tăcute, statui, un iaz înghețat oglindind un soare spre asfințit. În fund, deasupra unei terase cu cîteva trepte se înălța o casă armonioasă și nobilă din epoca lui Ludovic al XV-lea.

Admiram frumusețile copleșitoare, măreția plină de grație și simplitate a acestui parc și totodată castelul, cînd claxonul unui automobil mă făcu să tresar. M-am ferit cît am putut de repede din drum. Poarta se deschise larg și au-

tomobilul pătrunse pe aleea ce ducea la treptele terasei.

Am avut totuși timp să zăresc în automobil, retras în umbră, un profil frumos, vizibil marcat, profilul contelui Gilles. Blazonul gravat pe portiera mașinii și cel de pe poartă era același. Așadar, aici era locuința familiei Bois-Dauphin. Poate că aici locuise și Erica. Poate că aici și murise. . .

Cu pași rari, revenii în centrul orașului. Soarele asfințise. Cu tot frigul puternic, mulțimea umplea străzile. Nu mai rămăsese nimic din patima ce, timp de două ceasuri, o ținuse atentă la cuvintele oratorilor. În grupuri, tineri, tinere, bărbați, femei, soldați englezi și francezi circulau cîntînd. Zăpada scîrțîia sub picioare.

Din cafenele și restaurante străbăteau, înăbușite, rîsetele și țipetele mulțimii ce petrecea. Se și dansa. Mă grăbii spre hotelul meu. Spre marea mea ușurare, sufrageria era goală. Cerui cina și mîncai, citind, în același timp, ziarele de seară.

Patroana croșeta la casă. Încercase să intre în vorbă cu mine ; o descurajasem însă curînd. Sfîrșisem cu masa și cu ziarele și tocmai mă pregăteam să urc în camera mea cînd intră un bărbat.

Ceru o bere, apoi se așeză la o masă, în celălalt colț al localului. Se descoperi, iar pălăria o puse cu grijă pe un scaun alăturat. Dintr-un buzunar al largului său palton scoase o carte pe care se apucă imediat s-o citească.

Avea vreo patruzeci de ani. Era masiv, foarte masiv, blond și cu ochi de un albastru decolorat. Degaja un aer de om bun, așezat, cinstit, fapt pentru care îmi inspiră numaidecît încredere.

Nu avea nimic deosebit în înfățișare. Totuși, în ființa lui, în felul lui zgîrcit în vorbă și gesturi au fost motivele pentru care m-am hotărît să rămîn. Mă prefăceam că mă preocupă lectura, observîndu-l pe deasupra ziarului pe care-l țineam deschis în fața mea.

Prevedere fără rost. Necunoscutul era atît de absorbit de ceea ce citea, încît uitase tot ce-l înconjura. Halba, pe care patroana localului i-o pusese alături, rămăsese neatinsă.

Folosea foarte mult timp ca să citească o singură pagină din carte, căci o citea și o recitea, revenind mereu la textul parcurs. Buzele șopteau cuvintele pe care ochii le citeau. Uimirea, iubirea, durerea, revolta, resemnarea, mînia, bunătatea, visarea îi luminau și întunecau, pe rînd, figura. Uneori pumnii i se strîngeau, ca și cum ar fi vrut să lovească un dușman închipuit.

De unde venea oare acest personaj ?

Puteam să jur că nu-i francez. Ceruse bere cu un accent care mă făcuse atent. Un englez ? Nu, nu era englez, de asta eram sigur. Venea poate dintr-o țară scandinavă. Avea în el ceva din tipul suedezului sau al norvegianului. Popoarele de pe malurile Mării Nordului și Balticei aparțineau însă aceleiași rase. De ce n-ar fi fost german ? Sigur, de ce nu ?

Un presentiment mă făcu să-mi spun că am ghicit. De asta mă și neliniști. Dacă era neamț, cum de a avut atîta curaj încît să vină azi la St. Ménéhaut cînd ceremonia de după-amiază reînsuflețise și ațîțase puternic toate motivele pe care le aveam să urîm pe dușmanul de ieri?

Părea că nu-i pasă. Citea într-una și mereu cu aceeași emoție. Oare ce carte putea fi aceea care îl scotea în chip vădit din firea lui ce trebuie să fi fost foarte blajină? Eram cît se poate de curios.

Trecuse vreo oră de cînd necunoscutul citea, iar eu îl pîndeam, cînd deodată îl năpădiră lacrimile. Începură să-i curgă pe obraji; el nu-și dădu seama că plînge, nu căută să le șteargă. Tulburat, mă sculai și dintr-un avînt inexplicabil mă apropiai de el.

Necunoscutul era atît de adîncit în citire încît nu mă remarcă imediat. Continuă să plîngă. Îmi aruncai cu repeziciune ochii pe cartea sa și doar atunci îmi dădui seama că, de fapt, era doar un caiet gros, legat în piele verde, avînd la mijloc o încuietoare. Era unul dintre acele caiete de se oferă tinerelor fete pentru a-și scrie jurnalul.

Filele erau acoperite de un scris elegant, însă îngrozitor de neregulat și încîlcit. El nu putea aparține decît unei ființe răvășite de o furtună de emoții.

Făceam această reflecție, cînd o lacrimă căzu pe foaia caietului. Necunoscutul păru surprins. Își duse mîna la față și, din uimirea ce i se întipări pe chip, înțelesei că doar în acel moment

și-a dat seama că plînge. Suspină adînc. Se căută în buzunarul de unde scoase o batistă și doar atunci mă văzu în picioare, alături de el.

Mă retrăsei roșind. El, cumpănit, își șterse ochii, fața, își netezi haina pe care căzuseră cîteva lacrimi și doar după aceea închise cu grijă caietul pe care-l puse într-un buzunar. După ce își luă pălăria se îndreptă spre ușă. Și din nou, ascultînd de un imbold de neînvins, alergai după el și-i spusei.

— Nu ieșiți, este primejdios pentru dumneavoastră, știți bine! Puteți trece prin momente grele cînd își vor da seama cine anume sînteți.

Fără să vreau, vorbisem în germană. Nici astăzi nu înțeleg de ce omul se întoarse și mă privi cu neîncredere amestecată cu îngrijorare.

— Gîndiți-vă la ceremonia de azi după-amiază, continuai cu vehemență. Nu vă vor ierta dacă vor afla... Dacă aveți timp, veniți în odaia mea.

Necunoscutul mă privea într-una. Pot spune că mă cercetă cu grijă. Puțin cîte puțin trăsăturile feței i se destinseră. Neîncrederea și îndoiala dispărură din privirea lui cinstită. Înclină capul în semn de aprobare, așa cum numai germanii știu să facă acest gest și, ascultător, mă urmă în camera mea. Aici, contrar aparențelor, se prăbuși împovărat pe pat. Părea un om ajuns la capătul puterilor.

Aveam în valiză o ploscă plină de coniac din care îi oferii un păhărel. Îl luă cu o mînă tremurătoare. Rămase cîtva timp, privindu-și îndurerat mîna tremurîndă, apoi bău dintr-o dată co-

niacul. După ce așeză păhărelul pe masă îmi spuse în germană :

— Mulțumesc, domnule! Asta face bine... Se împlinesc azi trei ani, exact trei ani, de cînd s-a petrecut o scenă asemănătoare... Ninsese și atunci, era frig. Pentru ca să-mi dea curaj, așa cum ați făcut și dumneavoastră — și cîte nevoie aveam! — contele von Hohensee mi-a dat un pahar de coniac. Tocmai murise domnișoara de Bois-Dauphin.

Fără să dea atenție emoției care mă zgudui, provocată mai puțin de rostirea acestor două nume, cît mai ales de uimirea de a le auzi pronunțate de aceleași buze, el continuă :

— Și atunci îmi tremura mîna, mai tare însă, mult mai tare decît acum. Mi-am revărsat chiar jumătate din pahar pe tunică! Înțelesesem că pentru domnul conte aceasta însemna sfîrșitul...

Mi-era frică. El, domnul conte, surîdea. Da, el surîdea... Îngrozitor, era îngrozitor. Mult mai îngrozitor decît ce văzusem pe front înainte și după aceea. Eram ordonanța contelui von Hohensee, mai mult chiar, omul său de încredere... Mă numesc Blumel.

Cu toată durerea, el pronunță ultimele cuvinte cu o mîndrie naivă, cu neputință de descris.

Căută în buzunarul pantalonului și scoase caietul de piele verde, îl mîngîie cu dragoste, apoi se întoarse spre mine spunîndu-mi :

— Nu pot să mai tac. Simt nevoia să încredințez acest secret cuiva... mai ales azi. Am fost la Places d'Armes. Am văzut și am auzit

totul. L-am văzut pe contele Gilles. Am văzut monumentul.

Şi arătîndu-mi caietul :

— Este jurnalul gingaşei domnişoare. El nu m-a părăsit de la moartea stăpînului meu. Gingaşa domnişoară povesteşte totul, din ziua în care domnul marchiz, tatăl său, a fost prins şi împuşcat şi continuă cu mărturisirile pînă cînd stăpînul meu a descoperit că era o spioană... Poftim, citiţi !...

Veţi cunoaşte secretul lucrurilor, veţi vedea că totul este altfel decît se crede, că nimic nu este aşa cum pare. Aşa spunea şi stăpînul meu. Citiţi ... şi puteţi afla. Cînd terminaţi lectura, vă povestesc şi sfîrşitul...

Fără să-mi fi revenit din uimirea pricinuită de cuvintele lui Blumel, cu inima bătîndu-mi mai tare, luai caietul verde şi începui să citesc ; tulburarea mea se potoli doar după primele pagini.

Curînd aveam să uit tot ce mă înconjoară.

Iată ce scrisese Erica de Bois-Dauphin.

JURNAL

15 septembrie 1917

Germanii au venit să-l aresteze pe tata !

Înainte de a ne reveni din surprindere, l-au încadrat între patru jandarmi, în timp ce pe noi, mama, Céline și cu mine, ne-au încuiat fiecare în camere separate, supunîndu-ne, pe rînd și în parte, la un interogator care s-a transformat într-o tortură ce a ținut mai multe ceasuri.

Au putut să se convingă că noi nu știam nimic. Au părăsit casa după ce au scotocit-o din pod și pînă în pivniță. Era ora zece seara.

L-au arestat pe tata sub acuzația de spionaj. Sînt sigură. O simt ! N-au vrut să răspundă întrebărilor mele. Așa au arestat și pe domnul Fontange, tatăl Vivianei, pe doamna Lanval și cîți încă. I-au împușcat.

Să nu știi nimic ! Să nu poți face nimic ! Poate chiar în clipa aceasta tata este împușcat sau torturat în închisoare. Trebuie să alung

acest gînd ! Dacă nu-l alung, el mă va ucide sau mă va înnebuni !

Scriu aceasta în jurnalul meu. A scrie, aceasta mă ușurează. Sînt la căpătîiul mamei. Mama a avut o criză de inimă. Am crezut că va muri ! Acum tata, după Jacques, după Henri ! Deschide ochii. I-a revenit puțină culoare în obraji, m-a recunoscut, mi-a surîs, după care și-a luat calmantul și a ațipit. Doarme liniștit. Slavă Domnului ! Este prea mult pentru mine, să-mi fie teamă în orice clipă a vieții că o criză de inimă poate să-mi ucidă mama.

E doar miezul nopții. Și mai am de petrecut încă întreaga noapte cu această neliniște adîncă, aici, în capul pieptului ! Este îngrozitor !

16 septembrie

Nimic despre tata ! La comenduire n-am întîlnit decît figuri închise. La implorările mele, ei opun un mutism rece. Tot ce știu e că o dată cu tata au arestat și vreo treizeci de persoane, printre care domnișoara Bonneval, domnul Villemer, domnul și doamna Manosc. Poliția a fost întărită. Interdicții, cercetări și percheziții la toate ceasurile din noapte și din zi se repetă de o săptămînă. Semnalul de stingere a luminilor se dă la patru după amiază și se ridică a doua zi, abia la nouă.

Germanii au obsesia spionilor. Ei știu bine că fiecare dintre noi este gata să devină un spion, cu cel dintîi prilej.

18 septembrie

L-au împușcat pe tata !

Azi dimineață, ducîndu-mă cu Olivier la școală, la lecția de muzică, am văzut lîngă comenduire o mulțime de lume strînsă în jurul unui afiș ce părea pus de curînd. Toți oamenii tăceau. Din cînd în cînd se mai auzea cîte un murmur, precum un plînset, care se oprea apoi. Cei care citiseră se îndepărtau cu capul plecat. Mi-a sărit inima din piept, m-am repezit într-acolo. Mulțimea s-a dat de-o parte din fața mea și în tăcere am citit ceea ce știam dinainte : cuvintele «spionaj», «împușcați azi dimineață în zori«, «aceasta să servească de avertisment» și în fruntea altor mulți, numele tatei ! . . .

Nu știu ce am făcut ca să mă întorc cît mai repede acasă. Nu mai suferearm. Eram ca anesteziată. Traversînd parcul, mi-am revenit. Trebuia să găsesc cuvintele cu care să-i anunț mamei această veste îngrozitoare.

Însă mama văzînd figura mea, a bănuit totul. A leșinat. Nu și-a revenit din această stare decît ca să delireze.

Medicul spune că are febră cerebrală !

23 septembrie

Mama delirează de cinci zile ! E ceva cumplit ! Strigă pe tata, pe frații mei Jacques și Henri care sînt morți, pe unchiul Gilles și Philippe care și ei poate sînt morți. Îi strigă cu țipete sfîșietoare. Dacă aceasta continuă, voi înnebuni și eu !

25 septembrie

Noaptea trecută s-a întîmplat o minune!

Vegheam pe mama. Céline se dusese să se culce, deoarece nu mai putea de oboseală.

Mama gemea, chema, cînd am auzit în mine o voce care mă îndemna s-o iau în brațe, s-o legăn, s-o mîngîi, așa cum se leagănă și se mîngîie un copil. Am ascultat de această voce și am strîns-o pe mama lîngă mine cu duioşie. I-am șoptit tot felul de cuvinte, mîngîindu-i fruntea, părul.

Tonul cuvintelor, mai mult decît înțelesul lor, îi făceau bine. Puțin cîte puțin a încetat să mai cheme, să mai geamă. O umbră de conştiință îi apăru în ochi; începu să asculte cu un aer de profundă atenție, surîse, apoi o liniște adîncă i se așternu pe față. Adormi liniştită. Pentru prima dată după o săptămînă.

Plîng de recunoştință. Azi dimineață cînd veni medicul ea încă mai dormea. El a spus cuvîntul: «salvată».

E cel mai frumos cuvînt din lume!

30 septembrie

Mama este definitiv însănătoșită. E o adevărată minune. Și medicul este de aceeași părere. Mama s-a putut scula astăzi pentru prima dată. A avut voie să-și bea ceaiul în salonașul său, pentru a putea să-i sărbătorim covalescența. Ce bucurie! I-am cîntat cîteva bucăți care îi plăceau.

Părul i-a albit complet. Vai, cum a slăbit! E străvezie. În gesturile, în vocea, în cuvintele sale este o dulceață mai delicată ca oricînd. Cînd mă gîndesc că numai nenorocirile ce ne-au lovit de cînd a început războiul a schimbat-o atît, îmi vine să plîng fără oprire.

Totuși, sub aspectul său firav, mama are un suflet neîmblînzit. Îndată ce a avut puterea să vorbească, a spus, așa cum a spus atunci cînd am aflat de moartea lui Jacques și a lui Henri, că a-ți da soțul și fiii pentru patrie este o mare onoare, că trebuie să fim mîndri, să ne bucurăm în loc de a ne întrista și revolta. Dacă va fi necesar, îl va sacrifica chiar pe Philippe și pe mine, pe ea însăși și tot ceea ce are...

Voi reîncepe cursurile mele la școala de muzică. Ele se reduc la cîteva lecții pe săptămînă. Aproape toți profesorii noștri sînt departe. Se luptă sau au putut fugi. Exceptînd-o pe domnișoara Siretty, domnul Lanlebourg care e prea bătrîn ca să facă războiul, precum și domnul Lovitel care a fost și el surprins de invazie.

Iată, sînt doi ani de cînd ține războiul...

Orașul era altădată celebru prin strălucita sa viață mondenă. Îl numeau micul Paris. Acum nu mai e veselie, nici animație, petreceri, concerte, reuniuni, conferințe, baluri. La început eram asigurați că războiul se va sfîrși în cîteva luni și așteptam în fiecare zi victoria soldaților noștri și întoarcerea lor triumfală.

Nu mai așteptăm nimic. Nu mai avem nici măcar speranța că războiul acesta se va sfîrși vreodată. Au venit descurajarea, tristețea, apoi resemnarea. Totul este plictiseală. Totul

este întunecat, gol, murdar, urît. Ne e foame. Ne e frig. Ne sculăm dimineața cu senzația că ziua va lîncezi din nou, fără sfîrșit.

Orașul pare acoperit de un văl întunecat cu reflexe sîngerii. Totuși, păsările cîntă, încă, copacii sînt înfrunziți, pajiștile sînt acoperite de iarbă și flori, soarele strălucește. Natura nu s-a schimbat ; noi ne-am schimbat. Totul a căpătat culoarea gîndurilor noastre.

Nu ieșim decît atunci cînd este absolută nevoie. În oraș, aproape nu se mai întîlnesc civili. Este însă plin de ofițeri germani, îmbrăcați în uniforma lor cenușie de campanie. Caldarîmul răsună sub cadența cizmelor cu ținte ale detașamentelor.

În unele zile, gara și cartierele din jur sînt inundate de trupe care cîntă. Germanii au ridicat acolo niște barăci unde adăpostesc trupele în trecere, cele care coboară de pe front sau care se duc spre linii.

Uneori nu se aude nici un fel de zgomot. Știm atunci că pe linii sînt garate trenuri cu grav răniți. Ambulanțe și infirmieri ducînd brancarde traversează piața gării, ca să ducă pe răniți la spitalul militar.

Altădată, timp de zile întregi, pe linia de dincolo de parc defilează, trecînd fără încetare, batalioane, trenuri de artilerie, convoaie de muniții, în timp ce escadrilele de avioane se învîrtesc și zbîrnîie în aer.

Prin zgomotul cizmelor bătînd pămîntul în cadență se aud soldații cîntînd. Unele din melodiile lor, le știu pe de rost tot auzindu-le și mă surprind uneori fredonîndu-le fără să vreau.

Singura distracție e lucrul. Și lucrez, lucrez! Dar nu e muncă, fiindcă iubesc muzica mai mult decît orice. Ea a devenit un izvor de bucurii, o consolare pentru toate. Cînt dimineața, iar după-amiaza, de la patru cînd nu merg la școală, trebuie să ies în parc ca să fac exerciții fizice. Pianul a devenit viața mea...

Biblioteca de la parter este împărăția mea. Ea este așezată exact în fața apartamentului unchiului Gilles. Treci doar holul și ajungi în bibliotecă. Tata a îngăduit să se pună acolo, pianul meu de școală și marele pian de concert din sala de muzică, ca să nu avem de încălzit prea multe camere.

Biblioteca este una din cele mai plăcute din toată casa. Nimeni nu vine să mă tulbure. Cînd Céline are să-mi spună ceva, bombăne că trebuie să coboare scările. Dar asta nu s-a întîmplat decît de două sau de trei ori. Aș putea dispare din casă, fără ca nimeni să-și dea seama. Dar nu plec niciodată fără învoire, mama are încredere în mine.

1 octombrie

Fiindcă a sosit un nou stoc de provizii, m-am dus să aduc alimentele. Era și timpul. Nu mai aveam nimic în casă.

A trebuit să stau la coadă timp de trei ceasuri. Noroc că Manon și Olivier au sosit o dată cu mine și, mulțumită lor, timpul a trecut ca gîndul. Mi-au strîns mîna cu emoție. De la moartea tatălui și boala mamei era prima dată

că ieșeam, prima dată că-mi revedeam prietenii. Precauție elementară pentru a nu trezi bănuielile germanilor.

Am aflat ultimele noutăți. Vesteau sînge, lacrimi și, ceea ce e mai îngrozitor, nu mai găseam nimic extraordinar. Contrariul, o veste bună ne-ar fi uimit.

Se pare că tata era șeful unui serviciu de spionaj. N-o știu decît azi. O dată cu el au fost împușcați colaboratorii săi cei mai apropiați, domnul Villemer, domnul Manosc și soția lui și domnișoara Bonneval. Astfel, lovind capul au distrus toată organizația.

Sînt mîndră de tata !

Orașul trebuie să plătească o amendă de cinci sute de mii de mărci.

Rațiile de alimente, de orez, zahăr, făină, untură s-au micșorat, mărindu-se prețul în același timp. Sînt doborîtă.

Olivier spune că președintele și membrii comisiei de aprovizionare sînt niște pungași, că pun mîna pe mărfuri ca să le revîndă cu prețuri ilicite chiar germanilor și celor ce pot să plătească o avere.

Și diferența o bagă ei în buzunar. În acest timp populația moare de foame și de mizerie. La un moment dat au fost murmure în mulțime dar care au încetat cînd a ieșit domnul Petitpied, președintele comisiei de aprovizionare și roșu de furie ne-a amenințat că închide imediat ghișeele dacă nu sîntem mulțumiți.

Liniștea s-a restabilit imediat, atît ne-a fost de teamă că-și pune amenințarea în aplicare.

nu știe.
amănunte. L.
Nemții au venit s.
recoltă. Ceea ce ne rămî.
mic. Și ei mor de foame.

15 octombrie

Azi am împlinit șaisprezece ani. Cu tot războiul, cu tot doliul nostru, mama a vrut ca aniversarea mea să fie sărbătorită. A fost foarte simplu, foarte intim.

Mama mi-a spus să-mi invit colegii de la școala de muzică. Nu au mai rămas decît nouă. Ceilalți au părăsit St. Ménéhaut sau pur și simplu, au dispărut. Cîte dovezi de iubire am primit de la ei, de la mama, de la Céline! Nu știu cum au făcut de au găsit tot ce mi-au dăruit.

Olivier mi-a adus un minunat buchet de crizanteme. Manon mi-a dăruit un guler și manșete de dantelă veritabilă, o minune! Jacques, generos, s-a despărțit de o călimară de cristal.

Mama era aici, înfășurată într-un șal de dantelă neagră, palidă, încîntătoare, delicată. Ea preparase cu Céline o gustare fără ca eu să bănuiesc măcar. O gustare ce ne-a uluit și ne-a

încîntat. Nu ne puteam crede ochilor. Era o minune.

La ceai erau prăjituri uscate, dulci și sărate, precum și o tortă enormă de ciocolată, împodobită cu cele șaisprezece lumînări tradiționale. Le-am stins pe toate dintr-o dată și Céline mi-a prezis multă fericire pentru acest an.

Ne-am ospătat cu desfătare. De mult timp nu mai gustasem o astfel de masă.

Am făcut și muzică. Înainte de a ne despărți, am cîntat în surdină Marseilleza, cu ferestrele și ușile încuiate, cu perdelele și storurile ermetic închise. Amenințarea ce plutea deasupra capetelor noastre mărea zelul nostru.

Ce frumoasă zi !

O după-amiază de muzică, cum organiza mama altădată. Atunci eram însă veseli, fără griji, ne plăcea să dansăm și dădeam cea mai mare atenție toaletelor noastre.

Îmi vine să rîd cînd mă gîndesc că nu mai am decît o singură rochie neagră. Ca să o cruț, acasă port uniforma de la școală engleză pe care o frecventam înainte de război, aceeași pe care o poartă toate fetele engleze : o rochie scurtă plisată, fără mîneci, care se poartă cu o bluză de flanelă albă și o cravată neagră.

Olivier trece drept flirtul meu...

Mi-e drag. El se poartă cu mine ca și cum i-aș aparține. Își închipuie că are drepturi asupra mea, că are dreptul să mă critice, pe mine, rochiile mele, gesturile mele, ceea ce citesc, prietenii mei, tehnica mea la pian, felul de a dansa, cînd dansam — vai nu mai sînt baluri.

Cînd, din nenorocire, spun ceva laudativ despre un coleg sau cine știe ce persoană masculină, el îi micșorează calitățile, îi scoate în evidență cel mai mic defect și îl dărîmă complet. Nu-i mai spun nimic din ceea ce cred despre ei, acesta fiind un lucru care nu-i face plăcere lui Olivier.

Cîntă bine la vioară. Este muzician. Iată pentru ce îl suport și mi-e drag. Pentru mine a fi muzicant înseamnă totul, aceasta e destul să scuze oarecari defecte, absolut totul. Și are idei încîntătoare. De exemplu, persoanele fără imaginație aduc flori stăpînei casei unde au fost poftite. El trimite o scrisoare și în această scrisoare scrisă de propria lui mînă, pe o hîrtie minunată, două poeme superbe traduse din limba chineză, una pe o ramură de prun în floare, alta pe o crizantemă. E tot ce poate fi mai rafinat. Astfel de idei mă încîntă.

Olivier este frumos. E foarte frumos : înalt, îngust în șolduri, cu umeri lați, suplu, svelt ; are ochi mari, catifelați, plini de flăcări, păr, de asemenea negru, ușor ondulat, un ten palid, mîini frumoase. E cea mai bună partidă din St. Ménéhaut. Multe mame, printre care și mama, visează să-l aibă ginere.

Eu aș vrea altceva !

Nu vreau să mă mărit, ci să cînt la pian. Vreau să devin o mare pianistă, o pianistă celebră. Dacă aș putea să cînt o singură dată, așa cum am cîntat într-o noapte, în vis, aș putea apoi să și mor.

21 octombrie

Mama se plimbă din ce în ce mai rar prin parc. Nu mai apare în sufragerie decît pentru prînz. Și asta nu se întîmplă totdeauna. Cinează în pat. O obosește prea mult să urce și să coboare scările. Cea mai mică neplăcere, cea mai mică emoție o pun la grea încercare.

Stă întreaga zi adîncită cu amintirea tatălui meu și a fraților mei. Nu se gîndește decît la ei, nu vorbește decît cu ei. Altădată amintește o vorbă spusă de ei, o părere emisă asupra unui subiect oarecare, actualizînd eventual un gest sau întîmplări din viața lor, făcîndu-i plăcere să scoată la iveală cele mai mici amănunte.

Eu, de asemenea, pentru a-i face plăcere, caut mereu să-i amintesc de cîte un lucru despre care nu am vorbit încă. A strîns din casă toate portretele, toate fotografiile pe care le-a putut găsi și le-a închis într-o casetă mare pe care mă roagă să o așez lîngă ea în timpul zilei, iar noaptea la căpătîiul patului său. În fiecare zi scoate cîte o fotografie pe care o privește ceasuri întregi. Aproape nu se mai îngrijește de mine, nu mă mai întreabă ce fac, nici ce se mai petrece în casă sau în oraș.

23 octombrie

Se spune că guvernatorul orașului va pleca. Guvernatorul militar ! El este unul dintre judecătorii care l-au condamnat pe tata la moarte. Îl urăsc !

Îl întîlneam aproape în fiecare zi, în drumul meu spre școală. Prăvălit în automobilul său, care poartă pe aripa din față fanionul negru și alb.

E un om mare, patrat, gras, cu un cap mic și ras, o față lată și cu o ceafă revărsîndu-se peste gulerul tunicii. Și ochii săi! Mici, reci și răi.

„Ochi de șarpe“, spunea Céline.

Iar tata avea această expresie: „Un sadic, însă un polițist genial“.

L-am întrebat ce înseamnă sadic. Mi-a răspuns că sadicii sînt oameni care simt o plăcere să facă pe alții să sufere.

O dată am visat că jandarmii lui mă arestaseră și ca să mă pedepsească, el ordonase să-mi strivească toate degetele de la mîini, unele după altele. Deoarece mă tîram la picioarele lui cerîndu-i iertare, implorîndu-l să nu-mi distrugă mîinile, căci nu voi mai putea cînta la pian, el a avut un zîmbet îngrozitor și a spus că îngăduie să mă adoarmă ca să nu mă doară.

Poartă un nume legendar: se numește baron Otto von Ilsenstein!

24 octombrie

Aici va locui noul guvernator militar. Sîntem consternate. Pînă azi eram acasă pînă la marginile parcului. Sînt nemți în mai toate locuințele particularilor din oraș. Hotelurile au trebuit să le cedeze toate camerele. Niciodată n-au trimis pe vreunul la noi.

Acum nu putem refuza. Nici nu ne gîndim, într-atît este de nefolositoare orice împotrivire. Ca represalii, ne-ar impune încartiruirea unei întregi companii. Așa a pățit familia Cloquemains.

Prînzeam cînd am auzit soneria. Céline a intrat înfricoșată și a exclamat :

— Ah, doamnă, sînt niște soldați germani cu un locotenent. I-am văzut de la fereastra din hol.

Mama s-a făcut albă la față. Așa s-au „anunțat" și polițiștii veniți să-l aresteze pe tata. Mi-a aruncat o privire plină de cea mai tragică întrebare. Îi era frică să nu fiu și eu vîrîtă în vreo afacere de spionaj. Știu, este obsesia ei. Fac semn că nu au venit după mine. A respirat ușurată.

A spus Célinei să deschidă, apoi s-a dus în salon. S-a așezat într-un fotoliu, așteptîndu-l pe locotenent. Eu stăteam în picioare, lîngă ea.

Nu mă voi putea sătura niciodată să admir pe mama. E mică și subțire, dar are totuși o prestanță uimitoare. Este o adevărată doamnă. Aș vrea să-i semăn.

Locotenentul a intrat. S-a înclinat în fața mamei cu cea mai mare ușurință, ca și cum nu era război, ci venea în vizită, bătînd călcîiele de răsunară pintenii și spunîndu-și numele :

— Seger.

Sigur că nu are mai mult de douăzeci de ani. Abia dacă a ieșit de curînd de pe băncile

școlii de cadeți. E blond, frumos ca un zeu. Mama a răspuns la salutul lui cu o mare politețe și cu vocea ei dulce cum îmi place atît de mult s-o ascult. L-a întrebat :

— Aveți ordine care ne privesc, domnule ?

Se pare că această întrebare l-a ușurat. Avea desigur, ceva neplăcut să ne vestească și cum era bine crescut iar înfățișarea mamei îi impunea, părea foarte stînjenit și nu știa cum să se achite de misiunea sa.

Eu tremuram pentru ceea ce va rosti.

— Da, doamnă, casa dumneavoastră a fost desemnată să găzduiscă pe noul comandant.

Vorbea franțuzește. Toți știu franțuzește. Pentru unul din compatrioții noștri care cunosc germana, la ei sînt două sute care vorbesc limba noastră.

Locotenentul continuă :

— Sînteți rugată să puneți la dispoziția sa mai multe încăperi. Acestea sînt ordinele.

El spunea : «sînteți rugată». Am apreciat politețea, la valoarea sa. De obicei, ei pronunță mai ușor «ordon».

Inclinîndu-se, a întins mamei, a cărei obraji deveniseră roșii de tot, o foaie de hîrtie. Mama a luat-o și a pus-o pe masă fără să o citească. S-a sculat. M-am repezit să-i dau brațul și ea a spus :

— Vă voi arăta casa, căci presupun că ați fost trimis să supravegheați instalarea acestui domn. Poftiți ! Veți alege dumneavoastră singur, ceea ce veți crede mai potrivit.

Mama avea un ușor ton sarcastic. Locotenentul a fost o clipă vădit tulburat. Ne-a deschis el însuși ușa și s-a dat deoparte ca să putem trece.

A ales, după cum era fatal, apartamentul unchiului Gilles, apartament care are o ieșire spre terasă. Se compune dintr-o cameră mare, căreia unchiul Gilles îi spunea studioul său, dintr-o cameră de culcare, o baie și o încăpere pentru servitor.

Locotenentul părea foarte satisfăcut. Noi, mai puțin. Casa noastră este o bijuterie a stilului rococo. Așa se exprimă ghidul oficial al regiunii.

Cînd venea la noi bătrînul domn Pontanafrey, prietenul tatei, el cădea în extaz din clipa în care trăsura sa intra pe poartă și pînă pleca.

Vizita fiecare încăpere a casei, una după alta, cu încetul. Voia să vadă totul, chiar și grajdurile și podurile. Îl auzeai vorbind de frumusețe gingașă, bucuriile unei plăceri rafinate, de iubire, de femei, de vinuri amețitoare și de muzica divinei privighetori din Salzburg.

În onoarea sa, tata chema muzicanți și el, după ce auzea acordurile unui quartet sau a unei serenade de Mozart, spunea că poate să moară.

Nimic nu putea fi mai frumos ca salonul cel mare într-o seară de bal, cu parchetul său lucitor ca o oglindă, cu flăcările miilor de lumînări din candelabre și din sfeșnice înalte, reflectîndu-se în oglinzile superdimensionate, cu femei în mare ținută, cu umerii goi, capul

încununat de flori, dansînd cu cavaleri subţiri, în negru, în sunetele unui vals vienez.

Am stat ceasuri întregi să privesc şi să ascult, fără ştirea bonelor, ascunsă de gangul scării dosnice, care avea o deschizătură spre sală de bal. Tremuram în cămaşa de noapte, dar eram atît de îmbătată de muzică, de adierile parfumurilor ce ajungeau pînă la mine, de piruetele armonioase ale dansatorilor, încît nu mai simţeam nimic pînă în clipa cînd, strecurîndu-mă în pat, îmi dădeam seama că-mi clănţăneau dinţii.

Apartamentul unchiului Gilles este unul dintre cele mai frumoase. Unchiul Gilles l-a împodobit cu cîteva bibelouri preţioase aduse de el din China, printre care şi cîteva obiecte de lac, porţelanuri, jaduri, picturi pe mătase, covoare.

Pe unul din pereţi e un mare portret de-al lui, în care este îmbrăcat precum un nobil din secolul lui Ludovic al cincisprezecelea. Îmbrăcase acel costum pentru un bal costumat la care a avut mare succes. Portretul este foarte frumos.

Locotenentul von Seger s-a ocupat de instalarea comandantului, pînă în cele mai mici amănunte. Ne-a prevenit că vor instala şi un telefon, asigurîndu-ne însă că vor avea grijă să nu se strice nimic.

Nu va trebui să fim la dispoziţia comandantului pentru a-l servi. Asta o va face ordonanţa. Apoi, foarte politicos, locotenentul şi-a luat rămas bun şi s-a retras. Soldaţii s-au gră-

bit să se apuce de lucru. Noul comandant va sosi curînd.

Mama s-a culcat îndată după plecarea locotenentului. Deși nu a lăsat să se vadă, ea este totuși tulburată de perspectiva de a fi nevoită să găzduiască un ofițer german. Mi-a fost teamă de o nouă criză. Motiv pentru care am silit-o să ia un calmant.

Mulțumesc lui Dumnezeu, a adormit.

25 octombrie

El a venit aseară pe neașteptate. Chiar acum m-am despărțit de el, complet înțepenită, atît m-am silit să nu-mi trădez tulburarea. Mi-a mulțumit cu o politețe rece.

Are în el ceva ce îți face frică. E urît, groaznic de urît! Un cap ras, urechi mari, o frunte înaltă brăzdată de cute adînci, dar și de o cicatrice deasupra unei sprîncene ce are o linie nesigură. Fizionomia îi este completată de o gură mare, aspră și amară, un maxilar brutal, ochi de culoare deschisă, care forțează sufletul și pătrund pînă în fundul inimii. Întreaga lui ființă degajă un aer semeț, întunecat, rece.

Eram în hol și tocmai mă pregăteam să trag perdelele cînd a sosit. Am văzut farurile unui automobil spărgînd întunericul din fundul aleii, înaintînd repede și oprind în fața intrării. Totul se petrecuse în numai cîteva secunde. O lovitură de ciocan, poruncitoare lovitură a zguduit ușa. M-am dus să deschid.

În prag, o siluetă impunătoare, înfășurată într-o pelerină militară cu guler mare, cu o pulpană aruncată pe umăr. Gulerul ridicat ascundea partea de jos a feței. Sabia o ținea pe mînă.

M-am ferit și el a intrat cu nepăsare, călcînd apăsat și ducîndu-și la viziera chipiului mîna înmănușată în alb. Și-a proptit monoclul și a cercetat cu privirea, încet, holul de jur împrejur.

Îl vedeam bine. Cu tot aerul lui nepăsător, admira. Și-a dat probabil seama că nu eram o servitoare cînd și-a aruncat ochii și asupra mea. M-a salutat imediat, milităreşte, bătînd pintenii. Înclinîndu-se, și-a spus numele :

— Hohensee, guvernatorul orașului !

Și, întorcîndu-se către un soldat, care intra încărcat cu geamantane, i-a strigat scurt, pe un ton care m-a făcut să tresar :

— Türe zu ! . . . Mantel ! . . .

Soldatul a lăsat să-i scape geamantanele, a închis ușa și s-a repezit la comandant. L-a ajutat să-și scoată mantaua, i-a luat chipiul, după care s-a dat cîtiva pași înapoi, rămînînd țintuit pe loc, gata pentru a executa noi ordine, înțepenit precum un par.

Văzînd figura comandantului în plină lumină, văzînd trăsăturile sale, am avut un șoc violent. M-am stăpînit doar cu mare greutate.

Eram zăpăcită și în același timp fascinată. În ciuda scîrbei ce o simțeam. Și aversiune. Nu-mi explic cum am putut să deschid gura, să-i vorbesc, să-i spun că sînt Erica de Bois-Dauphin și sub privirea pătrunzătoare și impo-

sibil de susţinut a ochilor săi deschişi, să-mi păstrez cumpătul, să deschid uşa apartamentului unchiului Gilles, să-l poftesc să intre şi să spun că-i trimit pe Céline, asta nici acum n-o pot explica.

Toată seara m-a chinuit figura lui. Îl văd ca şi cum ar fi în faţa mea, cu capul lui ras, a cărui ceafă formează o linie cu gîtul, cu gura lui, cu fruntea şi aerul lui aspru, purtarea lui de nobil. Şi totuşi, în fundul ochilor, acea tristeţe fără leac, de nepătruns.

Şi mai tîrziu

Mama m-a părăsit acum, în sfîrşit liniştită. Sînt mai calmă. Vreau să povestesc acel vis. Scriindu-l în jurnalul meu mă mai uşurez.

Nu puteam să adorm, pradă agitaţiei care m-a cuprins. Inexplicabilă agitaţie. Gîndurile cele mai nebune mi se învîrteau prin cap. În cele din urmă am aţipit şi am visat acest vis groaznic.

L-am văzut pe Hohensee. Îl priveam cu ură. Da, mă cuprinsese ura. Simţeam o groaznică voluptate să-l ştiu urît şi i-o aruncam în faţă împreună cu oroarea şi repulsia ce simţeam faţă de el. Nu-mi răspunse nimic. Nu făcea măcar un gest.

Mă privea. Ochii lui mă fixau, limpezi, transparenţi, de nepătruns; gura îi tremura puţin. Sub privirea lui, fără să vreau, ura mi se topea transformîndu-se într-o dulceaţă sfîşietoare.

S-a apropiat de mine încet. Am simțit strîngerea brațelor lui, fața lui s-a aplecat spre mine, cînd o altă față s-a ridicat între noi, o față palidă ca moartea, cu ochii închiși, cu gura întredeschisă din care curgea un șuvoi de sînge.

Era fața tatei. Tatăl meu care fusese împușcat !

În somn am urlat de spaimă. M-am trezit scăldată în nădușeală și am țipat, am cerut ajutor, fiind groaznic de înfricoșată.

A alergat mama. M-am aruncat în brațele ei, plîngînd cu hohote, gata să-mi pierd răsuflarea. Mă implora să-i spun ce aveam. Nu puteam să-i povestesc visul. În nici un caz. N-aș fi îndrăznit. I-am spus doar că am avut un vis oribil și ca să răspund la întrebările ei stăruitoare am asigurat-o că nu-mi mai amintesc nimic, decît că-mi fusese îngrozitor de frică.

1 noiembrie

Aproape că nu ne dăm seama de prezența comandantului. Este la noi de o săptămînă și încă nu l-am mai întîlnit. Pleacă dimineața cu mașina la comenduire, cu puțin înainte de ora nouă și se întoarce, de obicei, spre seară, între orele patru și cinci.

Uneori iese din nou, ca să se ducă să cineze la cazinou, cum numesc ei popota ofițerilor, altfel îl servește cu o cină frugală Blumel, așa se numește ordonanța lui.

Aproape în fiecare zi face cîte o plimbare foarte lungă pe terasă, pe aleile parcului și în jurul iazului, printre frunzele îngălbenite care mai cad, zburînd încet în jurul lui.

Și ce calm merge, cu un pas ușor, totuși puternic, cu sabia pe braț, adîncit în gînduri fără sfîrșit. Tot timpul fumează. Figura lui rămîne neschimbată. Privirea lui e pierdută. La ce se gîndește oare ?

E ceva în ființa lui de o măreție, o putere solitară, aspră, tragică, ce se armonizează în mod straniu cu parcul aproape desfrunzit, cu cerul întunecat și tumultuos, pe care razele soarelui nu ajung să-l străbată.

Îl urmăresc cu ochii, fascinată și atît de absorbită în contemplarea mea, încît vocea mamei, care mă întreabă ce privesc de un ceas pe fereastră, mă face să tresar ca și cum m-ar fi surprins tocmai cînd eram pe cale de a face ceva rău.

Am avut puterea să nu mă întorc, să nu părăsesc fereastra și să spun cu glasul indiferent, fără să mă grăbesc, în timp ce inima îmi bătea puternic.

— Nimic, mamă ! Priveam cum cad frunzele.

Și numai atunci m-am smuls de la postul meu de observație. M-am apropiat de ea și am întrebat-o dacă are nevoie de mine.

Apoi am coborît în bibliotecă să cînt la pian. Nu am putut. Nu am putut cînta. Eram copleșită de tristețe. Am încercat totuși cîteva acorduri.

2 noiembrie

Crivățul suflă vijelios; e tăios, înghețat. El are un manșon de blană neagră, identică cu căptușeala și gulerul mantalei. Una din mîini e băgată în manșon. Cu cealaltă ține între degete țigara din care trage din cînd în cînd cîte un fum, pe care îl expiră cu încetul pe nas.

Poartă totdeauna mănuși albe. Cînd ridică mîna să-și ducă țigara la gură se vede strălucind la mînă un lanț gros de aur pe care nu-l scoate niciodată. La cealaltă mînă poartă un ceas-brățară. De sub mînecă îi iese un colț de batistă.

Totdeauna este îngrijit, pus la punct, ca și cum s-ar duce la paradă. Cînd trece prin hol, în urma lui rămîne o dîră de parfum amestecată cu mirosul țigărilor sale.

Mi-a spus Céline că Blumel, ordonanța lui, își petrece aproape tot timpul curățind mănușile albe ale stăpînului său. Se pare că are o colecție impresionantă. Schimbă două și chiar trei perechi pe zi. Nu poate suferi să fie cît de puțin mototolite, nici cea mai mică pată să le întunece albeața strălucitoare.

3 noiembrie

Am știut din prima zi că e muzician. De cînd e aici, presimțeam, mă așteptam, aveam această intuiție.

Pianul mare pe care și l-a instalat este unul din cele mai frumoase. Este pianul pe care-l visam și pe care l-aș fi primit, dacă nu ar fi izbucnit războiul. Are un sunet profund, nuanțat, minunat.

A cîntat întîi acorduri mari, arpegii lungi în sus și în jos, care se răspîndeau ca niște mari întinderi tremurătoare ; note singuratice pe care le ținea la nesfîrșit, pînă cînd ultimele vibrații se stingeau în tăcere. Teme pentru o singură voce pe care le tot repeta ca și cum nu s-ar fi săturat și printr-o serie de modulații nesfîrșite a atacat o mișcare dintr-o sonată de Beethoven, una din ultimele, aceea cu mari recitative melancolice, mari dialoguri.

Le-a cîntat cu o tristețe sfîșietoare, o noblețe tragică. Erau plîngeri, revolte, rugăciuni, acele întrebări solemne, neliniștite, pe care omul și le pune cînd este singur și cînd, lepădîndu-se de toate, este pe pragul morții sau al nebuniei.

Și acum și această muzică !

Este prea mult pentru mine. Și eu sînt ca o sonată de Beethoven !

4 noiembrie

Toată lumea din oraș mă copleșește cu întrebări despre comandant. Tinerele fete și, mai ales, femeile. Sînt de o curiozitate nepotolită. Nu poate trece neobservat oriunde ar fi și cu oricine ar fi. Nu-l văd decît pe el. Nu le spun decît lucruri neînsemnate. Nu pot să răspund.

Nici nu vreau să vorbesc despre el, nu pot să-l vorbesc de rău.

Mă întorceam acasă cu Olivier, Bernard, Robert și Manon, care mă conduceau pînă la poarta parcului. Ne-am încrucișat cu mașina comandantului. Era așezat pe bancheta din spate ; drept, distrat, nepăsător, cu monoclul în ochi și veșnica țigară în mînă.

Cînd a ajuns în dreptul nostru, s-a înclinat spre mine, ducîndu-și mîna la cozorocul chipiului cu o distincție așa de impunătoare, încît instinctiv am răspuns cu toții, deși am făcut jurămînt să ne purtăm față de nemți, ca și cum nici nu ar exista.

5 noiembrie

Céline și Blumel se înțeleg de minune. Totuși, în ziua cînd au sosit, aproape mi-a fost milă de bietul băiat, văzînd atitudinea ursuză cu care l-a primit în bucătăria ei. Nici pe un criminal nu l-ar fi privit cu mai multă dușmănie.

Tactul și îndemînarea, calitățile practice, extraordinare ale ordonanței au făcut-o pe Céline să-și schimbe părerile.

Este un om care nu poate sta fără să facă ceva. Gîndul că în casa în care locuiește există un lucru — indiferent care — ce trebuie reparat, îi strica probabil somnul.

Încă de a doua zi după sosire s-a apucat să repare un scăunel de la bucătărie ce amenința

de mult timp să se desfacă de tot. A reparat și soneria ceasului deșteptător al Célinei, a căptușit mașina de gătit din bucătărie, a pus alte rafturi, a adus îmbunătățiri instalației electrice, printre care cea mai practică este soneria ce a instalat-o între bibliotecă, salonașul mamei și oficiu. Céline nu mai trebuie să vină să mă cheme dacă este nevoie de mine. E suficient să mă sune.

Blumel. Are o putere de muncă de neînchipuit. Este o bogăție. O perlă la casa omului. El singur înlocuiește aproape pe toți servitorii pe care-i aveam înainte de război.

Dușmănia Célinei s-a topit ca zăpada, la căldura admirației ce nu poate să nu o aibă față de calitățile lui formidabile. Ea s-a dat învinsă în seara cînd Blumel i-a dăruit, pentru împăcare, o ramă fabricată de el, pentru ca Céline să-și pună fotografiile nepoților. Gestul acesta i-a mers la inimă și o auzii spunînd că și nemții sînt tot oameni ca noi, că sînt printre ei și oameni cumsecade.

Blumel i-a arătat fotografia soției și a copiilor lui. Le scrie regulat în fiecare săptămînă. Duminica. Duminica fiind ziua lui de repaus, cîntă la chitară. Cîntă cu dor și talent. Uneori cîntă încetișor din gură, pentru comandant, cîntece populare. Are o voce frumoasă. Se pare că ofițerului îi place mai ales un anume cîntec de

iubire, fiindcă Blumel îl repeta de mai multe ori. . . . .

Es waren zwei Königskinder
Sie hatten einander so lieb
Sie konnten zusammen nicht kommen
Das Wasser war viel zu tief.

Cunoscînd germană, îmi traduc :

Au fost odată doi copii le împărat
Care se iubeau mult
Însă nu se puteau întîlni
Căci o mare prea adîncă îi despărțea.

Blumel i-a spus Célinei că guvernatorului îi plac la nebunie aceste cîntece, că nu se poate niciodată sătura de ele, că se îmbată cu ele. Așezat în fotoliu sau culcat pe canapeaua cea mare în fața focului, el ascultă visînd. În acel timp fumează țigară după țigară și bea mai mult decît ar trebui. Sînt momente cînd vorbește foarte rar și numai ca să-i ceară lui Blumel s-o ia de la început.

Blumel a povestit Célinei că contele von Hohensee era Rittmeisterul unui escadron din garda împărătesei. La începutul războiului a cerut să fie vărsat într-un regiment de infanterie, deoarece cavaleria nu lupta pe front. A fost rănit grav în timpul unui atac pe care l-a dat în fruntea batalionului său. A fost o minune că nu a rămas pe cîmpul de luptă. După vindecare i s-a încredințat funcția de guvernator în acest oraș.

Blumel vorbește de el ca despre un Dumnezeu.

Am fost, ca în fiecare sîmbătă, la Saint-Eustache să-l ascult pe domnul Lanlebourg repetînd ceea ce va cînta la liturghia de duminică.

Stăteam cu Olivier lîngă altar, lîngă stîlpul unde e cea mai bună acustică și pe care l-am descoperit după mai multe încercări.

În biserică era foarte frig. Nu se mai face foc. Lipsește combustibilul. Mă strîngeam în palton. Era spre seară. Numai lumina din altar, șovăitoare, lumina naosul, iar sus de tot lumina de la orgă abia reușea să spargă întunericul de sub cupolă.

Domnul Lanlebourg cîntă o „Toçată" și „Fugă" de Bach, aceea pe care în sufletul meu o numesc „Toccata" și „Fuga" facerii lumii.

Ușa s-a deschis și s-a închis fără zgomot. Cineva a înaintat pe culoarul din mijloc, a depășit rîndul de scaune pe care stăteam. Era comandantul garnizoanei. Cu capul descoperit.

Orga răspîndea în marele naos un torent de acorduri puternice, titanice, ale unei bucurii nemăsurate, triumfătoare. În fața altarului și-a plecat genunchii, adînc, cu un aer de măreție de nedescris. Apoi s-a sculat încet, după care s-a așezat nu departe de noi.

Stătea drept, nemișcat, înfășurat în mantaua lui cu gulerul înalt, iar în ochi avea monoclul care sclipea, ori de cîte ori cădea pe el cîte o rază de lumină tremurătoare de la lampa din altar.

Plecîndu-mă puțin, puteam să-i zăresc fața. Sta nemișcat. Simțeam că ascultă cu fiecare fibră a ființei lui. Din cînd în cînd, liniile feței se mișcă aproape vizibil și tocmai în momentele cele mai frumoase ale bucății muzicale.

Dumnezeu aruncă lumea în univers. El admiră splendoarea, gloria și perfecțiunea operei sale. Își cunoaște puterea : „Sînt cel care sînt" spun cele trei acorduri de la urmă.

Lumina de la orgă s-a stins. Comandantul se scoală. Și pleacă. Pe același culoar din mijloc se oprește pentru a îngenunchea iarăși, cu fața spre altar. Se îndreaptă spre ieșire. M-a recunoscut în umbră. Se înclină în direcția mea. Răspundem amîndoi la salutul lui. Se îndepărtează. Ușa se închide încet. Numai atunci ne sculăm și noi. N-am vrut să ieșim o dată cu el. Cînd ajungem sub portic, comandantul se urcă în automobilul care îl aștepta la scară.

Din capul străzii se ivește un detașament condus de un feldwebel. Cîntă „Gloria, Gloria, Gloria Victoria" pășind apăsat și în cadență pe caldarîm. Sergentul l-a zărit pe comandant. Ordonă cu voce ascuțită : „Achtung !"

Cîntecul încetează brusc, soldații se cabrează și defilează prin fața automobilului, drepți ca niște suliți, într-o ordine și o ținută impecabilă.

Comandantul își duce mîna la chipiu și salută cu indiferență. Apoi face semn șoferului și mașina se îndepărtează în direcție opusă soldaților.

Ieri seară a trebuit să dorm la Marion, deoarece întîrziind la ea peste măsură uitasem de ora stingerii.

Marion locuiește pe una din cele mai aristocratice străzi ale orașului, Rue Marguerite, în fața băncii Christophe, care acum este popota ofițerilor germani sau cazinoul cum îl numesc ei.

La ora douăzeci și două, doamna Fontange ne-a trimis la culcare. Am vorbit foarte mult timp. Doar într-un tîrziu ne-am dezbrăcat. Eram în cămăși de noapte ; Marion își peria părul, eu îmi pieptănam buclele, cînd, după o lungă tăcere, mi-a spus cu o voce tremurătoare de ațîțare reținută :

— Vrei să vezi ceva nemaipomenit ?

Arsă de curiozitate am făcut semn că da.

— Bine, hai ! Să nu faci însă nici un zgomot, nu spune o vorbă, mergi ca o nălucă, dacă ești în stare. Dacă ne-ar prinde mama, te asigur că ar fi o nenorocire. Mare.

Și ducîndu-mă de mînă, cu un aer misterios, cu degetul la gură, oprindu-ne la cel mai mic zgomot, care făcea să ne sară inima din piept, m-a condus, prin camere întunecate, în cabinetul de lucru al tatălui său.

M-a tras la fereastră, unde a dat perdelele la o parte. Lumina care venea de la ferestrele cazinoului feeric luminat a pătruns în cameră.

Puteam vedea colțurile cele mai îndepărtate din fosta sală a consiliului de administrație al băncii Christophe.

În jurul unei imense mese ovale, ședeau ofițeri germani cu femei pe care le țineau înlănțuite. Beau. Într-un colț, o mică orchestră alcătuită dintr-o vioară, un violoncel și un țambal. Ciocănelele alergau pe coarde cu o iuțeală uimitoare. Muzicanții erau îmbrăcați în uniforme.

O femeie dansa. Toate privirile erau ațintite asupra ei și înfățișarea fiecăruia arăta că-i fermeca.

Era blondă, înaltă, subțire. Era frumoasă. Avea părul tăiat scurt, cum purtau copiii regelui Eduard. Pentru prima oară vedeam o femeie cu părul scurt. Am rămas uimită.

Era goală. Nu avea nimic pe ea, decît în picioare o pereche de ghete negre închise în șireturi pînă sub genunchi. Ba, și un corset cum văzusem de mai multe ori în camera bunicii. Un fel de cuirasă de balene, a cărei înfățișare îți amintește un instrument de tortură. Aceasta era însă mlădioasă și se îndoia la toate mișcările femeii. Era făcută din benzi de satin negru și alb alternate și împodobite cu dantele și panglici la fel colorate.

Ce minunat îi scotea în evidență acest corset suplețea și albul trupului. Probabil cînta, căci i se vedeau buzele mișcîndu-se. Ofițerii și celelalte femei băteau tactul din palme.

La capătul mesei, în fața noastră — cînd l-am zărit am avut o tresărire — într-un fotoliu cu speteaza înaltă, stătea indiferent comandan-

tul von Hohensee, cu un ușor surîs, sprîncenele întrebătoare și cu nelipsitul clu la ochi. Din cînd în cînd își ducea țigara la gură sau bea o înghițitură din vinul care scînteia în pahar.

Nu părăsea din ochi dansatoarea.

Nu-i vedeam prea bine ochii, însă le simțeam expresia și aceasta mă înspăimînta.

Marion îmi șoptea :

— De multe ori e așa. Nu trag perdelele. Mama m-a oprit să vin aici. Dacă m-ar prinde... Uf, vezi tot, nu-i nostim ? Îți place părul tăiat ?

Se pare că așa e moda. Numai la Paris poți întîlni așa ceva. Ce caraghios... Spui că-ți place ? Hm ! În orice caz e mai comod. Femeia asta locuiește la hotelul gării.

— Ești sigură ? întreb fără rost.

— Iese în fiecare dimineață pe la unsprezece să-și plimbe cățelul. Totdeauna este însoțită de mai mulți ofițeri care îi fac curte... E dansatoare și seara vine la cazinou. Se numește Florine !

Aproape nu auzeam ce-mi spune Marion. Nu-mi puteam întoarce ochii de la scena ce se desfășura în fața ochilor mei.

Femeia se înclină. Își terminase dansul. Ofițerii se sculară și aplaudară cu frenezie. Ea se întoarsă spre comandant făcînd o piruetă adîncă. El nici nu se mișcase. De ciudă că nu-i băgată în seamă de un asemenea personaj femeia ridică mirată din umeri și dă să se ridice. Ofițerii curtenitori se repeziră să o ajute, dar ajunseră prea tîrziu.

Dansatoarea se apropie de comandant și cum stătea în profil putui să văd că era bosumflată. Se așeză pe genunchii lui și încolăcindu-și brațele împrejurul gîtului bărbatului, se strînse lîngă el, precum o pisică. Avea un corp subțire și mlădios.

El lăsă țigara și buzele lui se mișcară. Atunci ea își ridică fața spre el și-l sărută deodată pe gură.

În acel moment s-a auzit un zgomot pe scară. Speriată, Marion m-a tras de la fereastră. A trebuit să mă smulgă de acolo.

— Dar vino odată, Erica. Ești nebună ! Vrei să ne prindă ? Hai !

Aproape plîngea, atît îi era de frică. Pînă la urmă am urmat-o. Liniștită, ea continua să vorbească.

— Vezi, spunea Marion, după comandant moare ea. El este destul de disprețuitor, nu-i așa ? Asta nu-l împiedică să-și păstreze aerele de nobil. Trebuie să se poarte cu femeile ca un îmblînzitor, cu cravașa...

Nu i-am răspuns în nici un fel. Nu eram în stare. M-am băgat în pat. Îmi clănțăneau dinții. Eram de gheață și totuși aveam temperatură.

7 noiembrie

Datorită lui, datorită comandantului, mama a fost salvată !

Astă noapte a avut din nou o criză de inimă. Teribilă. În zadar am îngrijit-o, așa cum o în-

grijesc, de obicei, după toate recomandările doctorului. Nu-și mai revenea. Rămînea întinsă pe pat, mai albă decît perna și abia respirînd.

Înspăimîntată, m-am repezit pe scări să mă duc după doctor. Ajungînd în hol, s-a deschis ușa comandantului și el a apărut în prag cu o țigară în mînă.

— Unde alergați așa, domnișoară de Bois-Dauphin, m-a întrebat încet în franceză, ca și cum și-ar fi căutat cuvintele, fără însă să-și părăsească înfățișarea distantă și asprimea obișnuită.

— Mama are o criză de inimă! Va muri dacă nu găsesc un medic, i-am spus eu frîngîndu-mi mîinile și am izbucnit în plîns. Lacrimile au început să-mi curgă șiroaie pe obraz.

— Dar... nu aveți bilet de voie, după cîte știu. Bilet de liberă trecere. Dacă veți fi oprită de o patrulă, riscați să dormiți la închisoare... Hai, veniți...

M-a luat de braț și am intrat cu el în apartament. A ridicat receptorul și mi-a spus că va chema un medic de la spitalul militar. A căpătat imediat legătura. Am auzit dînd ordine în germană.

Numai atunci mi-am dat seama că de cînd începuse să telefoneze eu nu încetasem să mă agăț cu amîndouă mîinile de brațul lui, ca o naufragiată de un colac de salvare. M-am desprins ușurel și m-am retras cu cîțiva pași, murind de rușine.

Figura lui a rămas de nepătruns. Mi-a ridicat paltonul care căzuse jos. L-a strîns cu

grijă, mi l-a întins, apoi l-a chemat pe Blumel căruia i-a ordonat să-l conducă pe doctor la mama care se afla la primul etaj, de îndată ce acesta va sosi. Mi-a spus apoi să mă reîntorc la mama, iar eu am plecat alergînd, uitînd să-i mulțumesc.

Mama era în aceeași stare. Fără cunoștință, fără putere.

Maiorul doctor sosi uimitor de repede. Era în uniformă. A făcut mamei o injecție cu un medicament nou, foarte eficace a spus el. Într-adevăr, mama și-a revenit imediat.

— Mamă, mamă, îți e mai bine, am strigat plîngînd de bucurie și ușurare.

— Mult mai bine, a murmurat ea, cu voce slabă.

Medicul m-a luat deoparte și mi-a spus că trebuie să stea liniștită. Trebuie să-i interzicem să vorbească. Mi-a dat o cutioară în care se aflau cîteva fiole și m-a sfătuit ca dimineața să-l chem pe medicul curant. Însă el nu credea că va mai fi nevoie. Dacă vreodată va mai fi nevoie de el, va fi fericit să poată face ceva pentru noi. A plecat. Înainte însă i-am mulțumit din toată inima.

Mamei îi fusese prea rău ca să observe că fusese îngrijită de un medic german. Ea nu știe că își datorează viața comandantului și prietenului lui. Nu-i voi spune niciodată. Céline nici atît.

Totuși, el a fost bun !

Și pe el trebuie să-l urăsc ?

Trebuie să urăști pe toți germanii fără excepție, chiar și pe acei care sînt buni !

Nu știu de ce, gîndul acesta m-a făcut să izbucnesc în plîns. Am plîns ca o nenorocită. Dacă toate acestea continuă, curînd nu voi mai putea suferi. Nu! o inimă, un suflet nu poate suferi aceste lovituri și aceste neliniști fără sfîrșit...

13 noiembrie

Ce scandal! Tot orașul tună de mînie și indignare.

Comandantul a chemat astăzi dimineață în biroul său pe primar, consiliul orașului și pe toți membrii comisiei de aprovizionare. Și de față cu toți, a denunțat pe speculanții de alimente. Avea în mînă toate probele.

Au fost ascultați martori ale căror depoziții erau zdrobitoare. Cinci membri din consiliul municipal și autoritățile comunale și zece din comisia de aprovizionare au fost arestați imediat, din chiar ordinul primarului. Unii dintre cei arestați aparțin celor mai de seamă familii din oraș.

După-amiază erau lipite peste tot, din ordinul comenduirii, afișe în care toată chestiunea era povestită din fir a păr. Purta un titlu rușinos:

CUM SE POARTĂ FRANCEZII CU COMPATRIOȚII LOR

Cînd am citit această frază mi-a făcut impresia că am fost biciuită. Sînt sigură că el a inventat asta. Ne disprețuiește!

Lumea se strînge în jurul afișelor. Indignarea și mînia tuturor a ajuns la culme. S-a propus chiar să se ducă lumea și să atace închisoarea unde sînt sechestrați vinovații.

Înapoindu-ne acasă, Olivier și cu mine nu îndrăzneam să privim în față pe nemții cu care ne întîlneam. Ne făcea impresia că văzîndu-ne, ei aveau un zîmbet batjocoritor. Şi ce e mai rău : de milă.

Este o ticăloșie ca francezii din regiunile ocupate să transforme războiul într-o afacere și să se îmbogățească furînd și infometîndu-și frații de mizerie. Urîm pe nemți pentru că ne cunosc rușinea și ne-au dezvăluit-o. Și totuși, în multe familii va fi mai puțină foame decît pînă acum.

Cînd mă gîndesc că aș putea să-l întîlnesc pe comandant îmi arde obrazul de rușine. Și nu i-am mulțumit încă pentru ajutorul ce mi l-a dat noaptea trecută.

14 noiembrie

Cînd m-am întors astăzi după-amiază l-am găsit lîngă mama pe domnul de Sainte-Foi, bunicul lui Olivier. Bineînțeles, vorbeau despre scandalul cu alimentele.

Domnul de Sainte-Foi știe tot, cunoaște tot, el este cel mai mare purtător de vești și de cancanuri din oraș. Nu pridideşte și nici nu sfîrșește vorbind pe seama ocupanților.

— Acest om — vorbea de comandant — acest om este de o severitate fără milă. Totuși, trebuie să recunoaștem că este drept și integru.

De cînd a luat locul lui von Ilsenstein, soarta noastră s-a îndulcit. Trupele de ocupație se poartă corect. Nu mai suferim jigniri și nici nu se mai poartă urît cu noi. Disciplina în garnizoană este foarte severă... Știu că sînt exemplar pedepsiți pentru cea mai mică încălcare a ordinelor date. Așa, de exemplu,...

N-am mai auzit nimic. Domnul de Sainte-Foi vorbea încet la urechea mamei, care se vedea că se simte foarte prost și făcea un gest de protest. Ea găsește o purtare de foarte proastă creștere să se șoptească în fața mea. Domnul de Sainte-Foi continuă atunci cu voce tare.

— ... a fost pedepsit cu trei săptămîni de celulă, „streng Arrest“ cum spun ei, chiar de către comandant. Apoi a adunat trupele de sub ordinele lui și le-a ținut o cuvîntare. Nu i-a cruțat. Le-a spus, printre altele, că n-au cucerit Belgia și o parte din Franța ca să se poarte neomenos. El a simplificat în chip măreț organizația de pază a orașului. Dacă există aici agenți ai „Biroului doi“ zău, nu știu cum mai pot comunica cu Franța liberă...

Ascultam aceste cuvinte cu toată atenția.

— Și dumneavoastră, scumpă prietenă, continuă el aplecîndu-se spre mama, nu aveți prea mult de suferit de pe urma prezenței comandantului în casa dumneavoastră ?

— Trebuie să recunoaștem a spus mama, că nu ne supără. Aproape nu-l vedem. În schimb, îl auzim. Cîntă la pian. Chiar foarte bine. Da, e muzician. Am refuzat să-l primesc, sau mai bine zis, el nu și-a manifestat încă do-

rința să mă vadă. Îmi pare rău, aș fi avut plăcerea de a-i închide ușa în nas. . .

E tot ce știu despre el . . . Cu toate astea, trebuie să recunoaștem, este un om foarte distins. Despre altele, eventual întrebați-o pe Erica. Din întîmplare ea l-a primit cînd a sosit. Chiar a vorbit cu el.

Domnul de Sainte-Foi plin de curiozitate s-a întors către mine. Am ridicat din umeri.

— Chiar dacă l-am văzut, nu l-am privit niciodată, am spus eu cu un aer de dispreț total.

Mi-era așa de greu să vorbesc cu voce neschimbată și nepăsătoare.

L-am dezamăgit, desigur, pe domnul de Sainte-Foi. Nu a arătat însă.

— Bravo, scumpă prietenă, a spus el, sărutînd mîna mamei, fiica dumneavoastră este o mare patrioată și o adevărată franțuzoaică, vă felicit. Sînt sigur că nu se va compromite cu boșii precum. . .

Mama, indignată, a făcut un gest care l-a determinat să tacă imediat.

Prea tîrziu ! Auzisem.

Această frază mi-a sfredelit inima, ca un cuțit. Tare mîhnit, domnul de Sainte-Foi își cerea iertare cu abundență de cuvinte. Nu știu cum am avut puterea să-l însoțesc pînă la ușă, la plecare. Și iată că ajungînd în hol am auzit automobilul comandantului intrînd pe alee și apoi oprind la scară. Blumel s-a repezit spre intrare. Noi am ajuns la ușă în clipa cînd ordonanța o deschidea pentru stăpînul său.

Văzîndu-ne comandantul ne-a salutat și, politicos, s-a dat la o parte cu un aer nepăsător,

ca să-l lase să treacă pe domnul de Sainte-Foi, care e un bătrîn cu părul alb.

Domnul de Sainte-Foi nu i-a răspuns la salut. A ieșit în prag și aici, prelungind salutul de rămas bun, s-a apucat să-mi dea și să-mi ceară vești despre toți prietenii și cunoștințele noastre. El stătea în prag și împedica astfel intrarea în casă.

Blumel ținea ușa deschisă, așteptînd. Îmi dădeam seama că domnul de Sainte-Foi se purta așa ca să se bucure de plăcerea de a umili și a face să aștepte un om în fața căruia tremura un întreg oraș.

Eram supusă unui chin îngrozitor. Comandantul stătea nepăsător. După o clipă, își aprinse, în liniște, o țigară. Simțeam că mă privește din cap pînă la picioare. Căutam cu disperare cuvintele care să-l facă pe domnul de Sante-Foi să plece, fără să-l supăr. Și, bineînțeles, că nu le găseam.

În sfîrșit, după ce îmi vorbi despre reumatismele lui și-mi mărturisi că are o boală de familie care a chinuit-o și pe bunica lui cum îl chinuie și pe dînsul, m-a sărutat pe frunte și a plecat.

A coborît treptele ușor, în ciuda suferințelor despre care mi se plînsese înainte. Toate mișcările corpului său oglindeau plăcerea ce-i făcuse curajul său și, mai ales, faptul că va avea de povestit în oraș această întîmplare în care el era eroul, iar guvernatorul însuși fusese pus într-o situație caraghioasă.

Comandantul îl privi cîteva clipe, pînă dispăru pe alee. Își aruncă țigara și intră. Un zîm-

bet ironic i se plimbă pe buze. Întinse chipiul și mantaua lui Blumel.

Îi văzui fața de aproape.

M-a trecut un fior. Nu mă voi putea niciodată obișnui să-l privesc în față. Mă trec fiorii de cîte ori îl văd. Și deodată mi-a venit în minte ceea ce spusese domnul de Sainte-Foi mamei. Am fugit ca o hoață. Nu îndrăzneam să-l privesc în față!

Mai tîrziu

Astă-seară cînta de mult timp, de foarte mult timp. Cînta ca cineva care este îmbătat de propia lui muzică. De multe ori cîntă la rînd bucăți din opere diferite. Toate sînt întrebări pătimașe, solemne, la care nu vine nici un răspuns.

Atunci se ridică izbucniri de revoltă, care deodată rămîn doar nehotărîte, lăsînd să vorbească un plînset de durere, de resemnare nesfîrșită...

Și acestea se petrec toate sub degetele lui cu o uimitoare ușurință, ca și cum le-ar crea el însuși, ca o tălmăcire a celor ce se petrec în ascunsul sufletului său.

S-ar spune că mîinile lui vorbesc, fără ca el să vrea. Și își închipuie că numai pentru el. Nu știe că sînt aici și îl ascult cu toată ființa mea, atentă la cel mai mic sunet, ca și cum ar fi vorba pentru mine de viață și de moarte și că înțeleg totul...

Mi-l închipui ca un arbore puternic răvășit de o furtună !

15 noiembrie

Sînt lașă. Eram în hol încă de la ora șaisprezece. Cînd am auzit însă automobilul lui am fugit și m-am ascuns în sala de muzică. Mîine îi voi spune, chiar dacă cerul se va prăbuși sau va trebui să intru în pămînt.

16 noiembrie

Am îndrăznit să mă apropii de el, cu acel curaj pe care ți-l dă disperarea. Bîlbîind, i-am spus cuvintele pe care le învățasem pe de rost.

Nu mi-a răspuns imediat. M-a măsurat cu o privire care m-a făcut să mă simt foarte prost și mi-a spus rar, ca și cum și-ar fi căutat fiecare cuvînt.

— Foarte frumos ! Foarte frumos, domnișoară de Bois-Dauphin, cu adevărat minunat ! Știu cît trebuie să vă coste acest gest de recunoștință. Văd. Ascultați probabil, fără să vreți, chemării conștiinței dumneavoastră. Ce păcate răscumpărați ?

Mi-a făcut impresia că am primit o lovitură de bici.

— Da, am țipat fără să mă mai pot stăpîni, l-ați ucis pe tatăl meu. Nimeni nu-și poate în-

chipui ce înseamnă asta pentru mine și, mai ales că datorez ceva unui prusac. De aceea mă grăbesc să mă achit. Vă disprețuiesc pe toți și pe dumneavoastră de asemenea!

A continuat să rămînă nepăsător. A strîns doar buzele timp de o clipă, apoi a avut un mic gest de dispreț și a răspuns rece:

— Cred că nu greșesc dacă presupun că tatăl dumneavoastră, marchizul de Bois-Dauphin, nu ar încuviința aceste cuvinte... A murit ca un erou, servind Franța. Vă rog să mă credeți că-i dau respectul cuvenit pentru patriotismul și curajul său...

Nu trebuie să urîm, veți înțelege aceasta poate mai tîrziu... domnișoară.

S-a înclinat ceremonios în fața mea, bătîndu-și afurisiții de pinteni și salutînd cu mîna la chipiu. Apoi s-a îndepărtat, mai disprețuitor ca oricînd.

Am rămas doborîtă de rușine și umilită!

E îngrozitor. El crede desigur că sînt o ființă rea și josnică. Nu! Nu-i adevărat. Și eu știu să fiu nobilă și generoasă. Și o voi dovedi, voi ști să i-o dovedesc!

Mai tîrziu

Blumel a cîntat toată seara pentru comandant, acompaniindu-se cu chitara. A cîntat „Es waren zwei Königskinder" și a început din nou melodia. S-a oprit la mijlocul strofei a

doua, ca și cum comandantul supărat i-ar fi strigat să înceteze.

După cîteva clipe, Blumel a intrat în bucătărie zdrăngănindu-și trist coardele chitarei și spunînd că stăpînul său a fost apucat deodată de o criză de furie și i-a spus să plece.

Toate acestea mi le-a povestit Céline, pe cînd mi-aducea un vas cu apă caldă.

17 noiembrie

Învățam o „Fugă“ de Bach din „Primul caiet pentru Clavecin“. Nu eram mulțumită de ceea ce făceam. Era o parte unde nu izbuteam să găsesc digitația potrivită pentru redarea temei așa cum o înțelegeam eu. Însă încercările mele nu erau cele care trebuiau.

Am repetat de vreo cincizeci de ori, dacă nu și mai mult ; mă supăra fiindcă era simplu și eu nu reușeam. Plictisită și mîniată am apucat capacul cu amîndouă mîinile ca să-l trîntesc. Nu am dus pînă la capăt gestul. S-a deschis ușa. Era comandantul. Dacă ar fi trăznit alături de mine, nu aș fi fost mai surprinsă și mai înfricoșată.

Fără grabă se apropie de mine cu pasul său măsurat. Din mers, aruncă țigara din mînă, mă sculă fără să mă întrebe și îmi spuse :

— Îmi dați voie, domnișoară de Bois-Dauphin ?

Și se așeză în locul meu. Privi o clipă notele deschise pe pupitru.

— Dar e foarte simplu! spuse el. Trebuie pus cel de-al treilea deget pe „do". Treceți degetul mare pe „re", ceea ce vă înlesnește să întrebuințați al doilea deget ca să-l cîntați pe „sol", prima notă a temei, dîndu-i tonul dorit. Ascultați! Ascultați! Așa!

Și cîntă această parte. Nu am înțeles nimic din explicația lui, atît eram de distrusă de emoție. Și tremuram. Fiecare notă îmi pătrunse însă în inimă. Ah! Le voi auzi pînă la moarte!

— Acum e rîndul dumneavoastră!

Roșie de rușine, am bîlbîit că n-am înțeles destul de bine. A zîmbit, în același timp ironic și dulce, un zîmbet care i-a schimbat expresia feței într-atît că întreaga mea ființă a fost zguduită și tulburarea mea s-a mărit dacă s-a mai putut întîmpla așa ceva.

De data aceasta ascultai cu toată atenția. Putui să repet gama așa-cum o înțelegea el, fără să fac vreo greșeală.

— Bine, foarte bine! Acum cîntați „Fuga" în întregime!

Persoana lui răspîndea atîta autoritate, că nici n-am apucat să mă gîndesc că aș putea să-i rezist.

Stînd în picioare, lîngă pian, asculta cu privirea pierdută în zare.

Cum poate muzica să schimbe expresia unui chip! Simțeam cît este de atent. Aceasta mă înflăcăra. Am cîntat bine. Știu asta.

Se așeză lîngă mine pe banchetă și-mi spuse că felul cum cîntam este foarte corect, că-i plăcea ce puneam în „Fugă" și că voia să-mi dezvăluie anumite procedee care îmi vor înlesni

să fac mari progrese. Probabil nu le cunosc, deoarece nu m-a auzit niciodată să le fi folosit.

M-a făcut să iau totul de la început, oprindu-mă aproape la fiecare măsură. Îmi cerceta gîndul, sentimentul și îmi arăta mijloacele tehnice și exercițiile prin care să le interpretez. Într-adevăr, îmi erau aproape necunoscute. Erau minunate. Și astfel mi-a dat o adevărată lecție.

Apoi s-a așezat la pian și a cîntat „Fuga" în întregime, așa cum îmi spusese că trebuie să fie cîntată. Frumusețea desăvîrșită. Fiecare notă, fiecare frază era la locul ei, precum îmi spusese. Numai așa trebuia să fie și nu altfel.

Se sculă. Rămăsei mută. N-aș fi putut găsi ceva de spus. El își scoase liniștit tabachera, alese o țigară, spunînd cu un aer indiferent:

— Încercați să faceți toate exercițiile pe care vi le-am arătat. Ați putea veni mîine la mine. Vom vedea ce ați făcut. Mă voi întoarce la ora șaptesprezece, iar dacă doriți...

Aștepta să vadă ce îi voi spune. Rămase cu privirea ațintită spre mine. Am vrut să răspund nu. Deschisesem chiar gura, însă sub privirea lui n-am mai putut scoate nici un cuvînt.

— Atunci pe mîine, spuse el, după ce așteptase cîteva clipe. La revedere, domnișoară de Bois-Dauphin.

Se închină ceremonios și se îndepărtă cu un mers liniștit. După ce trecu de ușă, se opri să-și aprindă țigara. Stinse bricheta, după care o puse din nou în buzunar. După ce trecu holul auzii ușa de la camera lui închizîndu-se.

Eram tulburată. Sînt și acum.

Eu nu pot să merg la guvernatorul militar al orașului, la un neamț. Îmi este imposibil! Pe de altă parte, dacă nu voi merge mă va crede într-adevăr rea și josnică. El, el are un suflet nobil. Nu-i supărat pe mine pentru cuvintele insultătoare ce i le-am spus. Și a venit. El a făcut primul pas.

Mi-a dat o lecție de pian cum nu am căpătat în viața mea, nici chiar de la Christian Eliezer, care este totuși elevul lui Rubinstein. Îmi face impresia că am învățat în aceste cîteva minute mai mult decît am învățat în doi ani.

18 noiembrie

Comandantul s-a întors la șaisprezece patruzeci și cinci.

După un sfert de oră treceam prin hol ca să mă duc la el. La audițiile de la școală, cînd trebuia să cînt, credeam doar că am trac. Acum eram convinsă...

Am bătut în ușă cu o timiditate de care mi-a fost imediat rușine, deoarece îmi făcea impresia că prin aceasta lăsam să se bănuiască toate sentimentele mele. De fapt, aș fi vrut să fug. Dar nu am mai avut timp, fiindcă Blumel mi-a deschis. Văzîndu-mă, mi-a făcut loc și dintr-o impecabilă poziție de raport m-a anunțat.

— Domnule maior, domnișoara de Bois-Dauphin.

Citea, așezat într-un fotoliu. Își băuse deja ceaiul, căci Blumel retrăgîndu-se luă tava pe care îl servise. Lăsă cartea și se sculă.

— Fericit să vă văd, domnișoară de Bois-Dauphin!

Fără să vreau făcui o mică reverență. Cum o fac copiii față de persoanele mari. A ieșit o stîngăcie. Eram neliniștită, fapt ce m-a făcut să roșesc din nou. El se prefăcu că nu bagă de seamă. Dacă însă a observat cu adevărat și asta l-a distrat, nu a lăsat să se vadă.

S-a dus și a deschis pianul. Cu un gest poruncitor m-a făcut să mă așez pe banchetă, apoi s-a așezat și el lîngă mine.

— Ei, să vedem, domnișoară de Bois-Dauphin, ce ați făcut de ieri. Ați lucrat mult?

Făcui semn că da. Nu puteam să vorbesc. Nici măcar un cuvințel.

— Și nu sînteți obosită? Nu? Cînd faceți ceva cu plăcere aceasta nu obosește, nu-i așa?

Și mi-a zîmbit.

Zîmbetul lui nu-i decît o destindere a trăsăturilor lui, de obicei neschimbătoare. Zîmbetul îi modifică complet aspectul fizionomiei. Am fost din nou foarte mișcată.

Am cîntat exercițiile și „Fuga".

Ce fericire să poți cînta la pianul său. Ce sunet minunat are. Variat, catifelat, profund, puternic, răsunător. Îți răspunde ca un prieten.

Mi-a dat o lecție minunată. Mi-a vorbit de Bach cum nu mi-a vorbit nimeni pînă acum.

El spune că muzica lui Bach este seninătate, bucurie pură, cea mai curată expresie a iubirii. Pentru un necunoscător, Bach este monoton,

şters, plictisitor. Pentru un cunoscător, nici o altă muzică nu are o viață mai puternică, mai nesecată, mai arzătoare..

Fiecare din paginile sale este cugetarea unui suflet cufundat în el însuși.

Mi-a vorbit de cugetările budiştilor și ale misticilor creştini. Se pare că aceștia sînt oameni care pot sta ceasuri întregi, zile și chiar ani îndelungați concentrați asupra aceluiași gînd. Aceasta pare grozav de plictisitor și în același timp serios. Dar nu e. Dovada e muzica lui Bach.

Aici tema revine neîncetat, repetată de diferite voci, cu o expresie veșnic nouă, precum ideea într-o cugetare. Bach adîncește tema, se hrănește cu ea, se pătrunde cu ea, o cercetează, o descompune, o mîngîie, o repetă fără să se sature, cu un sentiment de bucurie și fericire din ce în ce mai adîncă. Aceasta este miezul, condiția și însăși rațiunea existenței stilului polifonic.

Îmi cîntă cîteva studii ca să-mi dovedească adevărul spuselor sale.

— Este o lume, o lume nesfîrșită, spunea el, ascultați asta !

Și îl ascultam din tot sufletul, sorbindu-i vorbele și cîntecul.

Timpul a trecut ca gîndul. Era șapte, dar eu credeam că nu trecuse decît o oră de cînd mă aflam la el. A trebuit să plec.

El se sculă și îmi propusese să revin a doua zi.

Uitasem totul. I-am spus „da“, întinzîndu-i mîna. Mi-a luat-o și mi-a strîns-o, înclinîndu-se.

Da, i-am întins mîna. Lui ! Eu !

Cînd mă gîndesc ce am făcut sînt înspăimîntată.

19 noiembrie

Mi-a spus că m-a așteptat ca să bem ceaiul. Am vrut să-l refuz. Dar nu știu cum s-a întîmplat de am primit. Nu puteam să fac altfel. Mi-era teamă să nu-l jignesc, sau, mai bine zis să nu par mai puțin generoasă decît el. Mi-e grozav de ciudă că roșesc pentru orice fleac.

L-a chemat pe Blumel care a adus o măsuță complet pregătită cu cele necesare pentru servirea ceaiului. Pe lîngă ceai mai erau pîine, unt, o farfurie cu prăjituri și frișcă, da, frișcă. Astăzi e ceva neobișnuit să vezi frișcă pe o masă. Nu mi-am trădat emoția. Am reușit să stau nepăsătoare ca și cînd m-aș fi aflat în fața unei farfurii cu cartofi. Asta e numai un fel de a spune, deoarece în aceste vremuri cartofii îi plătești cu aur.

Blumel a prăjit felii de pîine, la jarul din cămin, a turnat ceaiul. Comandantul mi-a oferit pîine prăjită, prăjituri... îngrozitor, dar eu am mîncat toată frișca.

Nu mi-am dat seama de apetitul meu decît în momentul cînd am văzut castronul gol. Cînd i-am spus că îmi place frișca la nebunie, mi-a răspuns că nu-l miră, că e caracteristica tuturor

copiilor, pisicilor şi femeilor. L-am întrebat în ce categorie mă plasează. M-a privit cu atenţie ironică şi l-am auzit murmurînd :

— Schon ! Ach ! So ist ja angeborene Koketterie !

Asta ar însemna : De pe acum cochetă ! E înnăscută !

Ştie oare că eu cunosc germana ?

Apoi a spus :

— În prima categorie, domnişoară, în prima. Curînd, prea curînd veţi intra în celelalte două.

Prăjiturile i le-a adus doica lui, care îngrijeşte castelul Hohensee, acolo în nord, tocmai în nordul ţării, pe malul Mării Baltice, pe coasta care se numeşte Coasta de Chihlimbar. Doica lui se numeşte Käte. O iubeşte foarte mult. După cele ce mi-a povestit, el nu are familie.

Lecţia a fost iarăşi minunată.

23 noiembrie

Mă duc în fiecare zi la el.

Vorbeşte o franceză aproape perfectă. Vorbeşte şovăind uneori, ca şi cum şi-ar căuta cuvintele. Desparte fiecare cuvînt şi tot ce spune capătă o formă. Nu poate pronunţa bine pe „an" şi „on" şi din cauza aceasta accentuează în mod deosebit cuvintele. De asemenea îl articulează pe „r" din gît. Toate acestea îl fac să aibă un accent nedefinit, puţin cîntător, gutural.

Vocea lui e metalică, profundă, cu mlădieri nenumărate de ton. Mi-ar fi de-ajuns să-i

aud doar sunetul vocii, fără să înțeleg sensul cuvintelor, ca să știu dacă e mulțumit sau supărat. Nu ridică niciodată glasul, decît atunci cînd e furios pe Blumel. Atunci este atît de tăios și aspru, încît mă face să tresar. El își dă imediat seama și se liniștește numaidecît.

25 noiembrie

Cînd mă întorceam, la prînz, de la școală, Céline îmi ieși înainte cu un plic în mînă. Tremurînd de mulțumire și plăcere îmi spuse :

— Uite, Erica, ce mi-a dat comandantul ca să-i dau doamnei. Aceasta e chiria. Avem atîta nevoie.

Da, aveam nevoie, o mare nevoie. Aproape nu mai aveam bani. Sîntem într-o dureroasă lipsă.

Începusem să vindem lucruri, pe ascuns. Am obținut niște prețuri atît de mici, încît sîntem mai mult decît disperate. Mama nu știe nimic din toate acestea. Nu îndrăznim să-i dezvăluim situația. Ne e teamă ca adevărul să nu-i provoace o nouă criză.

Pînă acum am reușit — cu cîte sacrificii — să asigurăm regimul ce i-l impune sănătatea și stomacul ei capricios și să-i cumpărăm medicamente de care are nevoie. Medicamentele costă scump, untul și ouăle de asemenea. Așa se duc toți banii noștri.

Cînd nu prea avem de mîncare, Céline și cu mine cinăm la bucătărie, motivînd că astfel

simplificăm lucrurile. Fără cele cîteva provizii de fructe și legume pe care le-am făcut astă toamnă, nu știu, zău, ce am fi mîncat... Acești bani sînt salvarea!

— Duci banii aceștia mamei? am întrebat-o pe Céline.

— Da.

Și încurcată privi în pămînt. Același gînd ne trecuse prin minte, deodată, la amîndouă. Am intrat în odaia mamei. Ea tocmai privea o fotografie ce o reprezenta pe bunica urcîndu-se pentru prima oară în automobil. Jacques îi deschide ușa mașinii pe care tot el o va conduce. Este unul din primele automobile care au apărut la St. Ménéhaut. A fost rechiziționat de germani, în prima zi de ocupație.

— Comandantul von Hohensee vă trimite aceasta, spune Céline întinzîndu-i plicul.

La pronunțarea acestui nume, delicatele trăsături ale mamei s-au înăsprit. Nici n-a întins mîna după plic.

— Despre ce-i vorba? Vezi, te rog, Erica.

Am ascultat-o. În plic erau cinci sute de mărci.

— Bani? Comandantul îmi trimite bani? Și pentru ce?

— Este chiria pentru apartament, doamnă. Pentru trei luni. Comandantul vă cere iertare că nu a plătit mai curînd această datorie.

Mama, luîndu-și o atitudine sfidătoare, ne comunică.

— Erica, pune acești bani înapoi în plic și înapoiază-i imediat domnului de Hohensse, auzi, imediat! Să-i spui că marchiza de Bois-

Dauphin nu închiriază apartamente ofițerilor germani, dar că se resemnează să le suporte prezența cînd i se impune aceasta. Dacă e gentelmen va înțelege că nu-i rămîne decît să plece !

S-a cufundat iarăși în gîndurile ei, schițînd un gest care însemna că pentru ea această chestiune este lichidată și că nu trebuie să i se mai vorbească de ea.

Părăsesc împovărată încăperea. Céline pe urmele mele. Și pe cînd eu mă îndrept spre scara cea mare îmi șoptește :

— Cinci sute de mărci, cinci sute de mărci ! Știi, moș Milet vinde unt pe care nu l-a declarat la comenduire. Costă patruzeci de franci kilogramul. Aș putea găsi și zahăr și făină ; zahăr cu treizeci franci și untură. Am mai putea nei marchize. . .
continua cîtva timp regimul prescris doam-

Și mai avem datorii și la farmacie și la medic. Nu am plătit leafa Louisei și trebuie și ea să trăiască împreună cu cei trei copii. Nu putem să o lăsăm să moară de foame. . . Chiar vrei să-i înapoiezi aceste cinci sute de mărci ? Comandantul ni-i datorează pe drept acești bani ; și noi trebuie să trăim. . . Doamna nu va ști nimic, iar comandantul, sînt sigură, nu va mai vorbi despre aceasta.

Mă privește cu ochi rugători. În această privire s-a acumulat toată bunătatea, toată dragostea, tot devotamentul cu care de patruzeci de ani servește întreaga noastră familie.

Cum a îmbătrînit Céline de cînd e război !

Ea ne duce toate grijile. Îmi face impresia că nenorocirea care ne-a lovit o doare mai mult decît pe noi. Ea, ea nu are muzica ! Suferi mai mult de suferința altora decît de a ta și ea trăiește cu groaza să nu ne vadă murind de foame.

— Păstrează acești bani, i-am spus deodată. Mă voi descurca eu cu mama.

I s-a luminat fața.

— Mulțumesc, mulțumesc, mica mea Erica, mi-a spus ea plîngînd.

Cînd m-am întors mama citea. M-a întrebat :

— Ai aranjat ?

— Da mamă.

— Bine. Ai făcut foarte bine.

Și s-a cufundat din nou în citit. Este prea mîndră ca să se intereseze despre ceva ce are legătură cu comandantul. Îl urăște, însă asta nu se vede decît din grimasa care îi înăsprește trăsăturile și din rigiditatea ce o cuprinde cînd i se vorbește de el. Nu va spune niciodată un cuvînt insultător la adresa lui.

Chiria ! Nu-i decît un pretext. Comandantul a găsit acest pretext ca să ne ajute. El trebuie să cunoască lipsurile cu care ne confruntăm. Cum a aflat ? Îmi face impresia că nimic nu-l oprește, nici o piedică, nici o greutate, cînd își pune el în minte să afle ceva.

Găsește totdeauna. Vede tot, știe tot. Probabil că n-am ascuns destul de bine că mi-e foame cînd mă poftea la ceai. Acum îmi dau seama că invitațiile lui sînt numai un pretext elegant pe care l-a găsit ca să pot să-mi astîm-

păr foamea. Gîndul acesta mă face să stau ca pe cărbuni. Îmi vine să plîng de durere. Și de rușine.

Apoi, dacă i-am dat voie Célinei să păstreze banii, e că mi-a fost teamă să nu plece, dacă îi voi repeta cuvintele mamei. În orice caz, nu aș fi îndrăznit să i le repet !

28 noiembrie

A fost foarte mulțumit de felul cum am cîntat astăzi și a început deodată să mă tutuiască și să-mi spună pe nume. Nu mi-a cerut voie, nici nu s-a scuzat. Dimpotrivă, a continuat. Are aerul că este foarte firesc să se comporte astfel. Desigur, știu că, în Germania, oamenii mari spun totdeauna copiilor „tu". Deci mă consideră un copil.

Eu îi spun „dumneavoastră" și „domnule" și „domnule comandant". Iar cînd vin sau cînd plec fac mica reverență.

30 noiembrie

Astăzi am ieșit de la lecția de pian grozav de aprinsă. A trebuit să cînt „Fuga", cea pe care am cîntat-o atît de mult împreună. Eram inspirată. Cînd am terminat, domnul Lanlebourg s-a întors către clasă și a spus :

— Tineri, faceți ca Bois-Dauphin și veți cînta bine !

Ea a înțeles, în sfîrșit, acel ceva, acel ceva inexplicabil care deosebește pe executanți, pe virtuoși, da, pe virtuoși, de artiști. Aceasta nu se explică, aceasta se simte. Încercați să stăpîniți acest har, cereți-l în rugăciunile voastre de la Dumnezeu.

Domnul Lanlebourg a ieșit. Cît timp a fost în clasă nici nu ne-am mișcat, păstrînd liniștea cea mai desăvîrșită. Dar îndată ce s-a închis ușa în urma lui, vocile colegilor au țîșnit din toate părțile :

„L-ai auzit pe bătrîn ?"...

„Bravo Erica".

„I-ai intrat la inimă !"

„Dar totdeauna a avut-o la inimă pe Erica, doar e slăbiciunea lui moș Contrapunct".

„Și eu aș cînta la fel dar am trac".

„Prostule, artiștii adevărați nu au trac, se știe doar"...

Ne-am îmbrăcat și veseli am ieșit împreună. Am ajuns în Place d'Armes.

Afișe proaspete erau lipite pe stîlpul de afișaj. Cînd plecaserăm spre școală nu erau acolo.

Ne-am apropiat, așa cum dealtfel făcea toată lumea. O spaimă mare îmi strîngea inima. Momentele acelea semănau nemaipomenit cu ceea ce s-a petrecut aici, la cîteva zile după arestarea tatălui meu.

De data aceasta erau afișate acolo numele a patru locuitori ai orașului pe care nu-i cunosc. Ei au fost împușcați în zori pentru vina de a fi transmis informații militare inamicului, pentru tăinuire de porumbei călători și arme de foc, pentru a fi adăpostit și ascuns echipajul avio-

nului francez doborît lîngă Bois-au-Loup, ajutîndu-i apoi să treacă în liniile aliaților.

Dedesubt semnătura guvernatorului orașului. Semnătura lui !

De asta îmi fusese frică. Îmi vine amețeală. De n-ar băga nimic de seamă colegii mei. Ei citesc însă liniștiți, cu inima clocotind de ură neputincioasă.

Fără să se fi înțeles, vin cu toții să mă însoțească pînă la poarta parcului. În cele cîteva minute cît durează drumul toți discută cu aprindere.

— Faptele sînt adevărate, spune Jacques, nimeni nu se gîndește să tăgăduiască, dar ei nu au dreptul să le judece și să le condamne. Ei nu !

Noi însă, avem dreptul să folosim singura armă ce ne mai rămîne în această luptă : spionajul. Fiecare dintre noi, dacă e un bun patriot, este prin forța lucrurilor un spion. E de ajuns să se ivească ocazia pentru a deveni cu adevărat un spion.

— Bagă de seamă, Jacques, spune Olivier, care de cîteva secunde privește cu grijă în jurul lui, ești complet nebun să vorbești astfel pe stradă. Peste tot sînt spioni și polițiști... Și apoi, uite !

Este automobilul comandantului. Dă colțul și intră pe bulevardul Lanciers. Se întoarce acasă. Nu ne-a văzut. Dacă m-ar fi salutat nu aș fi îndrăznit să-i răspund.

— Guvernatorul, spune Viviane.

Și repetă ceea ce am auzit de atîtea ori.

— Ce cap! Cu monoclu, cu capu-i ras și cu fața-i spînă. Dacă aș putea să-l gîtui.

Marion răspunde cu bunăvoință:

— Desigur, nu-i un Apollo. Ba, este chiar urît. Îți face frică. Totuși trebuie să recunoașteți că are prestanță, rasă, are putere.

— Fetele astea, sînt toate la fel, a exclamat Olivier cu dispreț. N-au mai multă minte decît o broască. Von Hohensee nu-i decît o brută, iar distincția lui, finețea lui, de care tot vorbiți, îl fac și mai nesuferit. Nu vă e rușine? Ar trebui să vă adunați toate puterile, toate gîndurile ca să le faceți rău. Acesta este războiul nostru și numai astfel îi putem ajuta pe ai noștri, care se bat pe front.

Ascult toate astea ca într-un vis. Nu scot o vorbă. Fiecare cuvînt de-al lor mă lovește în inimă. Ei sînt atît de ațîțați încît nu-și dau seama că tăcerea mea este nefirească. În fața porții și-au continuat discuția un timp nesfîrșit. Tîrziu au plecat.

Iată-mă singură. Mă tîrăsc pe aleea care duce spre intrarea casei. Sînt sfîșiată, sfîrșită, nu mai știu cum sînt. De nu l-aș întîlni pe comandant.

Dar e aici. Așteptîndu-mă a ieșit din apartamentul lui. Mă poftește să intru. Mă scuz. El stăruie. Refuz din nou. Nu mai zice nimic, dar ochii lui mă cercetează atît de pătrunzător încît deodată mi-e teamă să nu ghicească de ce nu vreau să primesc să-l ascult. Și totuși accept invitația.

La el e cald. În cămin arde un foc mare. Și în sobă a fost aprins unul. Cîteva crizanteme

galbene împodobesc un vas de China. Florile umplu camera de lumină feerică. Nu știu dacă această frumusețe este o mîngîiere sau totuși o nouă tulburare pentru mine.

— Trebuie să-ți scoți paltonul, Erica. Mi-e teamă să nu răcești cînd vei ieși.

Mă ajută să-mi scot paltonul și pălăria și le pune pe un fotoliu. Aceasta m-a stingherit, deoarece hainele mele sînt vechi. Acum poate să-mi vadă fața.

— Dar tu ești palidă, Erica! Ești bolnavă?

A vrut neapărat să știe ce aveam. Că am amețeli, indispoziții, își dă și singur seama. Dar care este cauza? Vrea să știe care-i cauza. Nu o cunosc.

Nu-i adevărat. Nu e decît un pretext, un șiretlic. Spun că sînt indispoziții ca să îndepărtez atenția de la ceva ce țin cu tot dinadinsul să-i ascund. S-a petrecut ceva și nu de mult. Azi dimineață eram mulțumită, este sigur de aceasta. A înțeles-o din felul cum am cîntat la pian. Să nu-mi plec ochii, să-l privesc. Haide!

Ochii lui sînt pătrunzători. Acum cînd a aflat că s-a petrecut ceva, va ști și ce anume. Și într-adevăr, găsește. Figura i se înăsprește și zice:

— Ai văzut ordonanța, nu-i așa? Asta este! Ar fi trebuit să ghicesc mai devreme.

Deși m-aș fi așteptat, aceasta mă tulbură. Numai de nu aș plînge. Să nu-mi mai tremure buzele. Mi-am ridicat capul cu mîndrie și am spus:

— Este semnată de dumneavoastră. I-ați condamnat la moarte!

Stă în picioare și mă privește. Are expresia lui amară și întunecată. În ochi acea tristețe nesfîrșită, de nepătruns, iar buza lui tremură ușor.

— Și pe acest om îl vezi în fiecare zi, cu el faci muzică, bei ceaiul, te tutuiește, spuse el încet, întorcînd capul.

Vreau să plec. Nu trebuie să mai stau aici cu omul care a ordonat, chiar azi dimineață, împușcarea a patru din compatrioții mei. Dar nu mă pot clinti. Rămîn pe loc, ca și cum o forță căreia nu mă pot împotrivi mă pironește.

După o îndelungată tăcere comandantul vorbi:

— Erica, ai putea stima un om care se dezonorează?

— Nu! am răspuns cu voce gîtuită.

Simțeam unde voia să ajungă.

— Dacă situația s-ar fi întors, dacă populația germană s-ar găsi sub jugul francezilor, crezi oare că aceștia s-ar purta altfel decît noi? Și tatăl tău, în locul meu, ar fi condamnat la moarte și ar fi dispus împușcarea oricărui spion german pe care l-ar fi prins.

Admir actele de curaj și de patriotism. Le admir chiar și la adversarii noștri. Acești oameni sînt niște patrioți... Noi luptăm să-i prindem, ei să ne scape. Ni se impută că-i împușcăm.

Dar aceasta este regula luptei. Ei știau la ce se expun. Nu există dezonoare pentru învins.

Nu există duşmani. Sînt doar adversari care îşi pot strînge mîna cu stimă dacă s-au luptat leal...

Acei ce nu pot înţelege aceste sentimente — şi spunînd aceasta pe figură i se întipări o expresie de nespus dispreţ — acei ce nu pot înţelege aceste sentimente nu sînt oameni de onoare...

Ascultam fără să pot scoate o vorbă. Simţeam că roşesc din ce în ce mai tare, că-mi ard obrajii de ruşine pentru că a trebuit să-mi spună, să-mi explice aceste lucruri, fiindcă eu nu am fost în stare să le găsesc şi singură.

— Poate că nu eu ar trebui să spun toate acestea, continuă el. Este uşor învingătorului să fie generos.

Îmi dădeam prea bine seama că ştia ce mă frămîntă. Îi răspunsei cu glas tremurat :

— Vreţi să spuneţi că-i mai greu pentru învins, nu-i aşa ?

— Da, mai greu şi mai nobil.

Şi atunci, ca să nu izbucnesc în hohote de plîns în faţa lui, am fugit.

M-am suit la mine în cameră, la primul etaj, fiindcă ştiam că dacă mă voi duce în bibliotecă, el va veni după mine. M-am aruncat pe pat şi am dat frîu liber lacrimilor mele. Deodată mi-am amintit că peste o jumătate de oră se va servi cina. Mama nu trebuia să bage de seamă că mă frămîntă ceva. Trebuia să încetez cu plînsul, altfel mă voi alege cu ochii roşii. Am reuşit să mă prefac.

Mama n-a observat nimic. De o lună de zile sufeream văzînd-o cum se desprinde de tot ce-i

prezent, ca să trăiască tot mai mult numai cu amintirile trecutului. Dar acum ?

Aflase vestea execuțiilor. Îmi ceru amănunte. I-am povestit ce știam. Totuși puțin. A făcut o observație.

— Și noi trebuie să-l răbdăm în această casă pe guvernatorul militar al orașului, să respirăm același aer cu el...

Am simțit un rău de la inimă, ca întotdeauna cînd aud vorbindu-se de el cu ură și dispreț. Am răspuns însă potolit, ridicînd ușor din umeri.

— Ce vrei mamă, e război !

Mai tîrziu s-a dus să se culce. Am rămas singură. Pot să mă gîndesc nestingherită. La ce folosește oare ? Să gîndești !

1 decembrie

Azi dimineață a trebuit să mă întorc la el ca să-mi iau paltonul și pălăria pe care le uitasem ieri, de zăpăcită cum fusesem.

Am coborît pe la șapte, sperînd că el nu va fi încă sculat și astfel nu voi risca să-l întîlnesc. Plînsesem toată noaptea și nu voiam să-mi vadă fața descompusă.

Mi-am căutat lucrurile în primul rînd în hol, apoi în bibliotecă, gîndindu-mă că poate Blumel a avut idee să mi le ducă acolo. Dar nu, nu erau. Le-am găsit unde le lăsasem aseară. Intrasem la comandant încet, fără să fac cel mai mic zgomot. Am aprins lumina.

Nu m-am gîndit că pot comite o indiscreție. Nu făcusem doi pași în odaie, că i-am auzit vocea :

— Blumel, e cineva în salon ! Du-te să vezi.

— Eu sînt, Erica, am strigat eu imediat, rușinată la gîndul că ar putea crede că-l spionez. Am venit să-mi iau paltonul și pălăria.

— Ah, tu ești, Erica ? Ce surpriză plăcută. Nu te scuza. Vei lua cafeaua cu mine. Va fi foarte bine.

Și fără să aștepte răspunsul meu, spuse lui Blumel în germană :

— Excelent. Dă-mi sticla de cristal... nu, nu aceea, cealaltă. Mulțumesc. Servește cafeaua în salon. Pune un tacîm în plus. Domnișoara de Bois-Dauphin este astăzi musafirul meu.

— Zu Befehl, Herr Major !

După o clipă intră Blumel cu o tavă cu cafea. M-a salutat respectuos.

— Sper că domnișoara a petrecut o noapte agreabilă ?

— Foarte bună, mulțumesc, Blumel.

Mă făceam că privesc pe fereastră în parcul încă înfundat în întuneric. În felul acesta stăteam cu spatele la lampă. Să nu mi se vadă fața.

Aud pasul caracteristic, măsurat și mlădios al comandantului. Se întoarce, se învîrtește, verifică fiecare amănunt al ținutei sale. Avea să intre echipat impecabil, cu o țigară aprinsă în mînă, răspîndind un ușor parfum în jurul lui. L-am salutat, făcînd obișnuita mea plecăciune,

— Bună ziua, Erica. Mă bucur că te văd. Ia loc. Este drăguț din partea ta să accepți să servești cafeaua cu mine.

Blumel îmi oferă un fotoliu, ajutîndu-mă să mă așez. Comandantul ocupă fotoliul de vizavi. M-a privit cu ochi pătrunzători. El nu mă va întreba dacă am dormit bine. A ghicit, desigur, imediat că am plîns toată noaptea. Spre ușurarea mea nici nu m-a chestionat. S-a întors către Blumel rugîndu-l să ne lase singuri.

Servindu-mă, comandantul îmi vorbește liniștit, cu ușurință, poate și cu puțină ironie. Eu stau ca pe ghimpi, fiindcă nu pot uita scena care s-a petrecut aseară chiar în această încăpere. Mi se pare cu neputință să poți fi atît de stăpîn pe tine, să poți fi atît de nepăsător după cele întîmplate.

— Cum îți place cafeaua ? Mai albă ? Nu, potrivită ? Nici așa. Atunci neagră ? Ți-o voi face potrivită. La vîrsta ta ar trebui să bei lapte. Zahăr vrei ? Cîte bucăți ! ... Două. Poftim ceașca ... Sper să-ți placă această cafea. Este dinainte de război. Cafea veritabilă. Nu vei găsi în ea bob de fasole sau ghindă prăjită. E darul unui prieten.

Se servește și el. Puținul unt care este în untieră îl întinde pe două bucăți de pîine și pe care le pune pe farfuria mea. Pentru el nu mai rămîne nimic. Văd bine că se lipsește pentru mine, însă nu îndrăznesc să protestez.

Își soarbe cafeaua cu nesaț, fumînd o țigară.

— Ideală, spune el sorbind o înghițitură mică. Cunoști definiția arabă a cafelei ? Nu !

„Întunecată ca noaptea, fierbinte ca iadul, dulc ca amorul".

Zîmbește.

Tace un moment, apoi spune :

— Ei, voiai paltonul și pălăria ? Nu le-a găsit în hol fiindcă ieri seară i-am spus lu Blumel să le ascundă. Voiam să te văd. Voiam să-ți mai vorbesc. Ieri seară nu ți-am spus tot Știam că vei veni să-ți cauți lucrurile. Era ș ăsta un mijloc ca să te pot vedea. L-am folosit

Îl privesc buimăcită. El zîmbește din nou Pune mîna pe mîna mea și-mi spune dînd din cap cu blîndețe :

— Ai plîns, deci, toată noaptea. Bietul copil Prostuță... Știu ce gînduri ți s-au învîrtit prin cap... Tu ai fruntea bombată, draga mea... și frunte bombată înseamnă imaginație desfrînată... Ai dat drumul imaginației toată noaptea. Ai încercat să te hotărăști dacă vei continua sau nu să mă vezi, nu-i așa ?

Nu răspund nimic. Simt că mă sufoc. Cum îndrăznește el să vorbească despre lucruri pe care eu nici nu îndrăznesc să le privesc în față ?

Ei bine, și eu m-am gîndit... Te cunosc mai bine decît te cunoști tu și vream să-ți vorbesc ca și cum tu nu ai fi fiica marchizului de Bois-Dauphin, împușcat de germani pentru spionaj, iar eu n-aș fi guvernatorul orașului, urmașul omului care l-a condamnat la moarte pe tatăl tău, ținta urii locuitorilor, încarnarea însăși a militarismului și barbariei prusace, a asupririi și dominației germanice, cum glăsuiesc ziarele voastre clandestine. Ziare pe care le găsesc aproape în fiecare dimineață în corespondența

mea, oferite în mod gratuit de către redactori necunoscuți și care nu pot fi prinși.

Într-adevăr, sînt foarte recunoscător față de acești domni.

Și cu un zîmbet ușor ironic face gestul de a se pleca politicos în fața unei persoane imaginare. Continuă :

— Convorbirile noastre, lecțiile pe care ți le dau — dar să fim corecți, să nu le numim lecții, ci mai bine o îndrumare, o protecție, o inspirație, o invitație — sînt pentru tine de o mie de ori mai însemnate decît respectarea sentimentelor ce călăuzesc masele . . .

Înainte de toate tu ești un om, o artistă . . .

Ceea ce îți dau eu nu vei găsi nicăieri, fiindcă nimeni nu înțelege muzica așa cum o înțeleg eu. Pentru mine ea este o cunoștință, dacă poți să prinzi nuanța acestui cuvînt. Și pe tine te înțeleg, așa cum nimeni nu te va mai înțelege . . .

Îl ascult ca întotdeauna. Tremurînd. Îl întreb.

— Ați spus adineaori, că sînt un om, o artistă. Aceasta înainte de a fi franceză ; sînt artistă înainte de a fi franceză ?

— Exact, spuse el simplu.

Eu continui.

— Și acel sentiment al gloatelor, sentiment care stăpînește masele, deasupra căruia eu trebuie să mă ridic și pe care dumneavoastră nu l-ați numit este patriotismul, nu-i așa ?

— Nu ! Nu-i patriotismul propriu-zis, ci fanatismul, ura oarbă care n-are nimic comun cu patriotismul.

Aceste cuvinte îmi provoacă ameţeală. Şi derută. Cu cîtă linişte vorbeşte, cu cîtă siguranţă pronunţă aceste cuvinte sacrosante.

— Şi spuneţi că eu sînt înainte de toate o artistă, că muzica este totul pentru mine ?

— Da !

Duce ţigara la gură, trage un fum pe care îl suflă cu încetul şi mă priveşte cu ochi pătrunzători. Nu spun nimic, nu pot să spun nimic, iar el continuă cu glas straniu. Nu voi putea niciodată descrie tulburarea pe care mi-a provocat-o vorbele lui.

— Tu, Erica, tu eşti, cum spune poetul „Wie eine Blume, so hold und schön und rein" — „ca o floare, aşa de dulce, frumoasă, curată", tu care eşti făcută să zîmbeşti, să iubeşti, să creezi armonie, tu te gîndeşti că trebuie să urăşti, fiindcă aşa îţi impune conştiinţa ta.

Tot ce a spus, a spus încet, oprindu-se la fiecare frază, ca şi cum şi-ar fi smuls fiecare cuvînt din fundul inimii :

— Ştii, pe front nu există ură pentru duşman. Acesta e un sentiment pe care îl găseşti înapoia frontului, la civili, la femei. Pe front, nici soldaţii noştri, nici ai voştri nu se urăsc. Omori ca să nu fii omorît şi pentru că singurul mijloc de a-ţi salva viaţa este să loveşti tu cel dintîi, fiindcă e război şi datoria o cere...

Nu este nici o plăcere să te vezi într-o groapă de obuz cu cadavrul unui om proaspăt ucis lîngă tine. Atunci ajungi să te întrebi de ce ?...

Tace şi rămîne adîncit într-o meditare tragică şi fără de sfîrşit... Are aceeaşi faţă ca

atunci cînd se plimbă prin parc, crezînd că nimeni nu-l vede... Privirea-i ștearsă, țintuită în gol, mă face să tremur.

În sfîrșit, după clipe ce mi s-au părut o veșnicie, o scînteie de conștiință îi reapare în ochi. Tresărind, își revine. Cîteva momente pare un somnoros care se trezește. Își trece mîna pe frunte, se uită la ceas, după care se scoală și spune cu voce ștearsă :

— S-a făcut nouă fără un sfert. Trebuie să plec... Blumel !

Tresar de fiecare dată cînd își cheamă ordonanța. Blumel vine imediat, ia poziție de drepți și raportează.

— Zu Befehl, Herr Major ! Melde gehorsamst, der Wagen ist vorgefahren !

Apoi, în genunchi, agață sabia comandantului la centură. Îi ajută să-și îmbrace mantaua, îi întinde chipiul, mănușile.

Întorcîndu-se spre mine, comandantul spune.

— Îmi pare foarte rău, Erica, trebuie să te părăsesc. Vom cotinua această convorbire diseară. Dacă vrei.

Se înclină politicos în fața mea, după care se îndreaptă spre ieșire.

Din prag se întoarce și-mi spune :

— Cînd vei avea treizeci de ani, atunci vei înțelege, copila mea, că amintirea unei greșeli e mai puțin chinuitoare și dureroasă decît regretul de a nu fi îndrăznit s-o faci. La revedere, Erica...

Ușa se închide. Motorul automobilului uruie, apoi mașina pornește. Curînd trece de poarta parcului.

Intră Blumel, aducîndu-mi paltonul și pălăria. Le-a periat și le-a călcat. Acum sînt aproape fără cusur. Îi mulțumesc. Mă îmbrac în grabă, iau partiturile de pian și mă reped la școală.

Totuși, ajung cu întîrziere. N-am îndrăznit să intru în clasă. Am stat în holul de la intrare pînă la zece jumătate. Singură, dîrdîind, așezată pe o bancă. Mi se părea că visez. Din toate părțile răsuna muzică în jurul meu. Iar cînd au răsunat primele acorduri din Concerto de Schumann, cîntat la două piane — din care unul făcea partea orchestrei — aducînd, readucînd și rostogolind în mintea mea, ca un vîrtej, vorbele comandantului, așa cum vîntul vîntură frunzele uscate. Am simțit că mă voi reîntoarce la el, că nu puteam altfel.

8 decembrie

Astăzi s-a întîmplat ceva îngrozitor. La început, totul era bine. După lecție, el a cîntat ceva ce nu cunoșteam. Această muzică e un descîntec, o vrajă, e pasionantă, clocotitoare, furtunoasă, și el cînta, așa cum cîntă întotdeauna, ca și cum ar fi îmbătat de propria lui muzică. Figura lui este însă liniștită, avînd o expresie blîndă. Privește ceva ce numai el poate vedea . . .

Terminînd, se scoală, scoate dintr-un sertar o pungă de bomboane pe care mi-o întinde. Era desfăcută ca să mă pot servi. Apoi se așeză lîngă mine. Mereu păstrează pentru mine o mică provizie de dulciuri și ciocolată.

Îl întreb ce a cîntat.

Tocmai vrea să-și toarne un pahar de whisky. Înainte de a-mi răspunde, bea conținutul dintr-o sorbitură, cu capul plecat pe spate. Numai după aceea îmi răspunde, punînd paharul alături.

— Din Wagner ! Titanul acesta știe ce înseamnă pasiunea.

— S-ar spune că muzica este pentru dumneavoastră un medicament, un stupefiant care vă ajută să uitați ceva anume, care vă împiedică să gîndiți și vă deschide un paradis de încîntări.

Mă privește adînc, îmi mîngîie părul și spune zîmbind.

— Așa e... Am nevoie de încîntare, continuă el, încîntare pe care mi-o dă alcoolul, muzica și...

Se oprește deodată în mijlocul frazei. Am înțeles că mai are ceva de spus, dar nu vrea să spună. Se abține.

— Și iubirea, nu ?

Eu am întrebat ? De unde mi-a venit această idee și cum am îndrăznit s-o spun ?

— Da, de iubire, răspunde el cu o expresie ciudată.

Într-o străfulgerare revăd, ca și cum ar fi reală, scena din sala cea mare a cazinoului. Revăd pe Florine dansînd, aud muzica, văd vinul curgînd și spumegînd în pahare. Ofițerii aplaudă, ea se ridică, se apropie de el...

Fără să vreau îl întreb.

— Și Florine vă dă acea încîntare continuă ?

Pînă la moarte voi roși că am pus această întrebare. Gîndindu-mă, mă va trece ca întotdeauna un fior de gheață.

Și-a stăpînit o tresărire. Potrivi monoclul care era să cadă, semn că a fost mirat. Îmi răspunde cu o voce rece.

— Domnișoara de Bois-Dauphin pîndește de după perdele faptele și gesturile vecinilor săi și ascultă toate pălăvrăgelile ca cea mai josnică ipocrită a mahalalei. Mă uimește, cu adevărat mă uimește. O felicit.

Totul se învîrtește în jurul meu. Cred că am leșinat. Cînd mi-am revenit eram culcată pe canapea. Blumel îmi dădea să respir niște săruri. Comandantul stătea în picioare lîngă fereastră și ne privea cu un aer întunecat și mîniat. Am vrut să mă scol.

— Culcă-te la loc, mi-a ordonat el cu glas tăios.

— Nu! Vreau să plec. Nu mai stau nici o clipă aici. O ipocrită josnică de mahala nu poate respira același aer cu contele von Hohensee!

— Cum vrei! N-ai decît, a răspuns el ridicînd din umeri. Piaptănă-te însă înainte. Ești zburlită. În camera mea găsești tot ce îți trebuie.

Dă ordine în germană lui Blumel, care stă ca o curcă plouată.

— Vreau să plec imediat.

— Ascultă!

— Nu sînt unul din soldații dumneavoastră cărora le puteți comanda.

Mă scol și fug. N-a făcut nici un gest să mă rețină.

În timpul cinei și mai apoi toată seara mi-am putut stăpîni plînsul. Însă tîrziu lacrimile au curs șiroaie. Nu înțeleg ce s-a întîmplat. Nu înțeleg. De ce a fost deodată atît de aspru ? Îmi face impresia că s-a produs o catastrofă, că totul s-a sfîrșit.

El a ieșit imediat după ce am fugit. Se duce probabil să găsească continua încîntare.

9 decembrie

N-am fost la el. Cînd am auzit automobilul său intrînd pe alee am plecat în bibliotecă. Dacă aș fi rămas, ar fi putut crede că-l așteptam. Am auzit cum intră în bibliotecă și mă caută. Astă seară n-a mai ieșit. Cîntă ! Trebuie să mă stăpînesc ca să nu mă mai duc la el.

10 decembrie

A venit astăzi. N-am auzit cînd s-a întors acasă. S-a deschis dintr-o dată ușa și a intrat cu mantaua pe el, chipiul pe cap și sabia pe braț. Disperată m-am sculat.

Era plin de blîndețe. M-a rugat să uit cuvintele ce mi le-a spus, asprimea lui. A fost

nedrept. S-a lăsat purtat de mînie. Nu găsește scuză demnă de iertarea mea.

Mă sufocam. Îmi era destul de greu să-mi stăpînesc lacrimile. El vedea aceasta.

A spus că sînt anumite lucruri pe care eu nu le pot înțelege, pentru că sînt un copil care nu cunoaște viața.

— Ce înseamnă a cunoaște viața ! Cred că cunosc viața de trei ani și jumătate, i-am răspuns eu cu amărăciune.

A dat din cap și a spus că nu. Că voi înțelege mai tîrziu. Apoi s-a așezat la pian și a început să cînte.

E iarăși trist, deoarece a cîntat iarăși ceea ce cîntă de cele mai multe ori cînd e singur, unele meditații disperate, pline de întrebări, de plîngeri și revolte, fiindcă, oricum nu am nici un răspuns.

Acum știu de ce : totul este inutil, totul se sfîrșește în gol, în neant. Sufletul îmi este sfîrșit de teamă.

Nu știu cît a ținut aceasta. Probabil, mult timp ! Cînd a terminat în cameră era aproape întuneric. Și-a trecut mîna pe frunte ca și cum se întorcea din altă lume. Mi-a zîmbit.

Am vrut să-l întreb de ce este atît de trist, dar n-am îndrăznit totuși. Mi-am dat seama, în ultimul moment, că nu trebuie să fac o asemenea greșeală. Și-apoi, o parte din griji erau din cauza războiului. A spus-o doar acum cîteva zile. N-am să uit niciodată.

Cîntasem bine.

— Este excelent, Erica, mi-a spus el. Îmi place din ce în ce mai mult cum cînți. Îmi place ușurința, limpezimea, acel ceva aerian din cîntecul tău. Tu, cel puțin, nu faci greșeala ce o fac majoritatea femeilor. Vor să cînte puternic, precum bărbații. Ele nu fac decît să-și dezvăluie ceea ce nu au, ceea ce își doresc : forța bărbatului. Femeile nu trebuie să exprime prin pian forța virilă, ci iubirea.

Spunîndu-mi toate acestea, mă privea cu blîndețe. A venit la mine, mi-a netezit părul, așa cum o face atît de des acuma și după ce mi-a oferit bomboane și-a turnat un pahar de whisky, pe care l-a dat pe gît dintr-o dată, golind paharul și ținînd capul pe spate.

Ca întotdeauna, eu îl privesc în acest timp mirată, intrigată. S-a apropiat apoi de mine, ștergîndu-și ușor buzele cu batista pe care a scos-o din manșetă și-mi spuse :

— Săptămîna viitoare vom merge amîndoi la Bruxelles.

Mă privea înveselit, legănîndu-se ușor din genunchi.

— La Bruxelles ! Cum ? am exclamat eu uimită.

— Da, la Bruxelles.

Și continuă să se legene, privindu-mă.

— Se va cînta „Don Juan", de Mozart, la Théatre de la Monnaie, în onoarea împăratului nostru, care va lua parte la reprezentație, mi-a spus el.

Am dreptul la o permisie de Crăciun. O voi lua de la data de nouăsprezece. Te iau cu mine. Trebuie să vezi „Don Juan". Aceasta are o mare însemnătate pentru educația și cultura ta muzicală.

Își zîmbește lui însuși, probabil unui gînd ce i-a trecut prin minte. E prea frumos. O clipă mă îmbăt cu iluzia, gîndindu-mă și la această posibilitate. Apoi, dîndu-mi seama de situație, am murmurat cu capul plecat :

— E imposibil, o știți bine.

— Dimpotrivă, este foarte posibil dacă tu vrei, mi-a spus el liniștit..

— Nu o pot părăsi pe mama ! Nu pot să-i spun că mă duc la Bruxelles cu dumneavoastră. Cunoașteți asta.

— Tocmai de aceea nici nu îi vei spune. Nici nu va fi nevoie. Ea singură te va trimite să faci această scurtă călătorie. De asta să nu ai nici o grijă.

— Cum adică ?

Se așază lîngă mine și îmi explică :

— Voi aveți un conac lîngă Apremont, nu-i așa ? Da ! Știu. Ei bine, iată cum vom proceda :

Doamna de Bois-Dauphin va primi marțea viitoare, seara — eu nu voi mai fi aici — o scrisoare de la Comenduirea din Apremont. Această scrisoare îi va anunța rechiziționarea casei în care se vor instala diferite servicii militare.

I se va cere să vină personal la Apremont, sau, dacă nu poate, să delege un membru din familie pentru a face inventarul obiectelor și

mobilelor aflate în casă, inventar care trebuie semnat. Va putea lua ce va dori.

Guvernatorul din Apremont este un camarad de front. Știam ce se va întîmpla și am stăruit pe lîngă el ca să consimtă la aceste măsuri excepționale pentru voi. A fost foarte binevoitor ... O dată cu scrisoarea veți primi și un permis de trecere. Doamna de Bois-Dauphin nu se va putea duce la Apremont.

Numai tu poți să o înlocuiești. Vei pleca miercuri dimineața. Vei sta acolo toată dupăamiaza. Inventarierea se va face îndată. Poți fi sigură. Poporul german este un popor organizat, ordonat, disciplinat, exact, punctual.

Înșirînd aceste adjective comandantul zîmbește ironic și cotinuă :

— Totul va merge bine, fiindcă îi voi trimite un cuvînt comandantului local. Îți vei petrece noaptea în casa voastră. A doua zi ieși din casă pe ușa din dos. Îți iei valiza în mînă, treci prin grădină și parc, ieși prin portița ce dă spre pădure — căci este o pădure, am văzut-o pe hartă —, și la trei sute de metri, la încrucișarea drumurilor pe care localnicii au botezat-o „des Veuves", mă vei găsi pe mine.

Te voi aștepta cu o mașină. După-amiază, vom fi la Bruxelles, iar seara, la operă. A doua zi, te voi conduce înapoi la Apremont, de unde vei lua trenul spre St. Ménéhaut. Pleacă de acolo la trei și sosește aci pe la cinci, înainte de căderea nopți.

Dacă vrei, poți să scrii și o scrisoare cu data de miercuri și te voi ajuta să o expediezi. Poți motiva că inventarul te reține pînă vineri. Vei

adăuga tot ce vei găsi de cuviință că o poate liniști pe mama ta. Îmi vei da mie scrisoarea, iar eu o voi încredința prietenului meu care o va trimite joi dimineața. Va sosi la timp...

Îl ascult imaginîndu-mi acest plan, neîncrezătoare, ca și cum aș citi o poveste cu zîne. Te încîntă, dar în același timp îți dai seama că nu-i adevărată.

El zîmbește.

— Vei vedea, se va realiza.

Nu e pentru prima oară cînd răspunde, nu unor cuvinte rostite, ci unor gînduri ascunse. Ca întotdeauna, asemenea anticipare mă tulbură.

Tot ceea ce adaugă nu face decît să mă deznădăjduiască, deoarece nu reușește decît să-mi zgîndăre dorința de a merge cu el.

— „Don Juan“ va fi jucată de o trupă de la Viena, specializată în operele lui Mozart. Altădată mă duceam la Viena numai ca s-o ascult și numai lucruri prea însemnate mă puteau împiedica. Da, altădată, frumoasele timpuri de altădată... Sînt numai trei ani și jumătate și pare o veșnicie...

Trupa e dirijată de Löwenherz, despre care ai auzit, desigur, vorbindu-se... Nu ? Dar atunci ce vă învață la școală ? El a înnoit toate concepțiile asupra execuției operelor lui Mozart. E celebru. Are o reputație mondială. A dirijat de mai multe ori la Paris, avînd un răsunător succes...

Apoi vei auzi de Lotte Schönberg. Este cea mai bună executantă a operelor lui Mozart.

Cîntă de-ți încîntă sufletul. Vei ști și tu ce înseamnă a cînta. Și va fi foarte bine pentru tine, căci te rog să mă ierți, însă trebuie să ți-o spun : în Franța nu știți ce înseamnă a cînta și nici ce un cîntăreț...

Ai partiturile din „Don Juan“ ?

Da. Foarte bine... Știi cumva pe unde sînt? Dacă te rog, le aduci? Ești foarte drăguță.

Mă întorc aducînd „Nunta lui Figaro“, „Don Juan“, și aproape toate operele complete ale lui Mozart.

— Ai adus toate astea singură ? Iartă-mă, trebuia să-l chemi pe Blumel să te ajute !

Se așază la pian și deschide „Don Juan“ la prima pagină. Îmi explică opera de la început, cîntînd la pian și din gură toate rolurile, unul după altul. Nu cîntă, ci șoptește, murmură, însă cu o atît de mare înțelegere a operei, încît o astfel de interpretare nu mi-aș fi putut imagina. Sînt încîntată.

Dintre cele trei personaje feminine din „Don Juan“, el o preferă pe Zerline. Este rolul pe care-l cîntă Lotte Schönberg. Este triumful său. După el, este rolul cel mai greu din toată opera. Plin de finețe, de nuanțe. Parcă ar fi fost creat pentru o asemenea mare artistă. Zerline este întruparea unui admirabil caracter de femeie : inocentă și șireată în același timp, naivă și cochetă, iubitoare și crudă. Nu e stricată de prejudecăți, convenționalisme și educație. E naturală. Oricum, lui îi plac toate ariile ei.

Îi place, de asemenea, și Donna Anna. Ura sa și dorința de răzbunare ascund o dragoste

inconștientă și fără leac, pentru ucigașul tatălui său. Îngrozită, fără să-și dea seama de sentimentele sale, Donna Anna încearcă să și le ascundă ei însăși și celorlalți, printre răbufniri de furie vindicativă. De aceea îl respinge mereu pe nenorocitul de Don Ottavio.

— Ah, da. Mozart cunoștea sufletul omenesc și citea pînă în cele mai întunecate străfunduri ale lui.

Donna Anna este una din acele întrupări de femeie nefericită și mișcătoare, care nutrește duioasa iluzie că poate să salzeve de la pieire pe bărbatul pe care-l iubește, neștiind că recurge astfel la ultimul și supremul argument pentru a și-l apropia.

Zicînd acestea comandantul zîmbea, ca și cum găsea că aceasta este o prostie de care te poți înveseli.

— Vei vedea mai tîrziu, Erica, femeile părăsite sau neiubite caută să salveze sufletul bărbatului care a preferat pe alta în locul lor... Tu știi ce este un Don Juan ?

Sigur că știu ! Este întruparea seducătorului. Astfel se exprimă autorul manualului meu de literatură franceză. Așa ar fi trebuit să-i răspund. M-am auzit spunîndu-i :

— Da, dumneavoastră !

Am rostit aceste cuvinte fără să vreau. Acum sînt grozav de încurcată.

— Stupidă, mi-a spus el cu un ton tăios. Cine ți-a băgat în cap această idee caraghioasă ?

Nu părea să fie mulțumit.

Mă bîlbîi fără să pot lămuri lucrurile. Dimpotrivă, mă zăpăceam mai mult.

— Nimeni ! E foarte ușor de văzut că vă plac femeile. Asta se simte. Prietenele mele nu pierd niciodată prilejul să mă întrebe de dumneavoastră. . .

Mă ascultă cu un zîmbet grozav de ironic și murmură ceva în germană, ceva care înseamnă „îndrăzneala inocenței". Uită mereu că înțeleg limba germană. Apoi cu voce tare, precizează :

— În același timp îți vorbesc foarte rău de mine, dacă nu mă înșel ?

Roșesc ca un bujor, aducîndu-mi aminte de toate calificativele cu care îl copleșesc în oraș. El vede că sînt tulburată. Zîmbește înveselit, apoi mă întreabă :

— Și tu ce răspunzi ?

— Nimic.

Plec capul, mi-e rușine, simt că nu sînt leală.

— Uite, spune el făcînd un gest de indiferență, ironie și ușoară veselie, ca și Donna Anna ele ascund prin aceasta interesul pe care spui că îl au pentru mine. . .

Să știi, micuțo, toți bărbații visează să fie asemuiți cu Don Juan, iar dacă nu sînt, caută cu orice preț să treacă drept Don Juani, iar dacă reușesc sînt foarte măguliți. Foarte puține persoane știu însă. . .

Nu sfîrsește fraza. Nu vrea s-o sfîrșească.

— Care știu ce ? am întrebat eu plină de curiozitate.

Face un gest nelămurit.

— Nimic ! Toate acestea sînt prostii. Cred că e timpul să te duci acasă.

— Dar nu, acestea nu-s prostii, din contră, e foarte interesant, am spus eu înflăcărată, vă asigur, foarte interesant! Vă rog, spuneți.

— Mă plictisește, Erica!

— Nu, nu vă plictisește. Numai, nu vreți să-mi spuneți. Acesta este un subiect de conversație pentru persoane mari, cînd copiii s-au dus la culcare.

A zîmbit și, fără să răspundă la cuvintele mele, mi-a spus:

— Ei bine, acum pleacă. Trebuie să te întorci acasă. La revedere, Erica.

Eu nu mă mișc. Dacă rămîn încă la el fără nici un pic de mîndrie, e fiindcă trebuie să-i spun ceva înainte de a pleca, ceva care mă doare cumplit. Mă hotărăsc.

— Nu cred că voi merge să văd Don Juan.

— Nu?

Are acea expresie, care îmi arată că nu mă va lăsa să plec, fără să-i fi explicat adevăratul motiv al refuzului meu. Nu aș putea să-l înșel. Mă va tot întreba pînă va afla adevărul. Nu aș putea să-l mint. Nu-mi va da drumul înainte de a ști. Poate distinge totdeauna cînd i se spune adevărul sau o minciună.

— De ce? mă întrebă el liniștit. Deoarece nu poți, pretinzi tu? Există vreun motiv care te oprește? Care? Hai spune-mi-l! Nu există nici unul, fiindcă am aranjat eu totul.

Cu curajul disperării îi mărturisesc gîndul care m-a muncit în tot timpul vizitei mele.

— Dacă vreți neapărat să știți... nu am o rochie cu care să merg la operă împreună cu

dumneavoastă. Am crescut. Cea pe care o am nu-mi mai vine și apoi nu pot...

— Grozav! Are o lucire de veselie în privire. Grozav, da, cred că trebuie să renunți la această călătorie. Nu se poate merge la operă fără rochie de seară, doar dacă nu cumva vrei să te urci la galerie... Nu mă privi ca și cum s-ar deschide o prăpastie în fața ta. Ți-era teamă să-mi spui asta. Nu meriți să-i fie milă cuiva de durerea ta... N-ai nici o grijă, vei avea rochia. Vei avea tot ce vei dori.

M-am roșit din nou ca racul.

— Vă jur, am început eu.

— Că nu te gîndeai că-ți voi face rost de acest cadou. Da, știu. Da, nu vrei să primești, deloc, nici nu intră în discuție. Fii simplă, copila mea. Fii ca Zerline, naturală, nu cum te-au învățat să fii, ci cum ești tu, iar dacă rochia aceasta îți face plăcere, primește-o! Și acum, du-te, vei întîrzia și vei fi întrebată, dacă nu chiar certată.

Acestea sînt cuvintele care mă dezarmează și-mi taie orice răspuns.

A ieșit aproape îndată ce am plecat eu. Știu unde se duce. S-a descotorosit de mine, ca să se ducă s-o întîlnească pe Florine, la Cazinou.

19 decembrie

A plecat azi dimineață. Nu-l văd mîine, ci numai poimîine. Mi-a dat bani, fără să bănuiesc. N-am băgat de seamă decît azi dimineață.

I-a ascuns în volumul doi din „Clavecin bien tempéré“, împreună cu un bilet de tren St. Ménéhaut—Apremont și retur și cu un bilețel semnat Dietrich von Hohensee. Îl cheamă deci Dietrich. Acum înțeleg de ce a stăruit atît să exersez din nou „Preludiul“, și „Fuga“, pe care le învăț cu el și de ce a trebuit să-i făgăduiesc formal că voi face ce mi-a cerut.

Mama a primit scrisoarea Comenduirii din Apremont cu poșta de azi după-masă. Tremura toată citind-o.

— Mai bine să pierdem totul! Nimeni nu se va duce acolo, am auzit-o eu murmurînd.

Mi-am văzut toate planurile spulberate.

— Despre ce este vorba? am întrebat-o eu prefăcîndu-mă curioasă.

Dacă ar fi știut ce teamă mi-era.

Mi-a dat scrisoarea s-o citesc, ceace am și făcut. De la un capăt la altul.

— Oh, mamă, am strigat eu vibrînd de bucurie și ațîțare, vom putea să regăsim albumul bunicii. Știi, acela unde sînt trecute toate fotografiile noastre de cînd eram mici și cele ale mătușii Marthe, care le-a făcut în vara lui o mie nouă sute treisprezece. Printre acestea, este cea mai bună fotografie a lui Jacques și a tatei, aceea unde sînt călări, știi, care îți părea așa de rău că nu o ai.

Cum mi-au venit oare în minte aceste cuvinte? Nu știu. Cineva mi le-a șoptit. Era tocmai ce trebuia să spun. Mi-e rușine, mi-e grozav de rușine. Dar nu puteam face altfel...

— Dar, draga mea, nu te pot lăsa să te duci singură acolo, nu se cade, cu toate că acum toate obiceiurile s-au dat peste cap.

— Nu mi s-a întîmplat niciodată nimic mamă. Poți să-ți dai singură seama. La Apremont mă voi duce să o văd pe doamna Suffren. Dacă voi avea neplăceri, dînsa mă va ajuta.

Acest ultim argument a convins-o.

— Îți voi da o scrisoare pentru doamna Suffren. E o idee minunată.

Și s-a dus să înșire toate obiectele ce trebuia să le aduc : pachete cu corespondență, tablouri de familie, bibelouri, un șal de cașmir și desigur, toate fotografiile pe care le voi găsi. Îngrozitor, însă își amintește exact și locul unde sînt. Ca să sfîrșim, am întocmit o listă scrisă, fiindcă n-aș fi putut să-mi amintesc de toate.

21 decembrie

Sînt la Apremont.

E ceasul nouă. Sînt încă trei ceasuri de așteptare pînă voi pleca spre a-l întîlni pe comandant. Sînt gata și scriu, pentru ca timpul să treacă mai repede.

E o vreme posomorîtă. A nins toată noaptea și va mai ninge încă. Totul e tăcut. Nici un suflet. Pe zăpadă, se văd, ușoare ca o rețea de dantelă, urmele ghearelor mierlelor și prigorilor. Pentru ele am fărîmițat o bucată de pîine, ce mi-a rămas.

M-am trezit în zori. M-am îmbrăcat și m-am pieptănat. Apoi mi-am periat și călcat

rochia și paltonul. Sînt vechi, roase. Dacă le privești de departe sînt încă elegante. Cînd mă gîndesc la eleganța și rafinamentul comandantului, îmi vine să fug, să intru în pămînt sau să alerg la gară de unde să iau trenul spre St. Ménéhaut. Totuși am rămas. Am fost vitează.

Inventarierea s-a făcut corect. A fost condusă de un locotenent binevoitor și politicos. Cinci cufere încuiate, pline cu lucruri, așteaptă să plece spre St. Ménéhaut. Vor veni mîine să le ia pentru a le expedia.

E zece fără douăzeci. Îmi voi lua micul meu geamantan, voi ieși în grădină prin ușa din dos, iar, de acolo voi merge în pădure ca să-l întîlnesc. Sînt sigură că el va fi prompt la întîlnire. Nu mi-a spus el că poporul german este punctual ?

Mai tîrziu

Iată-ne la Bruxelles.

El a ieșit în oraș. Se întoarce la șase. Spune că are niște chestiuni de pus la punct. Mi-a ordonat să mă odihnesc cîteva minute înainte de cină și înainte de a trebui să mă îmbrac pentru operă.

„Don Juan“, începe la șapte. Încă este vreme. Așa este obiceiul în Germania, ca apoi să se poată supa.

Nu pot să mă odihnesc. Îmi arde capul.

Revăd plecarea mea de dimineață. Cînd ieșeam, pendula de pe coridor bătea zece fără un sfert,

Frigul era aspru și tăios, arborii erau acoperiți de chiciură și de zăpadă. Cerul, posomorît. Îmi place această vreme.

Era acolo. Am văzut automobilul de departe. El se plimba încolo și încoace fumînd o țigară. Era îmbrăcat cu mantaua cu gulerul îmblănit. L-am întrebat cum îndrăznea el, ofițer fiind, să poarte manșon. Mi-a răspuns că ofițerilor superiori le este îngăduit să-l poarte, în unele împrejurări, în particular.

De exemplu la vînătoare sau cînd ofițerul are răni care din cauza frigului pot deveni mortale. Așa e cazul lui. N-am prea înțeles atunci.

M-a văzut și s-a îndreptat spre mine. Eu am alergat spre el. De plăcere, rîdeam. Era mulțumit. Blumel, înaintat pe post de șofer, mi-a luat geamantanul, salutîndu-mă în chipul cel mai impresionant, spunîndu-mi :

— Sper că gingașa domnișoară este sănătoasă.

— Foarte, foarte sănătoasă, mulțumesc mult, Blumel !

— E frig, a spus comandantul. Vei îngheța în mașină. Am adus o blană.

Și întorcîndu-se către Blumel.

— Blumel, den Peltzmantel !

— Zu Befehl, Herr Major !

El a scos din mașină o minunată haină de blană neagră, cu reflexe roșcate în mii de nuanțe, moale și caldă. Mi-am pus-o. Îmi venea minunat. S-ar fi spus că era făcută pentru mine.

În clipa cînd îmi dădeam seama că pălăria mea nu se potrivea la această splendoare, Blu-

mel mi-a întins o căciuliță, mănuși și un manșon din aceeași blană.

O căciuliță, așa cum mi-am visat de atîta vreme. Comandantul însuși mi-a așezat-o. Nu mai sfîrșea să mi-o potrivească și cînd, în sfîrșit, a fost mulțumit, mi-a făcut semn să mă uit în geamul mașinii, care servea de oglindă. Chiar dacă nu aș fi avut oglindă, aș fi știut că această căciuliță îmi venea bine, numai văzînd expresia și surîsul lui, cînd mă privea.

Am primit, de asemenea, și o pereche de cizmulițe de piele din Rusia, cu care m-a încălțat Blumel, în timp ce eu mă sprijineam de brațul comandantului, ca să nu cad.

Ne-am suit, în sfîrșit, în automobil, și am pornit spre Bruxelles. În automobil erau pături de blană și pungi cu apă caldă. Nemaipomenit. Nu știu cum face de reușește, în împrejurările actuale, să se înconjoare de luxul și confortul cel mai rafinat.

De nenumărate ori îmi înfundam fața în gulerul hainei mele de blană. Era moale, mirosea bine, un parfum cald și răcoritor în același timp. Era delicios ca atunci cînd îți înfunzi fața într-un buchet de trandafiri roșii. Dar manșonul ? Ador manșoanele !

Călătoria a ținut cît o clipită. La ora unu, eram la Bruxelles. Nu ne-a oprit nici un post de control, nici o patrulă. Se pleca doar el în ușa mașinii și îndată ofițerii și soldații luau poziție de drepți și ne făceau semn să trecem. Eu închideam ochii să nu-i văd.

Sîntem la hotel. Totul este minunat. Avem trei odăi. Camera lui și a mea sînt separate de

un salon mare. Avem fiecare cîte o cameră de baie.

Am luat masa aici. Au fost aperitive, supă, pește, salată, pui, mazăre, un desert, fructe, cafea. Și iată, că în fața acestor lucruri bune pe care le-am văzut, în cantități așa de mari, nemaivăzute de multă vreme, nu mi-a mai fost foame. M-am silit să mănînc un pic, ca să-i fac lui plăcerea. El avea poftă de mîncare.

A venit croitoreasa. Se numește doamna Eveline. Este o doamnă foarte elegantă și autoritară care mi-a impus grozav. Ca și o prințesă, era însoțită de o tînără fată încărcată cu un maldăr de cutii. Doamna Eveline o numea domnișoara Mimi.

Doamna Eveline a cerut domnișoarei Mimi să deschidă mai multe cutii, de unde a scos cîteva rochii, de care am fost încîntată, ceea ce nu am și îndrăznit să dau în vileag.

El a ales dintre toate una, și mi-am dat mai tîrziu seama, că era cea mai frumoasă și îmi venea cel mai bine, dintre toate.

E făcută dintr-o țesătură minunată, ușoară, îngerească, de culoare ivorie. Cordonul e de metal auriu, încrustat cu pietre mici verzui, îndungate cu negru. El mi-a spus că sînt peruzele. La rochie mai sînt pantofi, o geantă, o batistă de voal, tot verde-peruzea, precum și mănuși din piele fină albă, lungi pînă la cot.

Ne-am retras în camera mea să le probez.

Îndată ce am sfîrșit cu îmbrăcatul, m-am reîntors în salon să mă vadă el.

Rochia e decoltată, lăsînd umerii goi și e lungă pînă la pămînt. Cînd merg, fîlfîie în jurul

meu ca un nor care te mîngîie, cu mișcări rotite, cu mișcări de aripi și cu un ușor foșnet — ca acela ce-l face grindina, cînd cade pe frunzele veștede. Nu mă săturam mișcîndu-mă, ca să simt toate aceste mîngîieri și să aud acest foșnet. Nimic nu poate fi mai frumos decît vîrful pantofului meu, ieșind de sub marginile rochiei.

Doamna Eveline scotea strigăte de admirație, spunînd că niciodată n-a văzut ceva mai frumos, iar însoțitoarea ei o imita ca un papagal.

El a spus doar că rochia era reușită. Era însă foarte mulțumit. Acum îl cunosc după mimică.

Am servit ceaiul. El a ieșit. Doamna Eveline și domnișoara Mimi, de asemenea.

Plecarea lor m-a ușurat. Sînt belgience. Nu s-a întîmplat nimic. Mi-era teamă de doamna Eveline, mi-era teamă să nu ghicească adevărul. Că sînt o franceză.

Doar acum îmi dau seama că este o absurditate să mă tem, fiindcă toată lumea crede că sînt o nemțoaică... După cum m-a sfătuit el, în public am vorbit tot timpul numai în germană. Cînd era nevoie el vorbea în franceză, explica, dădea ordine, transmitea dorințele mele, observațiile mele.

Trebuie să fii viteaz ca să rabzi această situație. Nu mă simt în siguranță decît aici la hotel, lîngă el. N-aș îndrăzni să ies singură.

Unica scuză, singura justificare a prezenței mele aici, cu el, ar fi spionajul, dacă aș fi o spioană, pe cale de a-l trăda. Iată ce idee

mi-a venit. Cum ? Nu știu. E îngrozitoare. Face să-mi bată inima, să-mi spargă pieptul. Nu trebuie să mă mai gîndesc, trebuie să scap de ea.

A fi aici este o mare plăcere, însă și o mare tortură. El nu trebuie să bănuiască, nici un moment, că escapada poate fi și o tortură.

Mai tîrziu

Este ora trei dimineața. Nu pot dormi. Nu pot.

Opera a fost minunată, serata care a urmat, de asemenea. Cînd sting lumina și vreau să dorm îmi amintesc de tot. Îmi răsună în urechi, ca și cum aș fi încă acolo, pasagii întregi din Don Juan, mai cu seamă încîntătoarea arie a Zerlinei. „Vedrai Carino“ a ajuns o obsesie. Aud vocea într-adevăr minunată a Doamnei Lotte Schönberg și pe a Donnei Anna, a Donnei Elvira, a lui Don Juan. Un vîrtej.

Și cînd mă gîndesc la Lotte și la el, îmi vine să mor. Uneori îmi face impresia chiar că voi muri sau că voi înnebuni. Atunci se rupe ceva din mine, e o tortură, o nefericită tortură și pentru nimic în lume nu aș renunța la ea. Să fie asta viața ?

Aveam o lojă lîngă scenă. Eram singuri. La parter, în loje, la galerii nici măcar un singur loc. Femei puține, dar elegante, foarte elegante. În rest ofițeri în uniforme de gală, afișînd decorații.

Eram înfrigurată, aveam ameţeli, eram nervoasă. Dar nici nu e de mirare. Acolo totul era ameţitor. Lumina orbitoare care se răspîndea din candelabrul cel mare, imens, şi din celelalte nenumărate candelabre mai mici, valurile de parfumuri, mişcările elegante ale mulţimii, murmurul discret al conversaţiilor, sunetele instrumentelor orchestrei ce se acordau, vibraţiile prelungite ale viorilor, izbiturile surde ale coardelor de contrabas, arpegiile şi gamele oboiului sau ale flautelor care se sfîrşeau deodată într-o uluitoare cascadă cristalină.

El stătea puţin retras. În spatele meu. Mi se părea că nu face altceva decît să mă privească. Şi simţeam privirea aceea pe gîtul, pe umerii şi braţele mele. Aş fi vrut să-l rog să înceteze, dar îmi era aproape imposibil. Din cînd în cînd, sub imboldul unei forţe de neîmpotrivit, întorceam capul spre el. Atunci îi întîlneam privirea şi zîmbetul ciudat şi mă simţeam încurcată.

Şeful orchestrei s-a urcat la pupitrul său, a ridicat bagheta şi au început să cînte. „Deutschland, Deutschland uber alles". Împăratul, împărăteasa şi curtea îşi făceau intrarea.

Toată lumea s-a sculat dintr-o dată în picioare, manifestîndu-şi şi în felul acesta respectul faţă de Coroană. În afară de mine. Să mă fi omorît cineva şi nu aş fi putut să fac acelaşi lucru. Atunci comandantul, care era atent la tot ce se întîmplă, s-a aplecat uşor spre mine şi prinzîndu-mi cotul m-a forţat — cu discreţie — şi fără vreo posibilitate de împotrivire din partea mea, să mă scol în picioare, reluîndu-şi apoi poziţia militară adecvată unei asemenea

ceremonii. Noroc că nimeni nu a sesizat această mică scenă. De nesupunere.

Cînd imnul s-a sfîrşit, familia imperială s-a aşezat. Apoi toată asistenţa în urma lor. Aşezîndu-mă pe scaun, mi-am aruncat privirea spre Dietrich. Nu era supărat. Zîmbea cu un aer vesel şi mi-a şoptit :

„Trebuie să ne ferim de scandal!“

Începea uvertura. Îndată s-a aşternut în sală o linişte perfectă, încît ai fi putut auzi pînă şi musca. Muzica m-a făcut să uit totul. Eram tocmai în dispoziţie pentru a o asculta, acea nelinişte, apăsare şi înălţare care te cuprind, atunci cînd asculţi o astfel de muzică.

Înţeleg că poţi fi nebun după Mozart. Vocea Lottei era aşa cum mi-o descrisese el. Ce note limpezi! Ce armonii încîntătoare! După fiecare act era chemată, ovaţionată, iar cînd reapărea o primeau cu un potop de aplauze. La fel pentru Donna Elvira, Donna Anna, Don Juan, Leporello, Don Ottavio şi Masetto.

După spectacol, m-a dus să o salutăm pe Lotte Schönberg în cabina ei. Culoarele erau pline de uniforme. Părea că ar fi imposibil să-ţi croieşti drum. Dar, cînd m-au văzut, s-a deschis cale în faţa noastră. Ca prin minune. Înaintam încet. El mă ţinea de cot şi mă conducea cu îndemînare. Îl salutau la fiecare pas. Răspundea şi trecea înainte, fără să se oprească nici un moment.

Şi-a spus doar numele şi îndată i s-a deschis uşa de la cabina Lottei Schönberg.

Actriţa stătea întinsă, indiferentă, pe o sofa, iar în jurul său era un grup de ofiţeri care o

adulau. Acum, de aproape, puteam să văd cît era de frumoasă. Frumoasă! Uluitor de plină de grație, farmec și spirit. Am înțeles că venise la Bruxelles doar pentru ea și dacă mă luase și pe mine, o făcuse ca să-mi desăvîrșească educația muzicală, cum spune el.

Cînd l-a zărit, indiferența ei a dispărut ca prin farmec. S-a sculat deodată și aruncîndu-i o privire zeflemistă, plină de dragoste, a întins mîna ca să-i fie sărutată. O mînă frumoasă cu inele strălucitoare. El s-a aplecat și și-a lipit buzele cu patimă. Nu mai sfîrșea sărutînd-o.

Doar după aceea s-a dat puțin la o parte și m-a prezentat. Și fiindcă eram încă emoționată de frumusețea vocii sale, de cîntatul său, i-am sărutat și eu mîna. A vrut să mă împiedice, dar n-a izbutit. M-a ridicat atunci, prinzîndu-mă de umeri, și, cu o spontaneitate fermecătoare m-a sărutat pe amîndoi obrajii, spunînd că eram încîntătoare și frumoasă precum o răsură roșie. Și în timp ce eu nu știam cum să mai ascund încurcătura în care mă găseam, ea rîdea și mă privea cu lăcomie, blîndețe, tristețe și mă complimenta :

— Ach ! wie reizend, wie süss !

Toți ofițerii zîmbeau. El, de asemenea. Cum petrecea el pe seama mea. Era îngrozitor. În sfîrșit, i-a fost milă de mine și m-a scos din încurcătură cerînd domnișoarei Schönberg să ne prezinte admiratorilor săi. Ceea ce ea a și făcut de îndată.

El i-a rugat pe toți să vină să supeze cu noi, bineînțeles, împreună cu Lotte. Au primit, cum era și firesc. Nu voi putea descrie niciodată

această serată. Printre invitați erau, de asemenea, Donna Elvira, dirijorul, Herr Löwenherz, cîțiva muzicanți și alți ofițeri.

A ținut de la zece jumătate pînă acum. Dăduse ordin să se lumineze salonul cu lumînări, fiindcă îi place lumina lor dulce și liniștită. Blumel le schimba, pe măsură ce se consumau.

Niciodată nu am luat parte la o astfel de serată. Era întîia oară. Niciodată nu mi-aș fi putut închipui că există ființe atît de fermecătoare, simple, vesele și naturale, atît de inteligente și interesante. Îi iubeam! Îi iubeam pe toți!

Au refuzat să vorbească de război și de politică. Au discutat însă de sensul vieții, al adevărului, despre principii, despre existența lui Dumnezeu.

Ședeam în fața lui Herr Löwenherz care mă privea de multe ori. Altădată mă privea tot timpul și deseori zîmbea fin. Îmi dădeam seama că-l amuză atitudinea mea.

El credea în existența lui Dumnezeu, dar nicidecum așa cum am fost eu învățată.

Ceilalți discutau cu aprindere și-i cereau dovezi. El spunea că una din dovezi este muzica, mai ales cea a lui Bach pe care o consideră un ecou al armoniei divine, o răsfrîngere a acestei realități, a singurei realități care ajunge pînă la urechile noastre, printr-o spărtură în zidul materiei și al neștiinței, care ne ține închiși.

M-a rugat să cînt „Fuga“ de Bach, spunîndu-mi s-o cînt cu tot sufletul. Am făcut cum

dorea. Știu asta. Toți ascultau într-o liniște mare, desăvîrșită în ultimă instanță și care-mi dădea aripi...

Cînd am terminat, i-a întrebat dacă dovada le era suficientă ? N-au răspuns nimic la această întrebare, dar s-au apucat să discute de mine ca și cum nu aș fi fost de față. Și Herr Löwenherz a spus că felul meu de a cînta avea ceva încîntător, aerian, care îți transformă sufletul și că aveam înaintea mea un viitor strălucit.

„Măreț" acesta este cuvîntul pe care l-a folosit. E strașnic să smulgi asemenea laude de la el. E minunat !

El m-a pus să cînt și altceva. Din Mozart, din Scarlatti, din Chopin. Erau muzicieni și simțeam că înțeleg cea mai mică nuanță, cea mai ușoară intenție și puteam să fac totul, tot ce voiam. El nu spunea nimic, dar era mulțumit... Aceasta nu a fost decît o întîmplare din măreața seară, de la această serată de vis. Îi iubeam pe toți. Aș fi vrut să-i îmbrățișez pe toți.

Herr Löwenherz a povestit o mulțime de anecdote despre muzicieni și despre puterea muzicii, unele mai interesante decît altele. Îmi amintesc de povestea spaniolului José Marin, preot, hoț și ucigaș, care mi-a plăcut foarte mult.

Fusese prins și închis, cu lanțuri la mîini și la picioare, și azvîrlit într-o închisoare întunecată unde nu putea sta nici în picioare, nici culcat. Pentru ca să-și îndulcească soarta nenorocită, el cînta. Cînta cîntece compuse de el și

în care punea tot ceea ce îi copleșea sufletul. Regret, disperare, durere, mîhnire.

Avea o voce minunată. Ca să-l poată asculta mai bine, paznicii îl scoteau din celula lui, îl eliberau din lanțuri și-l puneau să cînte. Îl ascultau încîntați și nu de puține ori scoteau suspine de fericire ori sfîrșeau prin a plînge. Apoi, cu regret, îi puneau din nou lanțurile, îl băgau iarăși în celula lui și încuiau ușa în urma lor.

Într-o bună zi, datorită vocii sale excepționale și a cîntecelor lui, José Marin fu grațiat. El deveni un preot renumit, precum și unul dintre cei mai celebri compozitori spanioli.

— Credeți oare că la noi s-ar grația un ucigaș, un criminal, numai fiindcă are o voce frumoasă ? Nu, nu-i așa ? Noi, noi nu înțelegem asta. În Italia, da ! În Franța ? Poate ! În Anglia, nu cred. Poate pe timpul reginei Elisabeta ? În Olanda ? Nu, imposibil, iar în Elveția, niciodată !

Toată lumea a început să rîdă.

Și întorcîndu-se spre Lotte i-a zis :

— Acum, draga mea Lotte, te rog, cîntă. Astă seară nu am decît o dorință : să aud vocea ta răpitoare.

Ca să placă comandantului, muzicanții au format o mică orchestră. A cîntat nu numai din Mozart, ci și din Schubert, Schumann, precum și o mulțime de lieduri. La sfîrșit l-a abordat pe Beethoven, cîntecul lui Klärchen :

Fericire și durere,
Neliniște, nostalgie, suferință,
Durere fericită,

Culme a bucuriei,
Prăpastie a disperării.
E fericită doar inima care iubește,
Doar inima care iubește!

Plîngeam ca paznicii lui José Marin. Toți erau la picioarele acestei mari artiste: Lotte. Eu însămi, înainte de a mă retrage, i-am sărutat mîinile cu adorație, plîngînd, ca să-i mulțumesc.

Acum sînt în salon amîndoi. Lotte și cu el. Vorbesc fără încetare. Cînd se vor duce la culcare? Nu știu. Acum nu mai sufăr că o iubește, fiindcă e drept. Și, mai ales, firesc.

În aceeași noapte

M-am trezit deodată. Era întuneric. Nu cred că dormisem prea mult timp, poate preț de cincisprezece minute. În odaia vecină auzeam glasul Lottei, glasul ei așa de minunat pronunțat, încît chiar și atunci cînd cînta pe șoptite, se aude fiecare silabă, pînă în cele mai depărtate locuri de la galerie, așa de deslușit, ca și cum ascultătorul ar fi în fotoliu de orchestră.

— E foarte sensibilă, această micuță, spunea ea.

— Da, foarte sensibilă, mult prea sensibilă... Va suferi mult! Mai mult ca celelalte. Aceasta mă îngrijorează... Este o artistă! Doar ai auzit cum cîntă. Nu-i așa că era bine? „Fuga“ lui Bach era uimitoare. Talentul, în special, mă interesează la ea...

A urmat o pauză. După care Lotte a răspuns încet :

— Mi se pare că mai curînd vrei să spui că ești amorezat de ea.

M-am ridicat în pat. Inima a început să-mi bată, să-mi spargă pieptul. Ca în vis l-am auzit răspunzînd. Avea vocea slabă și schimbată. Mai mult am ghicit decît am deslușit cuvintele lui.

— Da, o iubesc ! Sînt nebun după ea. Și ea, și ea mă iubește. Ai văzut-o. Ea încă nu știe că mă iubește, nu, ea nu știe. M-a iubit din prima clipă. Ea nu știe că ceea ce îi umple sufletul de acel sentiment, care e în același timp bucurie și durere, neliniște și încîntare, e iubirea... Aceasta poate să ți se pară ciudat. Totuși e adevărat. Așa e ! E prima ei iubire.

Da, este perfect adevărat. Nu știam. Acum știu.

Plîng. Acum înțeleg totul, înțeleg totul.

Spunea că pentru el această iubire este o încîntare și o tortură, că sînt încă un copil, că iubirea mea e pasionată și idealistă, fiindcă nu cunosc viața, fiindcă nu cunosc încă dorința !

El, el cunoaște viața, cunoaște dorința și voluptatea...

Și a povestit că mergea să caute alinare în altă parte. Am înțeles că voia să vorbească de Florine și de cazino.

— Ea știe toate acestea, spunea el, dar nu le înțelege. Lotte, ea nici nu bănuie că și eu o iubesc. Crede că am venit la Bruxelles pentru tine și că am adus-o deoarece am multă afecțiune pentru ea și vreau să-i desăvîrșesc educația muzicală.

A plîns atît din cauza încîntării ce i-o producea vocea ta, cît și din cauza gîndului că te iubesc... Nu am făcut nici cel mai mic gest, nu am spus nici cel mai mic cuvînt care să o fi putut face să înțeleagă că și eu o iubesc...

E trup și suflet în puterea mea. Pot orice! Pot să o prăbușesc în adîncurile disperării sau să o ridic pe culmile fericirii. Aș putea să o sugrum cu aceste mîini și ea să mi le sărute totuși și să-mi mulțumească. Muzica a captivat-o...

Apoi, între două pauze, cînd părea că măsoară o prăpastie, el îi mărturisi că am doar șaisprezece ani iar el patruzeci și șapte. O diferență de treizeci de ani!

Că eu sînt franțuzoaică și el teuton...

Că mă zbucium între iubirea mea și datoriile față de ai mei.

I-a povestit că Jacques și Henri au căzut la Marna, iar tata a fost împușcat pentru spionaj acum patru luni, cu cîteva săptămîni înaintea sosirii lui la St. Ménéhaut.

— N-am întîlnit-o încă pe doamna de Bois-Dauphin, cu toate că locuiesc la cîțiva pași de dînsa. Erica își adoră mama. Mama ei mă urăște, fiindcă sînt ofițer prusac și, mai mult, pentru că dețin funcția de guvernator al orașului...

Copila trebuie să ascundă totul mamei. Trebuie să mintă, să înșele! Aceasta nu-i plăcut pentru ea, ah nu, nu-i deloc plăcut. E o nebunie. Nu există scăpare, nu există speranță... numai nebunie! Lotte, tu nu-ți poți da seama cîtă pasiune, ce delicii, ce furtuni există într-o iubire de care te ferești...

— De ce nu ai plecat, Dietrich? spunea Lotte.

Glasul ei cald avea un ton de puternică dojană.

— Prea tîrziu, prea tîrziu. Răul se produsese. Ar fi suferit ea prea mult. Mai bine o omor decît să știu că suferă, să știu cît ar suferi dacă aș pleca. Nu pot răbda această idee. Mă înnebunește.

Atunci Lotte nu i-a mai răspuns nimic. A așteptat doar ca el să continuie.

— Mi-a redat viața, poezia și iubirea... I-ai văzut fața? Mai păstrează încă dulceața copilăriei. Tenul ei este neatins, ca petala unei flori. Dar genele ei lungi și umbra ce o fac pe obraji, ceafa ei gingașă și subțire între buclele ei negre, buzele roșii, buzele ei calde și fără apărare, fruntea ei! Te poți pierde în contemplarea unei frunți, precum în contemplarea cerului.

Dar ochii ei, ochii ei, în special, ochii ei mari, limpezi, nevinovați, speriați sau încrezători, încîntați? I-am văzut tot sufletul din prima privire. Nu mă satur să-mi adîncesc privirea în ei. Este o beție ce nu ponate fi descrisă... O iubesc, fiindcă e un copil. Dacă ar fi o tînără fată, sau o femeie nu aș putea-o suferi.

I-a vorbit de rochia mea neagră. Știe că e singura mea rochie neagră. Știe că sîntem săraci. Știe tot, tot ce ne privește. A povestit mereu cu amănunțime. Știe tot ce gîndesc, tot ce simt. Citește în mine ca într-o carte deschisă.

Mai spune că poate nu avea dreptate să mă respecte, așa cum făcea — a pronunțat cuvîntul „respectă“ pe un ton sarcastic — că trebuie să trăiești din plin, să guști totul înainte de a muri. Și nimeni nu ar ști să-mi dezvăluie iubirea, ca el. Va veni un altul, stîngaci, fără experiență. Ar fi poate o crimă să-mi păstreze nevinovăția, să vină apoi o brută să mi-o jefuiască fără gingășie. . .

Ce și-or mai fi spus ? Nu mai știu. La sfîrșitul discuției au plecat împreună.

23 decembrie

Sînt acasă. M-am întors ieri.

La gară mă aștepta Olivier. M-a cercetat din cap pînă la picioare și cînd s-a convins că sînt întreagă, mi-a cerut să-i povestesc ce am făcut la Apremont.

Îmi părea că tot ce mi s-a întîmplat trebuia să se citească pe fața mea, în toată ființa mea, în fiecare din gesturile și mișcările mele, din sunetul vocii mele. Din fericire, era aproape noapte. Era întuneric, era frig, ceea ce mi-a îngăduit să-mi ridic gulerul hainei pînă sub ochi.

Olivier rămăsese înmărmurit de plecarea mea neașteptată. A mers în fiecare zi acasă la noi să capete vești despre mine și a citit scrisoarea pe care i-am trimis-o mamei.

E încă indignat că mi s-a dat voie să merg singură, acolo. El ar fi preferat, mai degrabă, să lase casa de la Apremont să se prefacă în

ruină decît să facă o astfel de imprudență. I-am explicat că mama ține foarte mult la anumite obiecte care rămăseseră la Apremont.

N-a îndrăznit să spună că mama, în egoismul ei, era criminală. Am citit-o însă pe fața lui. Atunci l-am certat și eu. I-am imputat că a neliniștit-o, a chinuit-o pe mama cu enervarea și grijile lui și că felul lui de a se purta i-ar fi putut declanșa mamei o criză. L-am făcut să-i fie rușine.

M-a asigurat că mama era foarte bine, că aștepta cu nerăbdare albumul de fotografii și că era complet neștiutoare la ce pericole mă lăsase să mă expun. I-am răspuns că nu mi s-a întîmplat nimic, că o putea constata cu ochii lui, că era prost, că nici măcar n-am avut nevoie de sprijinul Suffrenilor și, mai ales, că el personal mă plictisea cu insistența lui.

Era roșu de mînie.

Ne-am certat pînă am ajuns acasă. Știam ce fac. Voiam să-l împiedic să facă vreo aluzie la lipsa comandantului. Ce teamă mi-era că o va face! Mi se părea că atunci va trebui să facă o apropiere între călătoria sa și a mea și că va ghici totul, va descoperi totul.

Am dat mamei imediat albumul de fotografii, pe care avusesem grijă să-l pun în geamantan ca să i-l pot da imediat. L-a luat cu un fel de lăcomie și s-a apucat să-l frunzărească. Nu s-a despărțit de el toată seara. Era fericită.

Comandantul m-a întovărășit pînă la Apremont, cum îmi promisese. A adus-o și pe domnișoara Schönberg. Mi-am scos blana, căciulița, manșonul, cizmulițele, care au fost introduse în

bagajele comandantului, la fel cum s-a întîmplat și cu rochia, pantofii, geanta, mănușile și batista. Mi-a spus că îmi stau la dispoziție, ori de cîte ori voi dori! Dar pînă atunci mi le păstrează el.

N-am arătat prin nimic din comportamentul meu că știam despre confesiunile pe care i le făcuse Lottei. Mai bine aș fi murit. Mi se părea mereu că visez.

La plecare, Lotte a fost fermecătoare. Mi-a dat o minunată batistă de voal și dantelă veritabilă, precum și fotografia ei cu dedicație. Aceste daruri le voi putea ascunde foarte ușor. Ocupă așa de puțin loc. M-a sărutat și îmbrățișat cu căldură ca o adevărată mamă. Dar și cu o oarecare tristețe. Am sărutat-o și eu. Din toată inima, cu toată sinceritatea. Nu o voi uita niciodată. Nu voi uita niciodată vocea ei cînd cînta „Freudvoll und Leidvoll“ de Mozart. Parcă se deschidea cerul.

Părăsește Bruxelles-ul poimîine. Trebuie să cînte săptămîna viitoare la Viena, în fața împăratului și a împărătesei. Apoi va da un concert la Opera Regală din Berlin, în folosul Crucii Roșii.

El se întoarce la St. Ménéhaut, dar nu știe exact cînd. În orice caz, înainte de Anul Nou.

26 decembrie

Ce teamă mi-a fost.

Terminasem de băut ceașca de cafea și tocmai o puneam pe farfurioară, cînd am simțit că

mama mă privea cu insistență. Am ridicat, nedumerită, privirea. Mama mă privea cu uimire, încremenită, ca cineva care își dă seama deodată de ceva anume ce-ți sare în ochi și de care te-ai izbit toată ziua, fără să fi observat nimic. A văzut ; dar numai acum a realizat cît de mult m-am schimbat în trei luni.

Am plecat ochii. În străfundul inimii tremuram. Mama n-a spus nimic. Gîndea doar profund, cu sprîncenele încruntate. Cît a mai ținut masa, mama nu a mai spus decît lucruri fără importanță. Trebuia neapărat să fac ceva, să spun ceva, ca să nu descopere adevărul, să-i mut gîndurile spre o pistă falsă...

Căutam, căutam, dar nu găseam nimic.

În momentul cînd, îmbrăcată fiind, cu paltonul pe mine și cu pălăria pe cap, tocmai cînd îmi puneam mănușile, mi-a venit o idee. Sărutînd-o pe mama, i-am spus :

— Mamă, Olivier mă roagă, de cîte ori îl văd, să-ți transmit omagiile lui cele mai respectuoase.

Spunînd aceasta zîmbeam, părînd încurcată. Mă roșisem.

M-am întors deodată și am coborît scările în fugă, fredonînd un cîntec ca și cum aș fi fost copleșită de o fericire pe care nu o mai puteam ascunde.

Era ușor să joc acest rol. Suficient să mă gîndesc la comandant și să spun „Olivier". Este aceeași metodă care se folosește pentru a reda cîntecului tău expresia dorită. E suficient să te gîndești adînc, să-ți imaginezi ceea ce vrei

și totul vine de la sine. Comandantul susține asta.

Cînd am ajuns în hol, m-am întors să mai fac mamei un semn de rămas bun. Stînd în picioare, în capul scării, îmi zîmbea înduioșată.

Seara, în timpul cinei, m-a întrebat zîmbind, de cîte ori pe săptămînă uit să-i transmit salutările lui Olivier ?

— Aproape în fiecare zi, mamă, i-am răspuns eu, prefăcîndu-mă încurcată pînă peste urechi.

Ea a văzut în aceasta semnele iubirii. Ar fi trebuit să-mi fie rușine ! Rușine de dibăcia, de prefăcătoria, de prezența mea de spirit, de minciuna mea. De minciunile mele. Nu se minte totdeauna din viciu, cum se spune, ci și de teamă. Se minte și pentru a apăra ce-ți este scump, mai scump decît orice.

A crezut cu ușurință ceea ce am vrut să creadă, fiindcă ține din tot sufletul să mă mărit cu Olivier. Își vede dorința împlinită. Crede asta. Mi-a dat voie să-l poftesc pe Olivier ori de cîte ori doresc. El, comandantul, spune că oamenii cred orbește în ceea ce voiesc.

28 decembrie

Este așa de frig încît a înghețat și eleșteul din parc.

Ca în fiecare an, au venit cu toții să patineze. Olivier, Robert, Philippe, Jacques, Marion și Viviane. Ca să putem dansa, Philippe și-a

adus patefonul, patefonul de care e atît de mîndru și pentru care îl pizmuim cu toții.

Cu Olivier puteam să execut toate figurile pe care nu credeam că le pot executa. Era îmbătător. Mă pregăteam să încep marele vîrtej, cînd l-am zărit pe terasă. Nu știam că se întorsese. Pe unde sosise? Dacă n-ar fi fost Olivier să mă țină la timp, aș fi căzut. Picioarele îmi tremurau așa de tare încît a trebuit să mă așez. El se plimba în sus și în jos, cu pași mărunți, pe terasă. Purta manșonul. Fuma fără încetare. Ne observa, probabil, de multă vreme. Preocupați de jocurile noastre, nu-l observasem. Apoi a dispărut.

M-am apucat să patinez din nou. Dar nu mai aveam același avînt. Le-am propus să intrăm ca să bem ceaiul. Au pornit în grabă cu toții, deoarece eram la patinaj de trei ceasuri.

Am trecut pe terasă, pășind prin fața ferestrelor lui. L-am auzit, cînta la pian. Cînta „Sonata" lui Beethoven, nu „Appassionata", ci acea care îi seamănă și care este tot atît de furtunoasă și de tragică. Deschizînd ușa de la intrare, ne-a izbit un potop de acorduri lungi și, mai ales, largi. Îmi venea să strig, să chem ajutor, să-l rog să înceteze, atît mi se părea că fiecare notă dezvăluia tuturor secretul meu.

Ei nu spuneau nimic. Ascultau. Își scoseseră paltoanele, pălăriile, mănușile, în tăcere. Jacques intrînd ultimul în bibliotecă, lăsase ușa deschisă și sonata răsuna ca și cum ar fi fost cîntată în aceeași cameră. Am servit ceaiul, torturile, fără să scoatem un cuvînt. Nu beau, nu mîncau, ascultau.

Cînd a terminat, Olivier a făcut o remarcă îngrozitoare :

— Cînd sfîrșesc de cîntat, aceste mîini semnează condamnări la moarte.

Mi-am dat seama că-l ascultase, era tulburat, ca și cum trăznetul căzuse lîngă el, ca și cum s-ar fi pomenit deodată în fața unui mare pericol pe care nu-l bănuise. Nu făcea altceva decît să mă privească. Părea chinuit de o năvală de gînduri. Știam ce gîndește. Însă, mă prefăceam nepăsătoare.

— De ce nu ne-ai spus niciodată că guvernatorul cîntă la pian ? De ce ne-ai ascuns aceasta ?

Am ridicat din umeri și am răspuns simplu.

— E neamț !

Ceilalți, morți de curiozitate, m-au asaltat cu o avalanșă de întrebări. Voiau să știe ce cîntă, cînd anume, cum, de ce și dacă într-adevăr nu-l vedeam niciodată ?

Apoi, dacă nu vorbeam cu el, ce credeam, dacă m-a auzit vreodată cîntînd, dacă primea vizite, dacă venea cineva să facă muzică împreună și încă nu mai știu cîte.

Ca întotdeauna cînd mi se vorbește de el, răspundeam în mod evaziv, plictisită, ca și cum faptele și gesturile lui mă lăsau indiferentă.

Olivier asculta plin de nerăbdare această vorbărie. Într-un tîrziu izbucni.

— Îl cunoașteți pe Alain Sermoise ? ne-a întrebat el.

— Vrei să rîzi ? Alain cel tare la teme. Culegătorul de premii școlare.

— Nu știți ce a făcut?

— Ei bine, dragul meu, nu ne-am gîndit să ne informăm.

— Desigur, a spus Olivier cu dispreț, vă interesează mai mult faptele și gesturile domnului von Hohensee.

Cu ce ton disprețuitor a spus „domnului".

Unii și-au plecat capetele, rușinați.

— Cînd, după invazie, nemții au ordonat să se facă recensămîntul bărbaților rămași în oraș, Alain nu s-a prezentat la Comenduire. Credea că războiul nu va ține mult timp și că va reuși să scape. Dar războiul a ținut. A putut să se ascundă doi ani și jumătate, era hărțuit, gonit, urmărit, întotdeauna în primejdie de a fi prins, suferind iarna de frig și tot timpul de foame.

Pînă la urmă au reușit să-l prindă. A fost maltratat la poliție. Toate acestea voi nu le cunoașteți, nu vă interesează. Nu vă pasă ce suferă compatrioții voștri! Vă bateți joc de suferința lor!

Dietrich cînta acum o sonată de Scarlatti, o mică sonată, grațioasă, ușoară, plină de melancolie. O cînta dumnezeiește. Contrastul dintre această muzică și ororile amintite de Olivier avea ceva sfîșietor. Îmi venea să rog pe unul sau pe altul să tacă, să se oprească din aprecieri.

— Dar Emilie Gouraud? Bineînțeles că nici povestea ei nu o știți, continuă Olivier cu violență pătimașă. Aproape țipa.

Părinții săi au murit la cîteva zile după invazie, lăsînd-o singură pe lume. Era o fată

frumoasă, cuminte, muncitoare. Ar fi putut să cînte rolul lui Mimi din Boema !

Acum cincisprezece zile, într-o noapte, au venit la ea cîțiva boși. Erau beți. A doua zi s-a găsit cadavrul Emiliei pe trotuar, în fața casei. Se omorîse, aruncîndu-se pe fereastră, de la etaj. Domnul von Hohensee a condamnat pe șeful bandei la închisoare.

Tăceau cu toții, neîndrăznind să spună nici o vorbă. Le era rușine.

El cînta în acest timp adagio din mica sonată a lui Scarlatti. Acest plîns stăpînit răsuna ca însuși glasul disperării noastre, al milei noastre...

Cît timp am continuat așa ? Am tresărit cu toții cînd Philippe a spus deodată că era ceasul șase, că se sunase stingerea. Am privit înmărmuriți, unii la alții. Nici unul dintre ei n-are bilet de voie.

— Eu mă întorc acasă, a spus Robert. Voi ști să le trec printre degete. Dacă mă vor prinde, puțin îmi pasă.

Le-am propus să rămînă. Erau gata să primească, cînd Olivier a spus :

— Nu ! Domnul von Hohensee locuiește aici. Ne vom folosi de această întîmplare ca să-l cerem bilete de voie pentru a ne întoarce acasă. Am fi niște proști dacă am pierde ocazia... Locuiește în camerele din față. Haidem !... Veniți, lașilor, nu tremurați. N-o să ne mănînce.

Și fără să aștepte o clipă, a ieșit. A străbătut holul cu pasul hotărît și a bătut la ușa comandantului. Nu era închisă.

Dietrich a continuat să cînte ca și cum n-ar fi auzit nimic. Olivier a bătut mai tare, cu violență.

— Intră! a răspuns el cu glas politicos, dar care nu trăda nici o nerăbdare.

Olivier a împins ușa și a făcut cîțiva pași în odaie, apoi, fără să vrea, în fața tabloului ce i se înfățișa, s-a oprit.

Pe pian ardea candelabrul cel mare, strălucind din toate lumînările în fațetele de cristal și luminînd partitura de pe pupitru, fața și mîinile comandantului care se plimbau pe claviatura pianului. Fața lui era liniștită, ca întotdeauna cînd face muzică și e îmbătat de ea. Restul camerei era cufundată în întuneric. Un vas de China, cu cîteva rămurele de flori uscate, era așezat pe o măsuță joasă.

Era la ultimele măsuri ale sonatei. Fără să se tulbure de intrarea noastră a cîntat-o pînă la sfîrșit. Doar apoi, aranjîndu-și monoclul, s-a întors spre noi, cu sprîncenele ușor ridicate în semn de întrebare. Avea pe buze acel zîmbet ironic, ca atunci cînd îl distrează ceva foarte tare.

O clipă, doar o clipă și-a oprit privirea pătrunzătoare asupra mea. Eram în spatele tuturor. Ei nu puteau să mă vadă. Am ridicat mîinile spre el, implorator. S-a întors spre Olivier, care înaintase spre el, și roșu tot, îi adresă cererea pentru acele permise.

L-a ascultat pînă la capăt fără să-l întrerupă, apoi s-a sculat, și-a reașezat monoclul și i-a răspuns, în timp ce-și căuta o țigară într-o cutie ı

— Cum să nu, domnule, cu cea mai mare plăcere. Uliul prusac, însetat de sînge — şi s-a oprit un moment să-şi plimbe ochii, zîmbind uşor, asupra fiecăruia dintre noi — uliul prusac însetat de sînge nu vrea să vă refuze acest mic serviciu.

Parcă ne-ar fi pălmuit. Devenisem cu toţii stacojii. Olivier nu s-a dat bătut. I-a răspuns. Şi avea în glas o obrăznicie care m-a făcut să tremur :

— Dumneavoastră, domnule, aţi ascultat convorbirea noastră ?

Nici nu pot reda surpriza, expresia de surpriză şi imputare ce l-a cuprins.

— Haide, domnule, sper că nu credeţi asta, a spus el. Nu ascultam, auzeam !... Şi-apoi, la drept vorbind, nici nu era o convorbire, ci un adevărat discurs pe care l-aţi ţinut, de parcă aţi fi avut în faţă zece mii de ascultători... Mai mult, nici nu închiseserăţi uşa de la camera dumneavoastră, iar a mea era deschisă.

În timp ce toţi tăceau, înfrînţi şi înfioraţi, el şi-a aprins, cu mişcări prelungi, o altă ţigară. A tras un fum şi a stins chibritul, scuturîndu-l în aer.

Apoi a continuat :

— Acum daţi-mi voie, domnule, să pun la punct unele greşeli strecurate în conversaţia dumneavoastră. Aşadar, şeful bandei, din cauza căruia domnişoara Emilie Gouraud s-a aruncat pe fereastră, nu a fost condamnat la trei săptămîni de arest. Nu ! Uitaţi, desigur, că sîntem în război şi un om închis este nefolositor. Acel om a fost trimis pe front într-un batalion dis-

ciplinar. Foarte puţini dintre cei plecaţi acolo se mai întorc. Este nerecomandabil să fii în acest batalion disciplinar!

A urmat un alt moment de tăcere în care a avut tot timpul să guste mînia și încurcătura lui Olivier. Vai, cum le mai gusta, cum se mai distra pe socoteala noastră.

În sfîrșit, cu un gest nespus de politicos, ne-a poftit să luăm loc, cerîndu-și iertare că nu a făcut-o mai repede. Olivier a refuzat. Noi nu puteam face altceva. S-a înclinat și a șoptit:

— Cum doriţi.

L-a chemat apoi pe Blumel, cu un ton care ne-a făcut să tresărim. Blumel a apărut imediat.

— Zu Befehl, Herr Major!

— Tinte und Papier!

— Zu Befehl...

Ce surprins era bunul Blumel văzîndu-ne pe toţi la stăpînul său. S-a dus și a adus hîrtie şi cerneală, pe care le-a pus pe birou, retrăgîndu-se apoi spre ușă. Comandantul s-a apucat să scrie biletele de liberă trecere, apoi le-a semnat.

Cu deosebită consideraţie a înmînat biletele lui Marion, Viviane, Phillipe și Jacques. Dîndu-i biletul lui Olivier, i-a spus cu un ton uşor mustrător:

— Vedeţi, domnule Sainte-Foi, mîinile mele știu semna și altceva decît condamnări la moarte.

Olivier a luat biletul, l-a rupt și a schiţat gestul de a-i arunca bucăţelele în faţă. Dar în privirea comandantului, care nu-l slăbea din

ochi, a țîșni dintr-o dată o privire atît de pătrunzătoare, de dominatoare, care l-a determinat pe Olivier să nu-și ducă pînă la capăt gestul.

A aruncat însă bucățelele de hîrtie pe jos și s-a avîntat pe ușă, cu un strigăt de disperare. După cîteva clipe, am auzit trîntindu-se ușa de la intrare. Un bubuit care s-a auzit în toată casa.

Am rămas muți, înfricoșați, așteptînd să se dezlănțuie furtuna. Dar nu s-a întîmplat nimic. Păstrîndu-și zîmbetul, comandantul s-a înclinat ușor către noi, luîndu-și rămas bun. I-am simțit privirea oprindu-se asupra mea. Am ieșit fără să scoatem un cuvînt. La un semn al comandantului, Blumel ne-a deschis ușa și a închis-o în urma noastră.

Mi-am însoțit colegii pînă la poartă. Zadarnic l-am căutat pe Olivier. Nu era de găsit. Voiam să-i propun să doarmă la noi, ca să evite astfel vreo întîlnire neplăcută cu vreo patrulă militară. Nu l-am putut găsi. În cele din urmă colegii mei au plecat. Nu discutasem nimic despre această întîmplare dureroasă și umilitoare. Erau buimăciți, înfuriați și rușinați.

M-am întors cu pași mici spre casă.

Ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, el m-a apucat de umeri și m-a privit cu blîndețe. Avea ochii limpezi și străvezii. Iar eu, eu i-am spus că a fost rău, foarte rău cu Olivier.

A ridicat sprîncenele cu un aer întrebător, ca și cum n-ar fi înțeles ce am vrut să spun.

— Da, foarte rău din partea dumneavoastră, nu e drept! Dumneavoastră le știți pe toate, le cunoașteți pe toate, iar el este încă un copil.

Ar fi fost mai bine pentru el dacă îl arestați pentru insultarea unui ofițer german și dacă l-ați fi condamnat la cîteva săptămîni de arest, decît să-l tratați ca pe un băiețel prost, prost crescut, iresponsabil, așa cum, de fapt, ați făcut...

I-ați nimicit stima care o are pentru el însuși și dumneavoastră știți bine că nimeni nu poate trăi, dacă nu se stimează întîi pe el. Ca să recapeți această stimă devii nebun sau ești în stare să faci orice faptă nesocotită, chiar să te omori.

Tot timpul cît am vorbit el m-a privit avînd sprîncenele încruntate.

— De unde ți-au venit ție aceste gînduri, Erica ?

— Știu eu...

— Niciodată nu ți-am spus așa ceva. Îmi amintesc perfect tot ce ți-am spus de cînd ne cunoaștem, iar la Bruxelles nu s-a vorbit așa ceva în fața ta... Dar ai dreptate. Ceea ce spui despre pierderea stimei față de tine însuți e adevărat.

Am îndrăznit să-i imput că a lăsat dinadins ușa deschisă. Iar el nu a negat. Asta m-a uimit.

— Am vrut să fac o mică experiență, mi-a spus el simplu, fără să se scuze cîtuși de puțin, Vezi, n-am profitat de situație ca să-i mănînc. Dar să revenim la prietenul tău Olivier. Tu n-ai înțeles că el s-a purtat ca un copil, fiindcă e gelos pe mine, da, gelos pe mine, din cauza ta...

La aceste cuvinte am simțit că tremur.

— Da, a urmat el, gelos, din cauza ta...

Aceasta se vede de departe. Știe el oare ce înseamnă pasiunea, iubirea?... A vrut să-și dovedească lui însuși, ție și celorlalți că e curajos.

Ce bine ai știut să-i arăți că nu te interesez. Te stăpînești destul de bine. Situația nu-i încă disperată. Tu, tu poți să-i redai stima față de el însuși. N-ați proiectat voi pentru mîine după-amiază o partidă de patinaj? Nu-i așa? Va fi și el! Voi telefona numaidecît la garnizoană, ca să întreb dacă a fost cumva prins în razia de astă-seară.

Dacă a fost arestat, voi ordona să i se dea drumul imediat. Am eu grijă de asta. Îl vei mîngîia, îi vei spune cît l-ai admirat pentru curajul și îndrăzneala de care a dat dovadă în fața răului guvernator al orașului; vei fi iubitoare, îl vei îmbrățișa, îl vei dezmierda...

Nu va mai fi în pericol să înnebunească. Te asigur. Nimic nu redă mai bine unui om încrederea ce o are în el însuși, decît iubirea și admirația unei femei. În iubire e orice, afară de iubire!

Îl priveam cu ochii măriți. Cum vorbea! Ce zîmbet ciudat, ironic și aspru avea, cum îl desfătau cuvintele pe care le spunea și efectul ce-l aveau asupra mea și cum îl făceau să sufere, în același timp. Am închis ochii. Nu era cu putință să gîndească așa cum vorbea. Am vrut să-l întreb. N-am îndrăznit. Expresia lui mă amețea și mă făcea să-mi fie teamă. Știe că-l iubesc. Mă iubește. S-a destăinuit la Lotte. Nu-i cu putință. Dacă ar fi adevărat, nu ar vorbi așa.

M-a trimis acasă zicînd că se sună de cină, ceea ce era adevărat. A plecat și el aproape îndată.

31 decembrie

Nu l-am văzut de trei zile. Îl zăresc doar de departe. O singură dată s-a întors la ora șaisprezece, dar n-am îndrăznit să mă duc la el, fiindcă nu mă poftise. Nici el nu face nimic ca să mă vadă. Dimpotrivă. S-ar zice că face totul ca să mă ocolească și să creeze greutăți. Sau se întoarce spre ziuă sau aduce cu el musafiri, ofițeri care stau pînă tîrziu, noaptea.

Trec deseori prin bucătărie și oficiu, sperînd să-l văd pe Blumel. El povestește Célinei tot ce se întîmplă la comandant, iar ea mi le spune mie. Comandantul este foarte prost dispus, nu spune trei cuvinte fără să înjure. Blumel rabdă filosofic. Se pare că toanelor nu trebuie să le dai atenție. Crizele vin cînd ceva nu este în ordine și trec fără să știi nici cînd, nici cum.

— Vezi, madam Céline, spune Blumel, azi dimineață, cînd îi pregăteam uniforma iar el se rădea, i-am întins sticla cu apă de lavandă în loc de cea cu apă oxigenată, pe care mi-o cerea. Enervat peste măsură, a aruncat-o după mine. S-a spart de cimentul băii. Asta l-a liniștit numaidecît. Credeți că prostia mea l-a înfuriat ? Nicidecum. Acesta este un pretext, un simplu pretext. Este ceva care îl muncește. La el durerea se vede în aceste accese de furie. . .

— Dar ce are? a întrebat Céline.

Blumel a ridicat din umeri.

— O rană care îl sîcîie. Zilele acestea a fost frig și asta trezește rana.

Nu l-am consolat pe Olivier. N-am putut. Nici nu l-am mîngîiat, nici nu l-am îmbrățișat.

Ceilalți au povestit întîmplarea în oraș. Toată lumea vrea să o audă. O amplifică, adaugă amănunte închipuite, lăsînd de-o parte sau denaturînd fără să vrea anumite amănunte. Vreau să îndrept greșeala dar mă opresc la timp.

Olivier apare ca un erou. E admirat, felicitat, răsfățat.

Bunicul său e beat de fericire. Cît despre comandant, niciodată nu s-a vorbit așa de mult de el ca acum. Cum îl urăsc, cum își mai bat joc de el. Le displace că este generos și nobil. Preferă să nu știe aceasta, ca să-l poată face caraghios.

E îngrozitor.

2 ianuarie 1918

Aseară cînd s-a întors lucram în bibliotecă, după cină. Cum am auzit mașina, am început să cînt, tremurînd, bucata aceea mică de Schumann care se cheamă „Pauvre Orphelin". Știa că sînt acolo, putea ghici că-l chem, putea ghici că ceea ce cîntam era durerea mea, mica mea durere. Dar el n-a venit.

Nu puteam dormi. M-am sculat și mi-am luat haina pe umeri. Fără a mai pierde timpul să-mi iau papucii, am coborît încet scările și m-am strecurat în bibliotecă ca să caut. Partitura „Concertului în re minor" de Mozart, pe care trebuia să o știu pe de rost la întoarcere. Voiam s-o studiez în pat. E mai bine decît să plîng.

Tocmai închideam ușa bibliotecii în urma mea, cînd l-am auzit strigînd, dînd un ordin lui Blumel, cu o voce nerăbdătoare. În aceeași clipă s-a deschis și ușa de la apartamentul lui. Era îmbrăcat de plecare și cu sabia pe braț. Își punea mănușile.

Am vrut să fug dar m-a văzut. Atunci, fără să-mi dau seama ce fac, dînd drumul partiturii care a căzut pe jos, m-am repezit între el și ieșire și i-am strigat :

— Nu, nu vă duceți ! Vă rog. Nu vă duceți acolo.

M-a privit cu atîta furie rece încît am simțit că leșin.

— Unde crezi că mă duc ?

— Știu, la Casino, la Florine. Nu vă duceți ! Vă rog, nu vă duceți !

— Uitasem că nu vă este străină persoana. Și de ce nu m-aș duce la Florine ? Găsiți vreo piedică ?

Vocea îi era de gheață și apoi acel „dumneavoastră", acel dispreț. Dar i-am spus și parcă nu vorbeam eu :

— Știți bine !

Și-a stăpînit o tresărire.

Trăsăturile feței au șovăit, apoi s-au înăsprit. Doar un colț al buzelor tremura ușor.

Eu tremuram însă din tot corpul. Lacrimi au început să-mi brăzdeze fața. Nu le puteam reține. Nu, nu suferéam, dar toate acestea erau peste puterile mele.

El nu vorbea, mă privea doar ca și cum ar fi vrut să-mi străbată sufletul. Și-a dat deodată seama că sînt cu picioarele goale pe cimentul rece. Cu un gest brusc, nebun, m-a luat în brațe, m-a ridicat și m-a dus la el.

Îi înlănțuisem gîtul cu brațele și-mi ascunsesem fața în blana mantalei lui. Țineam ochii închiși. Îi respiram parfumul. Mă lăsam în voia lui. Mă simțeam bine. Ce odihnitor era să nu mai lupți.

M-a culcat pe sofa, s-a aplecat deasupra mea și mi-a sărutat picioarele goale... M-a luat apoi în brațe și mi-a sorbit lacrimile de pe obraji. Buzele îi erau fierbinți. Nu m-am împotrivit...

Se făcea ziuă. A trebuit să-l părăsesc. Toată noaptea mă ținuse în brațele lui.

Spunea că sînt încîntătoare, că răspîndesc iubire.

— Nu ți-a spus, nimeni nimic ? Mama ta n-a sesizat ?

I-am povestit totul, bănuielile mamei, cum am făcut-o să creadă că-l iubeam pe Olivier și aceasta fiindcă îl iubeam pe el, ca ea să nu afle că era el. Cum am înșelat-o, cum am mințit-o, cum crede că Olivier și cu mine ne-am logodit,

că ea crede cu atît mai mult cu cît aceasta îi face plăcere.

În timp ce vorbeam, el se uita la mine cu acea privire care pătrunde pînă în inimă. Zîmbea. Părea trist și încîntat. Deopotrivă.

M-a îmbrățișat îndelung.

Nu pot trăi despărțită de el!

Nu mă simt bine decît atunci cînd sînt lîngă el, în brațele lui, cu capul pe pieptul, pe inima lui, respirîndu-i parfumul, ascultîndu-i vocea lui de metal înnăbușit, ce are o întreagă gamă de nuanțe. Atunci totul se liniștește în mine.

Sau îi povestesc tot, tot. După cîteva fraze, mă oprește și urmează el povestea mai departe, în locul meu. Spune că știe tot, că a ghicit totul, că nu i-a scăpat nimic din ceea ce simțeam eu, ce făceam, ce gîndeam. Îmi mîngîie părul. Și mă sărută. Mult, mult.

De multe ori, privindu-l, văd cum ține ochii închiși. S-ar zice că se roagă. Durerea, amărăciunea, asprimea, oboseala, toate s-au șters. E fericit!

Nu o spune, dar eu o simt.

N-ar trebui să-mi dau atît de bine seama.

Poate că ar fi mai bine.

Acum nu mi-ar părea rău să mor!

A cîntat pentru prima dată ceva din Chopin, dar într-un chip minunat și cu o gingășie fără seamăn.

Cîntă tare dezinvolt, ca și cum nu l-ar interesa. Și totuși cîntă atît de desăvîrșit și de divin, cum nu vor izbuti niciodată să cînte acei ce sînt pătrunși de virtuozitatea lor, tocmai pentru că sînt încredințați de ea. E o încîntare...

Tot ce e în el e fără măsură... E o forță naturală, violentă, furtunoasă, irezistibilă, stăpînă pe ea însăși și dezlănțuită... Însă puterea lui cea mai de temut este blîndețea.

În germană mă numește „Kleine Nachtmusik".

Aceasta înseamnă „mică muzică nocturnă" sau „mică serenadă". În germană e mult mai drăguț decît în franceză.

El știe tot, cunoaște tot, înțelege tot. De multe ori spune lucruri care îți fac părul măciucă.

Nu spune nimic, nu face nimic, nu gîndește nimic la fel ca ceilalți !

L-aș asculta ore întregi, dacă aș putea. Explică totul și tot ce spune e adevărat. Spune că acesta este adevărul, că ceilalți greșesc. Minciuna este searbădă și plictisitoare și iată de ce : ideile căpătate, convenționalismele, prejudecățile sînt lîncezi și, mai ales, plictisitoare. Așa sînt burghezii și bigoții. Are pentru ei un dispreț zdrobitor.

Adevărul e extraordinar fiindcă trăieşte. Tot ceea ce ne izbeşte, ne scoate din sărite, ne zguduie, ne tulbură, este adevărat. Cei mai mulţi oameni nu pot îndura adevărul. Pînă într-un anumit punct, toată lumea este ipocrită.

Altădată nu-mi spunea nimic din toate acestea. L-am întrebat de ce ? Mi-a răspuns că nu mi se puteau spune unele lucruri, că de multe ori sînt cuvinte mai periculoase decît dinamita. Niciodată nu voia să se dezvăluie în întregime.

— De ce ? Nu fiindcă îţi era teamă, nu-i aşa ?

Aceste cuvinte l-au făcut să zîmbească. A scuturat din cap a negaţie.

— Nu ! Pentru că erai prea mult în puterea mea. Te subjugasem.

Îmi plac anumite poeme de Heine, Edgar Poe, de Storm şi de Wagner.

— **Dacă ai fi fost** dizgraţioasă, greoaie, grasă, cu un nas lung, o faţă negricioasă şi ai fi avut tot sufletul pe care-l ai şi pe care-l iubesc, nu te-aş fi iubit !

Se opreşte o clipă, în timp ce eu aştept cu lăcomie să continue. O face, imprevizibil :

— Spune-mi . . . te iubesc oare cu adevărat ?

Auzind această întrebare îmi vine ameţeala,

Mă agăţ de el cu disperare. Mă priveşte cu zîmbetul lui ciudat, extraordinar, crud, lacom, dulce, depărtat. Dă din cap.

— Ai reacţionat bine. Te-ai făcut palidă, aproape albă. Ochii îţi sînt plini de spaimă. Îmi place.

Şi mă sărută.

— Nu tremura, şopteşte el. Eşti frumoasă. Nu mai avem ce face, nici eu, nici tu. Înapoi nu mai putem da. Şi-apoi, toată lumea adoră floarea de verbină, care este o floare neînsemnată ca aspect exterior, dar al cărei parfum, adică sufletul, este magnific.

Dacă are darul de a mă zgudui, de a mă face să mă tem, îl are şi pe acela de a mă linişti.

Cînd îmi povesteşte lucruri groaznice, care mă duc spre marginea prăpastiei, a abisului, de multe ori se apleacă spre mine, mă priveşte cu ochii lui pătrunzători şi şopteşte, ca într-un vis, lucruri pe care nu le înţeleg decît pe jumătate.

— Nu deveni conştientă. Să nu ştii încă ce eşti ! Tu ! Să fii frumuseţe, iubire, nevinovăţie, curăţenie, ca o floare, ca o muzică.

Altădată :

— Rămîi nevinovată, curată, simţitoare, mişcătoare... Aş vrea să te păstrez doar pentru mine, într-o grădină misterioasă, închisă între ziduri înalte, în mijlocul unei păduri dese şi să fiu singurul care să ştiu drumul spre această

grădină. Nimeni să nu te pîngărească cu gîndurile lui.

Odată l-am întrebat, fără să pot ascunde încurcătura în care eram.

— De ce spui că sînt nevinovată?

A zîmbit cum numai el știe să o facă.

— Tu nu știi că nevinovăție și curățenie înseamnă a nu vedea răul?

— Asta înseamnă să fii copil?

— Asta.

— Și cînd nu voi mai fi copil nu mă vei mai iubi? am întrebat eu.

A zîmbit cu zîmbetul lui ciudat. Cînd văd acest zîmbet mi-e teamă să nu izbucnească furtuna.

El a șoptit.

— Taci! Nu-l chema pe necurat...

Îmi înlănțuie umerii cu brațele, mă duce la oglindă, își apasă obrazul de al meu, privește îndelung imaginea noastră, zîmbește cu ironie și desfătare și spune:

— Frumoasa și bestia... Sînt urît, nu-i așa?

Aceasta nu pare să-l îndurereze, nu nicidecum.

Răspund:

— Da, e adevărat, ești urît, ești urît. Se vede cît de colo.

Mă saltă în brațe, mă strînge cu patimă. E îmbătat.

— Ce bine ai spus aceasta, fără să roșești, fără să fii încurcată, fără să șovăi, fără să cauți

să îndulcești expresia sentimentului. Îți este deci totuna că ești iubita lui Dietrich von Hohensee cel hidos.

Mă sărută din nou cu patimă. După o clipă adăugă.

— Poate că nici tu singură nu-ți dai seama pînă la ce punct mă iubești din cauza urîțeniei mele.

Astăzi mi-a spus :

— Există un roman al unuia dintre autorii voștri, al cărui nume l-am uitat. Se intitulează „Le Fantome de l'Opéra". Îl știi ?... Nu ? Destul de rău... Nu este un roman clasic, e un roman foileton. Eroina, o cîntăreață de la operă. Se numește Cristine. Îmi place acest nume. Cristine. Un nume străveziu, parcă ar fi de cristal...

Cristine e frumoasă ca ziua. Are o voce îngerească. E iubită de un monstru hidos, cu cap de mort. El e fantoma. Se numește Eric. Acest monstru este un rege al muzicanților. El predă Cristinei lecții de canto. O dezvăluie ei însăși. Face din vocea ei ceva uimitor.

Dar Cristine nu-l iubește pe nenorocitul îndrăgostit. Mila, recunoștința, admirația ce le are pentru el nu o pot face să uite dezgustul de neînlăturat pe care-l simte cînd îi vede fața. Ea iubește un tînăr drăguț care nu are altă bogăție decît prestanța, chipeșa înfățișare, sinceritatea și iubirea lui.

Neiubitul Eric varsă lacrimi amare. E ros de patimă, de ură, de gelozie. Răpește pe rivalul său pentru a-l chinui și a-l ucide. Dar mișcat de durerea și de rugămințile iubitei sale, îl lasă

pe Raoul — cred că nu ţi-am spus că Raoul îl chema pe tînărul frumos — iar el se sinucide...

Dietrich se opreşte din vorbit şi rămîne adîncit în una din meditaţiile lui interminabile.

— Şi apoi, l-am întrebat eu nerăbdătoare, simţindu-l cum se îndepărtează tot mai mult cu gîndul de lîngă mine.

— Apoi? Nimic!?... Ba da, cea mai frumoasă scenă a cărţii e aceea unde Cristine, răpită de frumuseţea artei şi de muzica compusă de Eric, se apleacă spre faţa lui de mort şi-l sărută, fără dezgust, pentru prima şi ultima dată.

A nins. Parcă cerul şi-a răsturnat deodată toată găleata cu zăpadă. Acum este cel mai frumos anotimp. Tot parcul este îngropat sub o haină groasă, albă. Cînd o păsărică zboară de pe o cracă, scutură puţin zăpada, iar freamătul aripilor sale în aerul îngheţat, ne ajută să inhalăm cu toţi porii liniştea fermecată, în care parcul se reculege.

Dietrich spune că „rafale" este cel mai frumos cuvînt în limba franceză.

15 ianuarie

Totul s-a sfîrşit!

Totul e pierdut!

Nu trebuie să mă îmbolnăvesc! Nu trebuie să ştie mama, ar muri.

Vreau să povestesc totul. El spune că scriitorii scriu, cum ai lăsa să se scurgă infecția purulentă dintr-o rană, pentru ca scriitorii să scape de chinurile lor sufletești. Poate că aceasta mă va ușura și pe mine.

Mă dusesem să văd pe doamna de Sainte-Foi. La plecare, Olivier m-a condus. În vestibul mi-a spus :

— Erica, el te așteaptă, vrea să-ți vorbească, vino.

Credeam că e vorba de comandant. M-am roșit pînă peste urechi. Olivier nu a observat nimic. M-a poftit să mă sui în pod. Ajunși sus, pe ultima treaptă, mi-a prins mîinile și acoperindu-mă cu o privire lacomă a minunaților lui ochi negri, mi le-a strîns cu atîta putere, că mi-a venit să țip de durere, în timp ce-mi șoptea cu voce tremurată.

— Iartă-mă, Erica, iartă-mă ! Ești o sfîntă. Nu știam. Ar fi trebuit să înțeleg. Și eu care îndrăzneam să te bănui... Intră, intră. El e aici.

Mi-a deschis apoi ușa podului, pe care a închis-o încetișor în urma mea. L-am auzit coborînd în fugă scara. Voia să-și ascundă lacrimile de care se rușina și pe care nu și le putea stăpîni.

Nici nu am avut timpul suficient să mă mir. Un om de statură înaltă, îmbrăcat ca un țăran și încălțat cu ghete cu ținte se îndreptă spre mine. L-am recunoscut imediat. Era unchiul Gilles, unchiul Gilles care dispăruse de la începerea ostilităților și de soarta căruia eram foarte îngrijorate.

— Unchiule Gilles, strigai eu, nebună de bucurie, repezindu-mă spre el, unchiule Gilles, iată-te, în sfîrșit.

M-a respins cu atîta violență, că m-a aruncat peste o ladă. M-am sculat și am alergat iarăși spre el, întrucît nu puteam concepe ca unchiul Gilles să fie brutal cu mine. Era ceva pe care mintea mea nu putea pricepe. Doar atunci am văzut pe fața lui o expresie de dispreț și furie de nedescris. M-am dat un pas înapoi. Dintr-o străfulgerare am înțeles că știa tot. Mi-a confirmat-o imediat.

— Știu totul... Da, totul ! Lecțiile de pian — ți-a spus probabil că arta este mai presus de considerațiile patriotice, nu-i așa ? — călătoria la Bruxelles, la operă, ceaiurile, dineurile, întîlnirile ! Foarte frumos, Erica !

— Nu, unchiule, nu, nu-i adevărat, nu poți înțelege, i-am replicat eu plîngînd.

A rîs ușor.

— Am înțeles și încă foarte bine. Nepoata mea, Erica de Bois-Dauphin și un ofițer german... Sînt femei, sînt fete, sînt copii ca tine, care își jertfesc onoarea patriei... La început am crezut că îi primești iubirea sa ca să-l poți trăda apoi mai bine, să-ți poți sluji mai bine patria.

Am crezut că erai o eroină, o patrioată... Dar am fost nevoit să recunosc că mă înșelasem. Ceilalți te cred o sfîntă, ca nenorocitul acesta de Olivier. N-am îndrăznit încă să le dezvălui adevărul. Ei te respectă, te onorea-

ză... Mi-e rușine, mi-e rușine de tine. Tu, nepoata mea, tu, Erica!

Și deodată mi-a azvîrlit în față cuvinte pe care nu le-aş putea scrie aici. Aș vrea mai bine să mor! Mi se pare că însăși hîrtia ar arde dacă aș scrie acele cuvinte. E prea grav, e înspăimîntător! Acest noroi nu-l va şterge, nu-l va curăța nici o apă de pe lume, nimic, niciodată.

Și-i spuneam, și-i strigam plîngînd, frîngîndu-mi mîinile :

— Nu spune asta, unchiule, nu, aceasta nu-i adevărat, știi bine, te implor.

Răspunse foarte blînd :

— Ba da, ba da... Văd că dacă fapta nu te supără, cuvîntul însă îți displace...

Am vrut să te omor. Aș fi făcut-o de mult. Am avut un motiv care m-a oprit. Avem nevoie de tine. Poți să ne fi de folos, tocmai prin ceea ce ești pentru Hohensee... Ascultă... Cred că îți închipui că nu m-am hotărît să văd o ființă ca tine, numai pentru plăcerea în sine.

Mi-a întins o bucată de ceară și mi-a poruncit să pun mîna pe cheile comandantului și să iau amprenta fiecăreia dintre ele.

Nu voiam, îl imploram plîngînd, să nu mă forțeze s-o fac. Atunci m-a amenințat că va dezvălui totul mamei.

N-am mai avut ce face.

Mi-a dat instrucțiuni foarte precise în privința modului cum trebuia să procedez. Trebuie să vărs în ceașca comandantului conținutul unui pachețel. Mi-a dat o cutie plină.

— Va cădea într-un somn din care nu se va trezi prea repede...

Și fiindcă îl priveam îngrozită, a urmat disprețuitor.

— Nu-ți fie frică: Nu-i otravă. Nu-i dorim moartea. Viu ne este mai folositor, atîta timp cît ești tu lîngă el.

Trebuia să pun cheile la loc și să duc imediat amprentele într-un loc anume din zidul din parc. Loc, unde ascundeam noi copii comorile, cînd ne jucam de-a pirații, înainte de război.

— Șterge bine cheile, înainte de a le pune la loc, m-a sfătuit el. Nu trebuie să rămînă nici cea mai mică urmă de ceară, deoarece asta ar putea să ne coste scump. Este de ajuns o ușoară urmă care să trădeze că s-a umblat cu cheile. Asta ar putea să trezească bănuielile lui von Hohensee.

Mi-a mai repetat că dacă în seara asta pînă la miezul nopții, amprentele nu vor fi acolo unde a spus el, mîine, mama va afla totul.

— Nu!

— Dacă vrei să ai pe conștiință moartea mamei tale...

Și a mai adăugat iarăși, dar cu ce cruzime:

— Mai este un mijloc de a ieși din încurcătură. Povestește totul lui von Hohensee! El va ști să te apere, iar mama ta nu va afla nimic.

Am înțeles. Chiar dacă nu mi-a spus-o, intuiesc că el este șeful spionajului aliat din regiune. Ca tata! Așadar, era ușor pentru el să știe ce fac. M-a supravegheat în tot acest timp, m-a pîndit. Cu oamenii lui. Și acum mă obligă să-i fac jocul. Mă disprețuiește.

Ah, nu trebuie să mă îmbolnăvesc. Nu am dreptul. Nu va avea de unde ști că n-am dus mulajul cheilor, fiindcă sînt bolnavă și va povesti totul mamei.

Sinuciderea este o soluție. Da, aceasta e și nu e o soluție. Nu pot muri, pentru că în felul acesta o omor și pe mama.

Aș putea să mor o dată cu ea. Numai cîteva picături în plus din doctoria asta. Mama n-ar ști nimic. N-ar bănui nimic, ar muri fără să mai sufere... Nici pe Dietrich nu-l pot înșela. Îl aud, cîntă ; s-a întors. Cîntă, cum cîntă atunci cînd mă așteaptă, cînd se gîndește la mine.

Și totuși, trebuie s-o fac. Nu-mi pot omorî mama.

De cîte ori nu mi-a spus că-i admiră pe spioni, pe acei care o fac din patriotism. Nu mă va disprețui.

Voi coborî. El nu trebuie să observe nimic. Asta ar mai trebui...

Va simți, va ghici ? Citește în mine ca într-o carte și nu e niciodată mulțumit decît atunci cînd mă vede fericită. Trebuie să găsesc un pretext pe care să-l mărturisesc imediat, altfel va căuta și nu va fi liniștit pînă nu va descoperi adevărul.

Mai tîrziu

A ghicit că mă frămîntă ceva anume.

I-am spus că mama a avut spre prînz o criză de inimă, că a fost îngrozitor, că eram sleită de **puteri, că teama de a nu ști dacă își va reveni**

sau va muri era de neîndurat și am început să plîng cu hohote. Îmi plîngeam, de fapt, propria mea nenorocire.

El m-a luat în brațe, m-a mîngîiat cu blîndețe și mi-a uscat lacrimile cu sărutările lui. Mi-a spus că eram precum un copilaș, Să plîng după ce pericolul trecuse. A încercat să mă liniștească în această privință. Nu m-a lăsat să plec pînă nu i-am zîmbit. Am putut.

A cerut ceaiul și eu m-am conformat întocmai poruncilor unchiului Gilles...

În timp ce treceam prin parc ca să duc mulajele la acea ascunzătoare, o cucuvea a țipat jalnic. M-au trecut fiori.

M-am întors. El dormea în fotoliu. Drept, țeapăn. Nu terminase ceaiul. Am aruncat peste jarul din cămin ceea ce mai rămăsese în ceașcă. Am clătit apoi ceașca, am șters-o, am turnat alt ceai, din care am băut mai mult de jumătate. Am luat din nou legătura de chei. Le-am cercetat cu grijă pe fiecare, de frică să nu fi rămas vreo urmă de ceară. Cît timp am executat toate astea, mi-era scîrbă de mine, de duplicitatea spirituală, de luciditatea mea.

16 ianuarie

Nu-l mai pot privi în față după ce l-am trădat. Cînd se va descoperi, va fi dezonorat și aceasta din pricina mea. El, dezonorat! El!

Mă tîram prin cameră și arătam atît de prost încît mama mi-a poruncit să mă urc în pat. Credea că am răcit. Céline m-a pus la un regim de ceaiuri, silindu-mă să beau litri întregi.

E bine că mă cred bolnavă. Este un pretext de a nu mă duce la Dietrich. Dar să stau în pat fără să fac nimic, e îngrozitor, fiindcă în modul acesta sînt la discreția gîndurilor mele. Sumbre.

În fiecare noapte visez același vis, pe care l-am visat atunci cînd a sosit Dietrich. Înțeleg că a fost o imagine, o prevestire a ceea ce trebuia să se întîmple. Eram despărțiți, despărțiți chiar din prima zi.

Adineaori, în timp ce-mi beam ceașca cu ceai Céline mi-a povestit că în garnizoană este o frămîntare înfrigurată. Nemții sînt în panică. Patrulele lor circulă din nou pe străzi, fără încetare.

Se fac percheziții și cercetări, unele după altele. Au fost arestate mai multe persoane care au fost apoi eliberate. La insistențele primarului, care a putut dovedi că nu erau vinovate. Totuși, nu se știe prea bine ce se petrece ... se presupune doar.

Eu știu însă ! S-au furat hîrtiile din casa de fier, din seiful aflat în biroul lui Dietrich, de la comenduire. Și acele hîrtii sînt foarte importante.

Se pare că Dietrich, nu a fost acasă de două zile. Era întunecat, preocupat, obosit. Făcea doar o baie, se rădea, schimba uniforma, bea o ceașcă de cafea și pleca din nou.

Astăzi m-am sculat din pat, deși mama nu mi-a dat voie. Nu mai puteam lîncezi. Pradă gîndurilor. Chiar am ieșit din casă, mergînd pînă la școală.

— Dar cum ? spunea Céline, ieri nici nu te puteai ține pe picioare, credeam că ai să leșini de slăbiciune în brațele mele și astăzi vrei să ieși din casă. Ești nebună!

De două ori m-au oprit patrulele pe stradă, cerîndu-mi actele. Asemănător procedează cu toți trecătorii. Ofițerii care conduc patrulele par obosiți și întărîtați. Sînt însă politicoși ; cel puțin cu mine.

Pe străzi nu-i aproape nimeni. Toată lumea se ascunde în casă. Circulă zvonul că nemții au suferit lovituri grele pe frontul de nord. Cu toată cenzura feroce care există, veștile se strecoară totuși, datorită ziarelor clandestine, pe ai căror redactori nemții nu reușesc să-i descopere.

Se spune că o ofensivă al cărui plan era ținut secret, a dat greș. În felul acesta, au suferit pierderi enorme în oameni și material. Au fost nevoiți să se retragă pe alte poziții, să se organizeze pe alte baze.

Aliații au împins frontul german cu mai mulți kilometri spre răsărit, ocupînd poziții de mare însemnătate. Bombardamentele aeriene au făcut și ele ravagii : un tren care transporta trupe a fost bulversat, măcinate mai multe concentrări de trupe din spatele frontului și cîteva depozite de muniții au fost și ele, cu precizie distruse, aproape în același timp.

Lumea își da oarecum seama că aceste evenimente sînt în legătură cu ceea ce se petrece la St. Ménéhaut. El nu e de văzut. E o ușurare, dar în același timp aș vrea să-l văd. Îmi pare că, cu toate cele ce fac, nu-mi voi găsi liniștea decît lîngă el. Dacă aș putea să-i spun totul. M-ar înțelege! M-ar ierta?... Nu-l pot trăda pe unchiul Gilles.

23 ianuarie

Cînd mă întorceam acasă, a venit Blumel să mă cheme. Am tremurat. Știa oare Dietrich ceva?

Bea. Ere întunecat și obosit. Dar văzîndu-mă, fața lui s-a luminat și a zîmbit. Și cu cîtă dragoste. M-a luat în brațe, m-a privit cu lăcomie.

— Micuța Erica a devenit palidă și a slăbit, mi-a spus el blînd, îmbrățișîndu-mă. De ce ai acest aer de suferindă, acești ochi de căprioară urmărită, acest zîmbet trist?

— E atîta timp de cînd nu ne-am văzut, a fost atît de greu, mi se părea că n-am să te mai văd niciodată, că ai plecat, i-am spus eu, ascunzîndu-mi fața la pieptul lui.

Și pe el trebuie să-l mint. N-a bănuit nimic.

24 ianuarie

Astăzi, s-a așezat la pian și a cîntat cîteva acorduri. Fără să vreau am protestat. L-am rugat să se oprească.

M-a privit uimit.

— Ce violență! Ce este cu tine Erica, nu-ți mai place muzica? Bine. Iată, nu mai cînt dacă nu vrei.

Oh, dacă m-aș fi putut stăpîni. M-am trădat. N-a mai cerut alte amănunte. Nu! S-a apropiat de mine și m-a luat în brațe. Aproape că nici sărutările lui nu le mai pot răbda. Totul e otrăvit. M-am smuls din îmbrățișarea lui și am fugit.

25 ianuarie

Cu toate implorările mele, a cîntat. Avea un zîmbet straniu ca și cînd mă sfida. Am plîns chiar. N-a folosit la nimic.

27 ianuarie

Mergînd pe stradă, un bărbat, un necunoscut, m-a îmbrîncit cu brutalitate, timp în care mi-a strecurat în mînă o hîrtie. Și-a cerut politicos iertare și și-a urmat drumul, grăbit. Nu mi-am revenit din surpriză decît în momentul cînd bărbatul a dispărut după colțul străzii.

Era un bilet de la unchiul Gilles.

Îmi poruncește să pun mîna, chiar astă seară, pe hîrtiile pe care le-a adus Dietrich acasă în servieta sa, să le copiez, să pun originalele la loc și să duc copiile la locul obișnuit.

Sînt prinsă într-un angrenaj...

Aici se sfîrșea jurnalul Ericăi de Bois-Dauphin.

Blumel n-a așteptat să-l rog să-mi povestească sfîrșitul acestei povești de dragoste. Dureroase.

Așezat alături, el citea jurnalul o dată cu mine. Și fiindcă scrisul Ericăi de Bois-Dauphin îi era cunoscut, ajungea la capătul paginii înaintea mea și, așteptînd să întorc pagina, se uita la mine urmărind insistent expresia sentimentelor ce mi se oglindeau pe față. De multe ori, zîmbea mulțumit de ceea ce descoperea. În clipa cînd citeam ultimul cuvînt scris de nefericita copilă, el reluă povestea de acolo de unde o lăsase ea. . .

Transcriu aici povestea morții Ericăi de Bois-Dauphin și a contelui von Hohensee. Blumel mi-a povestit-o cu o voce, care la început era strangulată de emoție, căci eram primul căruia îi încredința această taină.

Încetul cu încetul vocea i s-a liniștit, pe măsură ce se apropia de deznodămînt, ca și cum măsura nimicinicia a tot ce este iubire, ură, suferință omenească. . .

Încet de tot, Erica închide ușa-fereastră în urma ei. Zgomotul pașilor se stinge cu încetul, pe terasă. Comandantul se scoală domol din fotoliu, unde de două ceasuri se prefăcea că doarme somn greu, deschide un sertar al biroului său de unde ia un revolver pe care-l bagă în buzunarul tunicii sale. Fața îi este de nerecunoscut.

Era deci adevărat. A intuit bine.

Ea l-a trădat !

Nu, și-a bătut joc de el ! Acest cuvînt îi aduce pe buze un zîmbet batjocoritor. Ea, o spioană ! L-a mințit cu acei ochi, acel zîmbet. Nu, nu-i cu putință ! Toată chestiunea este de neînțeles. Trebuie să existe o explicație pentru această faptă înspăimîntătoare. De neimaginat la Erica. Dar poate că nimic nu-i adevărat. Se înșală, a visat, se va trezi !

Ba da, din păcate, e adevărat !

L-a narcotizat. Dinainte bănuitor, s-a păzit. S-a prefăcut doar că-și bea ceașca de ceai și ea nu a observat că el a turnat conținutul în vasul

de China, atît de viu pictat. Asta s-a petrecut în timpul ce ea căuta în camera vecină cartea pe care i-o ceruse.

Prefăcîndu-se cuprins de un somn copleșitor, el a putut observa printre gene tot ceea ce ea a făcut.

I-a luat cheile din buzunar, a deschis sertarul biroului său de unde a scos geanta cu acte, pe care s-a apucat să le copieze de îndată. Avusese grijă, mare grijă să-și aducă hîrtie pe care o ascunsese în caietul de note pentru clavecin.

Această „muncă" a ținut două ceasuri, timp în care el n-a făcut nici o mișcare. Cîtă energie i-a trebuit ca să se stăpînească. Picături de sudoare îi apăruseră pe frunte. Dacă ar fi știut ea cît de zadarnică era truda ei. Copia niște acte false, trucate. Căzuse într-o capcană !

A pus hîrtiile din nou, în geantă, geanta, în sertar, pe care l-a închis cu cheia, apoi a venit la el și i-a pus cheile în buzunar...

A ieșit. Habar nu are că este supravegheată, că parcul este înțesat cu soldați care au misiunea de a o urmări, de a se lăsa conduși de ea pînă la complici.

Ce expresie încordată avea, poate chiar îngrijorată. O privire înfricoșată, înspăimîntată ca de moarte, ce buze tremurătoare. Da, de vreo două săptămîni ea nu mai este Erica, nu mai e decît un pachet de nervi și de carne înfricoșată, bîntuită de angoase și asta din ziua în care mama ei a avut din nou o criză de inimă.

Ce nervoasă, ciudată, palidă și tremurătoare era a doua zi după această criză de inimă. Și după asta s-a îmbolnăvit și ea. Zile de neliniște, de continuă teamă. Blestemă faptul că nu poate să se ducă s-o vadă.

— Gingașa domnișoară e bolnavă de gripă, îi spune Blumel.

Iar Céline :

— Dacă e gripă, curioasă gripă, domnule comandant. A apucat-o deodată. Șade în vîrful patului, albă precum cearșaful. Nu spune nimic, nu deschide ochii, nu se mișcă. Totul pare să o obosească, nu vrea să mănînce nimic, ne imploră s-o lăsăm singură...

Sîntem nevoite, și eu și doamna, s-o certăm ca să accepte să bea ceaiurile pe care i le pregătesc. Medicul spune că o dată cu gripa e și o criză de creștere, că tinerele domnișoare trec de multe ori prin astfel de crize și că nu trebuie s-o supărăm, că totul va trece.

El s-a jurat că se va duce la ea, cu toate piedicile ce există. Știe că ar fi de-ajuns s-o ia în brațele lui, s-o sărute și trupul ei bolnav își va recăpăta forța și sănătatea. Tocmai atunci, în acele zile, sosesc la comandament vești catastrofale.

Armata germană a suferit un dezastru cumplit pe frontul de răsărit, fiindcă marea ofensivă, pregătită în cea mai mare taină, a dat greș. Concentrări de trupe, depozite de arme și muniție — camuflate cu grijă — convoaie lungi de artilerie și trenuri militare pline cu soldați au fost nimicite de aviația inamică, într-o singură jumătate de zi.

„Sustragere de acte“ pretinde Marele Stat Major, care cercetează urmele, chiar și pînă în biroul lui. Totuși, nici seiful, nici plicurile sigilate, unde erau închise actele, nu trădau infracțiunea.

Posibil ca seiful să fi fost deschis cu o cheie falsă, iar hîrtiile nu s-au furat, ci au fost copiate sau doar citite. Cel care a știut să desigileze cu atîta măiestrie plicul, să lipească la loc pecețile, a făcut o treabă de artist.

Serviciile de contraspionaj sînt extenuate, orașul este cercetat cu meticulozitate, toți suspecții sînt arestați și interogați cu cea mai mare atenție. Sînt zile și nopți de muncă încordată, de căutări înfrigurate, fără însă să se obțină cel mai neînsemnat rezultat. Cum și-au putut procura cheia falsă ? Cum au fost luate mulajele ? Cine le-a luat ? Un mister de nepătruns...

Erica s-a însănătoșit. O revede. E palidă, desfigurată, slăbită. O preocupă ceva. Numai acum înțelege că este urmărită. Are o asemenea senzație. La întrebările lui iubitoare și stăruitoare ea răspunde că n-a putut îndura să fie despărțită atîta timp de el.

Comandantul nu se gîndește mult la aceste răspunsuri. Nu caută să afle ce ascund. Boala este un refugiu, o scăpare pentru o durere morală prea mare, ca sufletul s-o poată îndura. Aceasta este una din teoriile lui preferate. Știe că e adevărată. De ce oare n-a aplicat-o și în cazul Ericăi ?

Ar fi înțeles imediat. Fiindcă o iubește. Iubirea care nu vede răul.

Imbecil !

A doua zi vrea să cînte la pian. Ea strigă, plînge, îl roagă să înceteze. După ce a plecat, el s-a gîndit la cele întîmplate, la lacrimile ei.

De ce această ciudată purtare ? De ce ?

Dar aceste capricii inexplicabile au apărut de cînd se bănuiește că s-au furat secretele documentelor...

Simte o lovitură neașteptată pe care o recepționează pînă în străfundurile lui.

Îl zguduie, dar știe că are cheia răspunsului, cheia misterului, însă toată ființa lui refuză să admită acest lucru. Acest gînd îi pare nebun, cu neputință.

Dar îi revine mereu în minte cu acea forță convingătoare, o logică produsă de o minte ordonată, profesionist militară și, mai ales, prusacă. O forță specifică adevărului, căruia nu i te poți împotrivi și atunci începe să analizeze acest gînd, deoarece s-a lăsat totdeauna dus de acea pornire care l-a dus la propria lui distrugere.

Totul se luminează, totul se explică. Adevărul țîșnește, faptele se desfășoară, se înlănțuiesc de la sine.

Nimeni ! Nimeni, afară de Erica, lumina ochilor lui, n-a putut să facă mulajul pentru cheile false. A făcut-o în ziua cînd doamna de Bois-Dauphin a avut acel așa-zis atac de inimă. Căci n-a fost nici o criză în acea zi. A aflat această minciună, cu stupoare. A întrebat-o direct pe Céline. Și ea a dezvăluit, fără să vrea, minciuna.

Retrăia momentul :

— Céline, nu știi unde e cuțitul din os pentru tăiat filele cărților ? Mi-a spus Blumel că

dumneata ai făcut curat la mine, în ziua cînd i s-a făcut rău doamnei de Bois-Dauphin. Pe data de cincisprezece sau poate șaisprezece...

— Oh, domnule, ultima criză a doamnei a fost acum cîteva luni, la puțin timp după venirea domnului comandant. Chiar dumneavoastră ați chemat un medic... Iar dacă doamna ar fi avut o criză în ziua care spuneți, vă puteți închipui că n-aș fi avut timp să vin să fac ordine pe biroul dumneavoastră.

Acest răspuns a fost prima dovadă.

Nu se mai poate îndoi. Erica l-a mințit. Și pe el! S-a obișnuit prea mult. Toate acestea sînt îngrozitoare. Ce bine a jucat comedia. Amîndoi. Astăzi ea nu și-a dat seama de nimic.

Există în minciună un fel de îmbătare, întrucît îți dă un sentiment de putere, de forță creatoare, de dominare. N-a încetat să o observe, s-o pîndească pe Erica, urmărind pînă și cea mai neînsemnată schimbare de expresie, sunetul vocii, intonațiile glasului, privirile ei. Realizează că suferă. Și încă mult. N-a devenit mai insensibilă...

Ieri, nu s-a mai putut împotrivi dorinței de a cînta, cu toate împotrivirile și lacrimile ei. Cum le înțelege acum. Lacrimile. A cîntat „Appassionata". Cînd se gîndește, îi vine să rîdă. Urăște această sonată.

N-a dat ordin să fie imediat arestată. N-a dezvăluit nimănui descoperirea lui. Vrea ca, înainte de a da totul în vileag, să ajungă prin ea la organizația din care făcea parte. Simțul datoriei rămăsese nealterat. Spiritul de castă era mai puternic decît oricare sentiment personal.

Astăzi le-a întins o cursă în care au căzut precum proştii, umblînd cu ochii închişi.

A adus acasă, în mod ostentativ, o geantă ticsită cu hîrtii. Dacă Erica este ceea ce bănuie el că este, atunci va căuta să pună mîna pe acele hîrtii. Ea s-a comportat aşa cum a prevăzut. Cu cîtă îndemînare, cu cîtă siguranţă. Ea, Erica, ea, copila care-l îmbătase cu nevinovăţia, cu puritatea, cu iubirea, cu frumuseţea ei...

Desigur, se va întoarce curînd. Tot drumul e pîndită. Dar oamenii lui vor sta ascunşi ca să nu li se ghicească prezenţa. I-o fi condus oare la complicii ei ?

O expresie de dezgust, de mînie se instalează pe faţa comandantului. El era un luptător, iar acum trebuia să se înjosească făcînd această treabă murdară, respingătoare, de poliţist. Copoi !

Adîncit în aceste gînduri, de care nu poate scăpa, se plimbă încet prin odaie, de la un capăt la altul. Mîna pe care o ţine în buzunar strînge revolverul.

Se aud paşi uşori pe terasă. Se lipeşte de perete, lîngă uşa prin care a ieşit Erica. Uşa se deschide încetişor. O mînă subţire, fină, slabă, o mînă nervoasă, o mînă firavă şi totuşi puternică, o mînă de pianistă dă perdelele la o parte.

Erica intră. Este la capătul puterilor.

Din prima clipă, privirea i se îndreaptă spre fotoliul unde l-a lăsat adormit pe comandant. Fotoliul e gol.

Comandantul nu se poate reţine de a nu simţi o milă, văzînd spaima ce i s-a întipărit

fetei pe chip. Înaintează fără zgomot spre ea și îi pune mîna pe umăr. Ea tresare puternic și dintr-o săritură se întoarce cu fața spre el.

Văzînd figura răvășită a comandantului și expresia ochilor lui, nu mai scoase nici un sunet. El știe! A descoperit, desigur, totul.

— Tu, Erica, tu ai făcut asta? spuse el cu vocea stinsă.

Ea nu face nici un gest de împotrivire. Își pleacă doar capul, resemnată, împovărată. Clipa, de care s-a temut atîta, trebuia să se întîmple. A simțit căderea de la bun început. Nu mai are puterea să lupte.

— De ce ai făcut asta?... Răspunde!... De ce? repetă cu violență, scuturînd-o cu brutalitate de umeri. Nu vrei să răspunzi? Uită-te la mine! Hai, uită-te la mine!

Ea ridică spre el privirea în care s-a adunat atîta durere, atîta umilință, încît lui ajunge să-i fie rușine de comportamentul brutal. Slăbește strînsoarea.

— N-am ce explica, răspunde ea.

Îi tremură buzele.

— Cu adevărat nu?

Ea dă din cap. El zîmbește cu dispreț.

„Crezi că nu voi afla? Voi ști totul. Tot ce mă interesează" spune acel zîmbet.

Și începe acel interogatoriu, în care fiecare cuvînt, în ciuda violenței, pasiunii și disperării lui, e cîntărit ca să provoace mărturisirea. Oare nu știe el mai bine decît oricare altul s-o lovească pentru a o determina să vorbească?

— M-ai dezonorat!... De fapt, să fim drepți, m-am dezonorat eu însumi în ziua în care am

putut crede că, în afară de război, ar putea exista între tine și mine un sentiment sincer și credincios. Am fost un naiv. Eu sînt vinovatul...

Tu, tu nu ți-ai făcut decît datoria. Te înțeleg. Și eu aș fi făcut la fel... Numai că tu ai dezonorat pe bărbatul pe care-l iubești. Asta ai făcut. Fiindcă presupun că mă iubești, nu-i așa ?

— O știi bine!

— Atunci nu mai înțeleg. Cum mă mai poți iubi încă ? O femeie nu mai poate iubi pe bărbatul pe care l-a dezonorat! Spune-mi, e plăcut să iubești un bărbat pe care l-ai dezonorat ? Aș fi curios să cunosc acest sentiment. Descrie-mi-l puțin, mă interesează. Haide, spune ceva, răspunde la întrebarea mea...

Hohotind, ea se aruncă la pieptul lui. Brațele lui nu se strîng, dar nici nu o îndepărtează. Ridică doar din umeri, aparent nepăsător.

— Tu confunzi mila cu iubirea.

Vocea lui e aspră.

— Nu, nu e milă! Știi că te iubesc. O știi. Nu-i nevoie să ți-o mai spun.

O strînge sălbatic și nu-i mai dă drumul.

— Dar atunci ? Atunci ? Cum ai putut...

Ochii lui o cercetează ca și cum ar fi vrut să-i pătrundă pînă în fundul sufletului.

— Pentru țara mea, șoptește ea.

Picături de nădușeală îi scaldă fruntea.

Cum să susții minciuna sub focul acestei priviri ? El vede sudoarea de pe fruntea ei, vede această gură tremurîndă, simte acest corp pe care

mărturisirea adevărului ar fi trebuit să-l destindă și pe care îl simte totuși înțepenindu-se.

— Minți, spuse el cu glas tăios. Nu-i adevărat ! Te cunosc prea bine ca să mai înghit o nouă sfruntată minciună.

Și dintr-o dată are una din acele intuiții fulgerătoare, ce-i vin în minte ori de cîte ori este nevoie absolută, neapărată, de a cunoaște adevărul. Îți sare în ochi. Și el care nu s-a gîndit mai repede la asta.

— Te-au forțat s-o faci, mărturisește !

Deoarece știe acum că această bănuială, este, de fapt, o certitudine, că a descoperit, în sfîrșit, adevărul, s-a liniștit. Vocea lui și-a pierdut orice violență.

— Nu ! strigă ea cu groază.

— Ba da. Te trădează chiar groaza și graba cu care încerci să ascunzi acest lucru, continuă el neîndurător, convins că de acum va afla adevărul. Te-au silit să-mi furi cheile, sau poate doar să le iei amprenta. Treaba asta s-a întîmplat în ziua cînd, pentru ca să-ți poți ascunde neliniștea, ai născocit povestea că mama ta a avut iarăși o criză ... Spune-mi, cine te-a silit să o faci ?

Ea dă din cap. Neagă.

— Nu voi spune.

— Deci, nu negi, te-au silit s-o faci.

— Nu voi spune, strigă ea înnebunită.

— Ba da ! Vreau să știu și voi ști. Îl voi ucide ! Cum a putut să te determine să mă trădezi și pentru ce ?

El simte fiorul ce a străbătut-o. Pare să fie pe drumul cel bun. Continuă.

— Te supără că te întreb acest lucru. A trebuit să se întîmple ceva foarte grav ca tu să-l asculți. Te-a terorizat !

Din groaza care se întipărește pe fața ei, el știe că acesta, și numai acesta este adevărul.

— Ți-a spus ceva înfricoșător. Ce ?... E ușor de ghicit. Ți-a spus că te culci cu un german, un boș, cu mine, nu-i așa ? Te-a insultat, te-a numit tîrfă, putoare, prostituată !

Nu-și dă seama de unde îi vin pe buze toate cuvintele pe care le spune. Trupul Ericăi e fără vlagă. Trebuie s-o susțină ca să nu se prăbușească la pămînt.

Continuă totuși fără menajamente.

— Te-a amenințat că te va spune tuturor iar tu l-ai ascultat ca să tacă. Extraordinar tîrg...

— Nu, strigă ea, nu-i adevărat. Nu crede urît despre mine.

— Atunci de ce ai făcut-o ? Ce poate fi altceva care să te fi îngrozit, care te-a făcut să ajungi la discreția lui ?

La acest gînd Erica geme.

Ar mai fi cîteva supoziții. Privirea lui o țintește pe fată. Crede că a găsit.

— Te-a amenințat că va dezvălui totul mamei tale ?

— Da, șoptește ea, acum știi totul.

Și izbucnește într-un dement hohot de plîns.

Urmează tăcerea.

Fața comandantului a devenit aspră. În cele din urmă spune cu voce pierită :

— Bine jucat.

Acum se lasă copleșit de certitudinea ucigătoare, pe care de două zile a înăbușit-o și a închis-o în fundul sufletului lui.

Dezonorat! E dezonorat!

Din cauza iubirii lui pentru o femeie, nu, un copil, o fetiță. Este lovit de către cel mai trist lucru ce se poate întîmpla unui ofițer. E dezonorat pentru că a iubit o femeie.

Din cauza greșelii lui, au murit mii de soldați germani, țara lui a suferit o nenorocire cu consecințe nemăsurate. Nu mai există decît o singură soluție.

— Tu știi bine că nimeni nu poate trăi dacă nu se respectă el însuși. Poți înnebuni, te poți omorî chiar.

Acestea sînt chiar vorbele Ericăi, din seara cînd, vrînd să scape de dorința ce-l atrăgea spre ea, el se arătase rău, odios. Și în timp ce el vorbea, ea îl privea fix cu niște ochi plini de durere, de imputare, de neînțelegere, de spaimă, de implorare. Ah! Ochii ei, zîmbetul ei. Erica!

O ridică în brațe, o strînge la pieptul lui, cum își strînge zgîrcitul comoara cea mai de preț. O întinde pe divan, lîngă cămin, se așază lîngă ea. O strînge în brațe cu toată puterea, o sărută, îi soarbe lacrimile, o acoperă de sărutări, de mîngîieri; ea se agață de el cu disperarea naufragiatului care se îneacă...

Ca și cum ar mai putea-o scăpa!

Trebuie s-o predea, să dea ordin să fie arestată. Trebuie!

O cer datoria, onoarea!

Totul s-a sfîrșit, totul e complet pierdut.

Și prin minte îi trec, din nou, ca o limpezime chinuitoare, toate arătările care îl chinuiesc, de două zile, fără încetare.

Erica în mîinile poliției germane.

Erica într-o celulă goală și rece a închisorii militare.

Erica în fața plutonului de execuție, în zorii zilei, în curtea unde se împușcă spionii. Și mai rău, Erica în fața judecătorilor ! Acele interogatorii fără sfîrșit, cînd o vor supune la tot felul de suplicii, ca să o facă să vorbească, să mărturisească numele complicilor. O vor acoperi cu insulte. Iar el nu va fi acolo s-o apere. Va fi singură, singură în fața judecătorilor, pe care el îi știe cît sînt de aspri.

Prin corp îi trece un fior. Pînă în fundul inimii.

Nu ! Niciodată !

Nu o poate lăsa să treacă prin acest calvar. O va scăpa ! Dacă există un mijloc de a o scăpa, îl va găsi !

Mai este încă guvernatorul orașului. Guvernatorul militar. Va rămîne pînă ce Erica va fi în siguranță. Nimeni nu cunoaște încă ce rol a avut ea în această afacere, iar el e atotputernic. Nimeni nu are dreptul să-i ceară explicații. Toți trebuie să-l asculte. Numai după aceea se va ocupa și de el.

Și datoria, onoarea ?

Pe fața comandantului se întipărește o expresie de ironie, de disperare.

Eh ! Fie că e o pată închisă sau neagră, un fir de praf sau o murdărie ce poate fi văzută de

toți, care strică albul imaculat al unei perechi de mănuși, acestea se pot totuși purta.

Cineva bate la ușă.

Comandantul se ridică. Mai este ceva de pus la punct. Zîmbește. Privirea lui e limpede, goală.

E Blumel. Bate călcîiele, salută și, țeapăn ca un par, anunță pe locotenentul Seger.

Comandantul ridică pe Erica în brațe și o duce în odaia vecină, o culcă cu grijă pe pat, o îmbrățișează.

— Blumel! ordonă el, să intre locotenentul în salon, apoi întoarce-te și rămîi aici cu domnișoara. Să nu o părăsești nici o clipă, să nu o lași să plece.

— Zu Befehl, Herr Major!

Comandantul își îndreaptă tunica — nu trebuie să facă nici o cută — aprinde o țigară, își pune monoclul și perfect aranjat, stăpîn pe sine, mai rece, mai sever ca de obicei, intră în salon. Se așază la masa de lucru.

— Am arestat un bărbat, în clipa cînd lua hîrtiile, Herr Major, raportează locotenentul von Seger, care luase poziția de drepți cînd l-a văzut pe comandant intrînd.

N-am găsit nimic la el. Doar un bilet de liberă trecere pe numele de Jean Baumois, agricultor. Susține că a primit o sumă de bani de la un necunoscut ca să vină și să ridice acele hîrtii, apoi trebuia să le pună într-o scorbură dintr-un copac din pădurea Bois-aux-Loups. Locul este păzit.

— Mulțumesc, spune comandantul, dă dispoziție să fie adus aici.

Fu introdus un bărbat de talie înaltă. Veşmintele lui grosolane de ţăran, murdare de noroi nu puteau ascunde o distincţie naturală, care răzbătea din ţinuta lui. Mîinile fără mănuşi, legate în cătuşe, deşi au pielea crăpată, sînt totuşi mici şi fine. Vrea să pară nepăsător.

Văzîndu-l, comandantul şi-a înfrînat o tresărire. Ridică din sprîncene şi stă o clipă tăcut, cercetîndu-l cu un ochi critic, gîndindu-se. I s-au umflat vinele de la tîmple. Se întoarce deodată către locotenent şi-i ordonă cu o voce tăioasă.

— Scoateţi-i cătuşele !

Împietriţi de acest ordin fără precedent soldaţii şovăiesc o clipă, după care se grăbesc să-l execute.

— Bine, spune von Hohensee cînd au sfîrşit. Să fim lăsaţi singuri. Să fie postaţi oameni la toate ieşirile. Nimeni să nu intre !

Uşa s-a închis. Comandantul şi prizonierul care îşi freacă încheieturile mîinilor, au rămas faţă în faţă. Von Hohensee se ridică puţin din fotoliul său, schiţează un salut cu capul şi spune cu o uşoară ironie în glas, privindu-l :

— Foarte onorat, domnule conte de Bois-Dauphin.

Prizonierul îşi reţine cu greu o tresărire. Comandantul a sesizat-o. Are un uşor zîmbet de satisfacţie. Arată cu mîna portretul agăţat pe perete.

— De cînd am sosit la St. Ménéhaut, am onoarea să trăiesc la un loc cu cealaltă înfăţişare a dumneavoastră. Foarte neplăcută postura

în care vă aflați, domnule. Îndrăznesc să vă dau un sfat. Cînd desfășurați o astfel de activitate ca a dumneavoastră, este mai bine să nu lăsați în urmă astfel de dovezi.

Cu mîna dreaptă arătă peste umăr. Spre tablou.

— Vă înșelați, nu sînt contele de Bois-Dauphin, zise prizonierul.

— Am înțeles totul, continuă von Hohensee ca și cum n-ar fi auzit protestul. Dumneavoastră ați băgat-o pe nepoată, pe domnișoara Erica de Bois-Dauphin în această afacere.

Acest nume îl făcu pe prizonier să tresară, ca și cum l-ar fi fost atins în tot ce avea mai sensibil. Se îndreptă de spate și ca prin minune îi pieri de pe față toată nepăsarea ce o arătase pînă atunci.

— Uitați, domnule, spune el cu o formidabilă expresie de ură și dispreț, că cei doi frați ai săi au murit în Campagne, uciși de compatrioții dumneavoastră și că, de curînd, de foarte curînd — căci au trecut doar cîteva luni de la această nenorocire — tatăl său a fost împușcat de guvernatorul care a fost aici, înaintea dumneavoastră...

Trebuie să vă reamintesc toate suferințele celor din regiunile ocupate?

Loviturile ce le dați compatrioților noștri ne ating pe toți, ca și cum ne-ar fi sorocite nouă... Ca și noi toți, nepoata mea nu s-a gîndit decît la răzbunare. V-ați închipuit cumva că vă poate iubi? Vă rog, întoarceți-vă și uitați-vă în această oglindă. V-a înșelat cu multă dibăcie, și-a bătut joc... Faceți parte dintr-o rasă

sentimentală. Sentimentalitatea te face încrezător și naiv.

Ura, furia frămîntată a comandantului îi schimonosea fața. Duce mîna la tocul revolverului, cînd, deodată, un gînd ce-i trece fulgerător prin minte, îi oprește mîna.

S-a liniștit aproape dintr-o dată. Schițează un zîmbet. Își șterge însă fruntea de nădușeală. Ridică țigara care fumegă în scrumieră, se scoală și începe să se plimbe încolo și încoace prin fața contelui, care stă liniștit și păstrează un aer distant.

În cele din urmă se oprește. Vorbește încet. Își caută cu pricepere cuvintele, ce sînt săgeți ascuțite, menite să-l rănească pe francez în orgoliul său. Spune cuvintele cu intonații, zîmbete ușoare, șovăiri, opriri și pauze cîntărite, cunoscîndu-le efectul posibil. Este de o politețe usturătoare.

— Mă învinuiți cu prea multă înverșunare, prea multă violență, domnule. Aceasta mă face să mă simt în fața unui adversar loial, în fața unui... ah! cum spuneți dumneavoastră în franceză? ah da, ce prostie, e același cuvînt ca în germană... a unui rival.

Pronunță acest cuvînt cu oarecare dulceață, întrebător, însă ochii lui, ca niște săbii ascuțite, țintesc în față pe conte. Acesta a primit lovitura. Se îndreaptă ca pălmuit și nu găsește un răspuns.

— E foarte caraghios ca eu, von Hohensee, continuă comandantul, întorcîndu-se intenționat spre oglindă și părînd că-și privește cu atenție

chipul, da, e caraghios că eu pot fi rivalul altui bărbat, și mai ales al dumneavoastră...

Îmi veți spune că dumneavoastră îi sînteți unchi, iar ea vă este nepoată... Știți însă... există tați îndrăgostiți de fiicele lor, cu atît mai mult, se spune că unchii pot iubi pe nepoata lor cu o iubire pe care biserica, morala, natura o osîndește. Se spune. Vă expun doar o părere, domnule.

Contele a devenit livid. Comandantul continuă fără milă.

— Și ca să revenim la dumneavoastră și la nepoata dumneavoastră, se poate conchide că silind-o să-mi fure cheile și actele pe care le rîvniți, v-ați lăsat împins mai mult de gelozie decît de sentimente patriotice.

Contele face sforțări supraomenești pentru a se stăpîni. Comandantul continuă să vorbească cu același calm care pare să pălmuiască.

— Știu că ați adresat domnișoarei de Bois-Dauphin niște calificative...

Vocea comandantului se gîtuie. Nu mai poate vorbi, nu mai poate numi tot ce a iubit mai mult la ea, tot ce l-a îmbătat. O clipă doar și apoi își revine.

— Calificativele adresate ei nu pot decît dezonora pe cel care le-a pronunțat. I-ați spus, ce spun eu, i-ați aruncat în față că e o prostituată, o tîrfă, o... vă rog, iertați-mă, iarăși nu găsesc cuvîntul... nu că nu-l știu... desigur, ați spus că este o putoare...

Nu, nu mi-a spus ea — și zîmbește enervant — am ghicit. Da, uneori sentimentalismul german se transformă în intuiție, în profunzime.

Neghiobia nu e nici franceză, nici germană, nu-i așa? În acea împrejurare, bineînțeles ați uitat că sînteți un gentleman.

Contele vrea să se arunce spre comandant, însă întîlnind privirea acestuia, stăpînit, se dă îndărăt, fără să vrea. Ochii comandantului sînt întunecați, tăioși, de nesusținut. O ură potolită, o desfătare orgolioasă, neînfrîntă s-au întipărit pe fața lui. A răzbunat-o pe Erica!

Apăsă pe sonerie. Intră locotenentul von Seger.

— Conduceți-l pe domnul la închisoarea militară, spuse el scurt.

Și adăugă, întorcîndu-se spre prizonier.

— Mi-ar fi foarte neplăcut dacă ați considera această măsură ca o răzbunare personală. Sînteți și dumneavoastră ofițer. Vă dați seama că mi-e greu să procedez altfel.

În acel moment, se produce tragedia. Cu un gest incredibil de iute, că nimeni nu l-a putut împiedica, contele de Bois Dauphin a scos dintr-un buzunar interior un revolver, pe care cei care l-au percheziționat nu l-au descoperit. Sau poate nu l-au percheziționat. Trage în guvernator.

Moment în care, cu cîteva zecimi de secunde mai devreme, Erica intrase în încăpere. Răsună un strigăt sfîșietor care l-a determinat pe conte să ezite cîteva momente. Scăpînd de Blumel, Erica s-a repezit la comandant ca să-l apere. Ea a fost cea care primește glontele în spate și se prăbușește în brațele lui Dietrich.

Locotenentul avu și el un moment de ezitare, apoi își chemă soldații. Prea tîrziu! S-au

dat înapoi în fața revolverului întins spre ei și de acea derută a profitat contele ca să sară pe fereastră. De aici, pe terasă, apoi să dispară în întunecimea parcului.

A urmat o zarvă de nedescris. Zgomotele urmăririi, ale bocancilor țintuiți alergînd pe terasă, focuri de revolver, ordine ce țîșnesc precum gloanțele. În toate părțile.

Înspăimîntat, comandantul ține în brațe pe Erica. Face cîțiva pași și o întinde pe divan, cu infinite precauții. Îngenuncheat lîngă ea, o strigă. Cînd deschise ochii, ea șoptește ceva nelămurit. El se pleacă spre ea, mai aproape, cu disperarea întipărită pe față.

— Nu sînt eroină, șoptește ea într-o ultimă suflare.

Și zîmbește, cu nespusă iubire și descătușare. Capul i se afundă mai adînc în pernă.

S-a sfîrșit.

Încet, solemn, cu negrăită duioșie, comandantul îi închide ochii, îi împreună mîinile pe piept, apoi îi sărută pleoapele, mîinile. Se ridică.

Blumel, care se repezise să-l ajute, se dă îndărăt, fără să poată scoate un cuvînt. Pe fața comandantului plutea o lumină și o liniște supranaturală, asemeni celor care au fost deposedați de tot ce au avut, care au renunțat la totul.

Privirea comandantului se oprește la locotenentul von Seger care, înmărmurit, stă în picioare în mijlocul odăii. A fost de față la tot ce s-a întîmplat. Comandantul tresare, își trece

mîna pe frunte ca și cum s-ar trezi dintr-un vis. Realizează ce este în jurul lui, tot, ce nu e Erica.

În sfîrșit, împarte ordine. Vocea lui a redobîndit tonul comandantului și deoarece e disperată, e tăioasă, plină de violență reținută. Nu vorbește, urlă.

— Scotociți parcul, casa, împrejurimile, anunțați comenduirea. Telefonați la toate posturile, la gări. Scoateți cîinii polițiști. Raportați la fiecare cincisprezece minute !

În poziție de drepți, locotenentul repetă ordinele, cuvînt cu cuvînt, salută și se retrage. Lîngă ușă se lovește de mama Ericăi. Se dă la o parte, cerîndu-și oarecum iertare. O lasă să treacă prima, apoi iese repede.

Doamna de Bois-Dauphin nici nu-l vede pe Seger. A auzit gălăgia, focurile de revolver. Triste presimțiri au silit-o să coboare din camera ei. Își caută fiica în salon, în bibliotecă. Înfricoșată că n-a găsit-o, împinsă de o forță nevăzută, fără să se gîndească prea mult, a intrat la comandant. Zărește cadavrul Ericăi. Și atunci, această femeie pe care orice fleac o poate face să leșine, nici nu se mișcă. S-a îngălbenit de tot și țeapănă, îl înrebă pe comandant :

— Spionaj ?

El se înclină în tăcere.

Doamna de Bois-Dauphin zîmbește ușor, plină de orgoliu sălbatic. Fiica sa, și ea și-a dat viața pentru patrie. Are același sînge ca tatăl, ca frații săi. . .

Și el, acest ofițer prusac, acest om pe care n-a încetat o clipă să-l urască de cînd a intrat

în casa ei, el a ucis-o. Îl blestemă, îl insultă, se roagă lui Dumnezeu s-o răzbune, să-l lovească toate nenorocirile.

Céline a intrat în urma stăpînei sale. Înspăimîntată de spectacolul ce se desfășura în fața ochilor săi, mută de spaimă, ea asistă la această scenă înfiorătoare.

Comandantul nu scoate un cuvînt ca să se dezvinovățească. Ce ar putea spune? Rămîne nemișcat, străin. Nimic nu-l mai atinge. Rămîne împietrit în acea liniște înfricoșătoare, care nu l-a părăsit pînă cînd...

Doamna de Bois-Dauphin și servitoarea sa duc cadavrul Ericăi. În prag, marchiza se mai întoarce și-i aruncă un ultim blestem.

— Sper, doresc, domnule, din tot sufletul, că fiica mea v-a făcut tot răul ce vă putea face.

Un zîmbet aproape nevăzut se așterne pe figura comandantului și apoi dispare. Ah! da, i-a făcut tot răul pe care o femeie îl poate face, dar și tot binele.

Rămîne singur. Își șterge broboanele de sudoare de pe frunte. Încet, se apropie de fereastră. Începe să ningă. Ramurile desfrunzite ale copacilor se întind spre cerul întunecat, ca într-o implorare, ca într-o rugă.

Privește îndelung spectacolul fulgilor. Se simte pătruns de un puternic sentiment ce-l întărește, dar și deznădăjduiește în același timp, văzînd această asemănare dintre natură și propria lui soartă.

Zăpada care cade va înmormînta totul în liniștea morții.

Cînd se întoarce la biroul său, privirea i se oprește asupra lui Blumel, care n-a ieșit din cameră. Stă, tremurînd din tot corpul, fixîndu-și stăpînul cu niște ochi rugători, măriți de spaimă.

Intuiția ce-i dă devotamentul și iubirea lui i-a îngăduit să-și dea seama de proporția dezastrului și a consecințelor. Știe că stăpînul lui este dezonorat și pentru un Hohensee nu există decît o singură soluție.

Fața comandantului se destinde puțin. Dă din cap, se duce și deschide dulapul cu băuturi, ia o sticlă cu coniac și două pahare, pe care le umple cu gesturi măsurate. Cu o mînă sigură, întinde un pahar nenorocitei ordonanțe și celălalt îl oprește pentru sine.

Blumel vrea să-și arate recunoștința, sau cel puțin să mulțumească. Nu poate scoate însă o vorbă. Pleacă încet capul și, fără să-și desprindă ochii din ochii stăpînului său, ca și cum ar căpăta de la ei putere și curaj, duce paharul la buze cu un gest brusc. Mîna îi tremură însă îngrozitor. Cristalul paharului se lovește și clănțăne între dinți. Jumătate din băutură i se varsă pe tunică.

Zîmbetul comandantului a devenit ușor disprețuitor. Bea la rîndul său, turnînd coniacul dintr-o dată pe gît. Pune paharul la loc pe masă.

— Gingașa domnișoară a vrut să asculte totul. Nu am putut-o reține. Mi-a scăpat din mîini, nici nu știu cum.

— Da, Blumel. Totul s-a sfîrșit. Nu-i nevoie de lacrimi. Nici de regrete. Toate sînt tardive.

E mai bine așa. Era singura ei modalitate de a ieși din încurcătură. Ceea ce se mai poate întîmpla nu mai are nici o însemnătate. Nu, nici o însemnătate...

Așezat din nou la biroul său, comandantul își îndeplinește funcția. Face ceea ce trebuie să facă, spune ceea ce trebuie să spună, ca și cum ar fi condus de un mecanism automat, pus în mișcare peste voința lui.

La fiecare sfert de ceas vine locotenentul von Seger să dea raportul. Urmărirea contelui de Bois-Dauphin nu dă nici un rezultat. Nu poate fi găsit. A dispărut ca și cum ar fi intrat în pămînt. Dimineața, comandantul ordonă să înceteze cercetările.

Desface hîrtiile găsite în apartamentul marchizei. Nimic însemnat. Scrisori, facturi, registre cu socoteli, carnete cu adrese. Un soldat aduce, printre altele, un caiet îmbrăcat în piele verde. Îl deschide. E jurnalul Ericăi!

Nici o cută a chipului său nu s-a mișcat. Bea doar dintr-o înghițitură un pahar plin de coniac. Soldatul nu și-a dat nici o clipă seama de lovitura ce o primise comandantul.

Corpul Ericăi a fost dus la primul etaj, în camera ei. Se odihnește acum printre flăcările lumînărilor. Marchiza zace prăbușită la picioa-

rele catafalcului. Subțire și firavă, doborîtă de durere.

Cînd s-a sfîrșit șirul celor veniți să o vadă, intră și comandantul, cu capul descoperit și în privire avea adunată toată durerea lumii, deși fața îi este mai imobilă decît oricînd.

Marchiza îl recunoaște. Să-l dea afară? La ce bun?

Își pleacă și mai mult capul, zdrobită. Comandantul rămîne în picioare și privește moarta. Privește cu nesaț această față pe care trecerea în neființă a întipărit un zîmbet de nedescris. A murit fericită. Se gîndește la o cantată de Bach, cîntată într-o duminică la biserica din Hohensee:

„Und da leg'ich auf einmal den Kummer ins Grab“ —, ceea ce ar însemna „Și bag în mormînt dintr-o dată toată dragostea mea“.

Zîmbește trist.

Se întoarce în apartamentul lui. Se așeză la masa de scris. Își trage la îndemînă paharul și sticla. Din sertar, de unde l-a încuiat, scoate jurnalul. Se adîncește în citit. Se îmbată. Unele rînduri îl amuză prin sinceritatea lor, altele îl lasă pe gînduri. Stă nemișcat, cu capul sprijinit în palmă. Se trezește din reverie cînd țigara, pe care a uitat să o fumeze, s-a consumat pînă aproape la capăt și-i frige degetele. O stinge încet în scrumieră, unde s-a adunat scrumul.

Continuă să bea fără măsură.

Blumel pîndește din camera alăturată. Spionează fiecare zgomot. Orice îl face să tresară

de spaimă și fiecare tăcere mai prelungită îl îngrozește.

Aude pianul în mai multe rînduri. „Fuga“ de Bach răsună limpede, senină, veselă. Zdrobit de oboseală, Blumel ațipește o clipă. Se trezește deodată la detunătura unui foc de armă. Se repede în salon.

Comandantul stă pe scaun, cu spatele răsturnat pe spetează.

Din tîmplă i se prelinge o șuviță de sînge. E îmbrăcat în mare ținută, cu toate decorațiile strălucindu-i pe piept. Mîna stîngă zace pe clapele pianului, părînd încă a le mîngîia. Cealaltă cu care a apăsat pe trăgaci atîrnă spre pămînt, unde a căzut și revolverul. Din scrumieră de pe pian se mai ridică fum.

Are ochii mari deschiși. Fața lui este nespus de senină și liniștită. S-au șters asprimea, suferințele, tot zbuciumul. Pe buze îi flutura un zîmbet triumfător, ironic.

Învinsese moartea!

— Am luat jurnalul gingașei domnișoare și l-am ascuns în haină, continuă Blumel. Mi-o poruncise el înainte de a se sinucide. Aș fi vrut să-l îngrop eu, dar n-am putut. Stăteau în jurul cadavrului său ca ulii sau cîinii, căutînd, scotocind, adulmecînd. Bine am făcut. Căci au desfăcut sicriul și după ce fusese bătut în cuie.

Acum sînt în Franța, fiind trimis cu o echipă de lucrători ca să refacem, în nord, distrugerile războiului, conform convențiilor încheiate între guvernele țărilor noastre...

Mîine mă întorc în Germania. Am venit însă la St. Ménéhaut ca să văd pentru ultima dată locul unde stăpînul meu și-a petrecut ultimele luni de viață... Jurnalul gingașei domnișoare nu mă părăsește niciodată. Poimîine, sper să fiu la Hohensee. Îl voi așeza acolo unde îi este locul, în mormîntul comandantului. Cu el se stinge și familia lui. Era ultimul vlăstar...

Blumel tăcu. Urmă o lungă tăcere. Fiecare își urmărea propriile gînduri. Cînd își ridică privirea spre mine, am simțit că-l puteam întreba ceea ce nu înceta să mă chinuie, de cînd cunoșteam adevărata poveste a Ericăi de Bois-Dauphin și a guvernatorului militar von Hohensee.

— Ce înseamnă atunci ceremonia de azi după-amiază? Florile, cuvîntările, monumentul... Nu mai înțeleg.

— Nimeni, domnule, afară de stăpînul meu, contele Gilles, Céline, domnul baron von Seger și cu mine n-a știut ce s-a întîmplat în realitate. Dintre cei amintiți n-am mai rămas decît eu și contele Gilles...

Nici unul, nici altul nu vom povesti ceva. Niciodată! L-ați văzut pe conte la tribună? Nu prea era în apele sale. Îmi era silă. Suferea.

Locotenentul von Seger a murit la Verdun. Ținea foarte mult la stăpînul meu, îl admira, îl iubea. Desigur, el a bănuit multe lucruri. Sînt însă sigur că, din respect față de von Hohensee, n-a scos un cuvînt.

Doamna de Bois-Dauphin a murit la cîteva zile după înmormîntarea fiicei sale.

Céline a murit și ea acum cîtva timp. Cumsecade mai era Céline! O iubea pe gingașa

domnișoară tot atît cît îl iubeam și eu pe domnul maior.

Nimeni din St. Ménéhaut n-a știut că el s-a omorît. S-a crezut că a fost mutat... După cum vă puteți închipui, înainte de a se împușca, a trimis un raport șefilor săi. A povestit tot ce s-a întîmplat, simplu, așa cum s-au întîmplat și faptele.

Din jurnalul domnișoarei de Bois-Dauphin, a cunoscut multe lucruri. Olivier de Sainte-Foi a fost arestat împreună cu mai multe persoane, condamnat la moarte și executat. S-a dovedit că luase parte, împreună cu contele Gilles, la acțiunea prin care au pătruns prin efracție în biroul comandantului. Olivier cunoștea germana la perfecție. Poate că el a copiat și a tradus documentele. Deoarece toată întîmplarea ne-a costat prea mult, i s-a refuzat grațierea.

Raportul guvernatorului Hohensee era astfel întocmit încît gingașa domnișoară apărea ca o periculoasă spioană și o patrioată înflăcărată. A lăsat să se creadă că a fost păcălit de ea, asemeni unui mare naiv.

Da, a avut acest curaj. A fost crezut. Francezii au rîs, dar și statul major german l-a desconsiderat. Hohensee n-a vrut să cadă nici măcar o umbră asupra domnișoarei, preferînd să atragă asupra lui oprobiul militarismului german.

Dar a mai contribuit un lucru care a alimentat această legendă de eroină națională. Contele de Bois-Dauphin are un caracter trufaș, foarte mîndru de probitatea și onoarea lui și a familiei. Trebuie că sentimentele domni-

șoarei să-l fi umplut de rușine și gelozie. Ați sesizat ce gînduri nutrea. Stăpînul meu pusese degetul pe rană cînd s-au confruntat. L-a ghicit... La rîndu-i, contele Gilles, pentru a dezvinovăți, într-un fel comportarea nepoatei, și-a convins colaboratorii că ea lucrează pentru ei, cu ei.

Ca să le-o dovedească, le aducea date și documente, susținînd că le primise de la domnișoara. Colaboratorii lui nu au știut niciodată adevărul, au continuat s-o admire, s-o venereze pe gingașa domnișoară. Cu atît mai mult cu cît în vitejia ei considerau că se află și curajul lor... V-ați uitat mai atent la monumentul domnișoarei ?

Am revăzut minunata figură sculptată în piatră, expresia ei dinamică, rugătoare, dar în același timp și dîrză. Acum doar înțelegeam multe.

— Cînd am văzut-o, am tresărit spune Blumel. Este întocmai așa cum era și în viață, cînd suferea. Cînd nu se putea decide cu ușurință pentru iubirea către Hohensee sau datoria față de francezi. Oare cum a putut sculptorul să ghicească acele frămîntări ? El nu cunoștea adevărul... Într-un tîrziu mi-am amintit o intuiție de-a stăpînului meu. El susținea că artiștii care au har își execută operele fără ca ei să contribuie cu prea mult la opera lor. Miinile unor astfel de oameni sînt conduse de o forță inexplicabilă, fără ca artistul să-și dea seama că ceea ce realizează este mai mult decît talentul dăruit operei sale. Unii, înțeleg acest lucru mult mai tîrziu. Sau niciodată...

Nu sînt în măsură să judec cît de mare fusese iubirea celor doi încheiată atît de tragic. Îndrăznesc totuși să mă gîndesc că un om precum contele von Hohensee ar fi putut muri în alte împrejurări, glorios, luptînd...

EDITURA

SIGNATA
SRL

TIMIŞOARA

ISBN 973-551-0013-8

Spionaj ! Războiul nu iartă nimic. O mişcătoare poveste de dragoste, jertfe, uneori zadarnice, riposta armatelor beligerante. Nefericiri şi destinul ce nu poate fi păcălit de o psihologie deformată sau de uitare mimată.

Lei 100